

ЛЕЗГИ

Газет

Жуван Ватан, ватанэгълияр,
дидед чІал хуьх!

1920 – йисалай акъатзава

№ 23 (10772) хемис 8 – июнь, 2017 – йис WWW.LEZGIGAZET.RU

Къимет “Дагпечатдин” киоскрай - 16 манат

Нетижалудаказ кІвалахна

1-июндилай 3-июндади Санкт-Петербургда XXI международный экономический форум кыле фена. Адан кІвалахда республикадин Кыл Рамазан Абдулатипован регъбервилек кваз Дагъустандин делегациядини иштиракна.

“Дуьньядин экономикада цийи пайгарвал жагъурунин рекъе” лишандик кваз кыле тухвай саммитдин кар алай серенжемрин сергьятра аваз пленарный заседанидал Россиядин Президент Владимир Путин рахана. Къецепатан уьлквейрай тир мугъманрихъни элкъуьрнавай вичин рахунра ада къейдна: “Рахунар кыле тухунин, амадагвал авунин ниятралди куьне Россиядиз ийизвай итиждал чна рикін сидкъидай къимет эцигзава. Чун саналди кІвалахиз, террефриз менфятлу проект кылиз акъудиз, дуьньяда вилик финин стратегиядин метлеб авай лап важиблу месэлаяр гялуунин карда санал кІвалахиз гъазур я. Анжах саналди, къуватар агудуналди, чалай алай девирдин пайгарсуз крар арадай акъудиз, дуьньядин экономика пайгардаказ вилик фин таъминариз, алишвериш авунин, дуьзгундаказ бягъс чІугунин адалатлу къайдаяр арадал гъиз, кесибвилин дережа агъузари, яшайишдин лап хци месэлаяр гялиз, терроризм, регионрин чурьуькар, миллетчивилин ва маса миллетар такІан хьунин фикирар чукІурун хьтин завалрал тІем гъиз алакъда. Алай вахтунда чун лап еке басрурал расалмиш жезва. Инсандин гьерекарин нетижада, тІебидаказ кыле физвай крарин чпин нетижадани планетадин экосистемадал гьалтзавай пар артух жеда. И

месэлайрай дериндай кыл акъудун ва абурвири терефрихъай веревирд авун герек я”.

***

Петербургдади экономический форум уьлкведин Кеферпатан меркезда кыле физ 20 йисалай алатнава. Гъа и девирда ам государствойрин регъберри, международный компанийрин кылерри, карчийрин тешкилатри, СМИ-ри чпин арада алакъа хуьнин кесерлу такъатдиз элкъвенва.

Форум кыле фидай чІавуз Каспийск шегъер вичин талукъ тир къурулушар ва инвестициярин (промышленный) майданар галай, яшайишдинни экономикадин жигъетдай йигин ериш аваз вилик физвай чка хъиз раижна. И проектди 2025-йисалди шегъердин экономика йигиндаказ вилик тухудай, кІвалахдин цийи 3 агъурдалай виниз гъамисалугъ чкаяр тешкилдай, 17 миллиард манатдилай виниз инвестицияр желбдай мумкинвал гуда. И чІавалди цІудалай виниз инвестпроектар кылиз акъудуниз талукъ махсус икърарал къулар чІугунва. Кылди къачуртІа, консервирдай промышленность патал емишринни майвайрин дуьзгун хаммал гъасилдай завод, логистикадин центр, “грин Сити” тІвар алаз агроиндустриальный парк, кІларас гялдай завод, стІалстІал яд гун патал герек лента ва шуьшединни пластикадин турбайяр гъазурдай завод, шуьшедин чІунар ва композиционный шейэр гъасилдай завод эцигун, “Каспийск” тІвар алаз индустриядинни эцигунрин комплекс тешкилун ва са жерге маса кІвалахар кылиз акъудун фикирдиз къачунва.

► 2

Лев Кузнецов - Дагъустанда Нубатдин сеферда

Хийир ЭМИРОВ

Кеферпатан Кавказдин крарин рекъай Россиядин Федерациядин министр Лев Владимирович Кузнецов нубатдин сеферда Дагъларин уьлкведиз мугъман хъанва. Ам къве юкъуз республикадин гъаларихъ галаз таниш хъана. Ада цийиз ачухзавай имаратрал кыл чІугуна, агъалирихъ, прессадин векилрихъ галаз гуьруьшар кыле тухвана. Сифте нубатда ада РД-дин Гъукуматдин Председатель Абдусамад Гъамидовахъ галаз Дербент шегъердин гъуьлуьн къерех аваданламишна куьтягунин шад мярекатда иштиракна.

Дербент шегъердин 2000 йисан юбилейдихъ галаз алакъалу яз тухузвай аваданламишунин кІвалахар гъеле давам жезва. И кар гъуьлуьн къерех гуьрчегаруни, ана агъалири ва мугъмандиз къвезвай инсанри дуьзгундаказ ял ядай имаратар эцигунни субутарзава.

Кеферпатан Кавказдин крарин рекъай РФ-дин министр Лев Кузнецов Дербентдиз са шумуд сеферда атана. Гилани “Дербент шегъер” муниципалитетдин кыл Малик Баглиева ва шегъергъилири ам хушвилелди къабулна.

Къейд авун лазим я хьи, министр гъуь-

луьн къерех (8,6 гектар, 38 агъзур квадратный метр ва 4 агъзурдав агакъна агъалияр къабулдай пляж) проектда авайвал гуьрчегарнава. Административный дарамат, машинар акъвазардай чкаяр, жаж хъана, гъуьлуьз тамашдай майданар, кафеяр, батмиш жезвайбур къутармишдай станция ва маса объектар эцигна куьтягънава. Велосипедраллаз фидайбуруз, сейрда къе-къведай инсанриз махсус рекъер туькІуьрнава, спортдин ва аялрин майданар кардик кутунва. Гъуьлуьн къерех тирвал жаж хъанвай кІвалерин къецел патарни гуьрчегарнава. Х.Тагъиеван куьнедин 3 километрдин мензилда асфальтни тунва. Вири и крари Дербент шегъердин и пай гъар са касдиз хуш жедай къайдадиз гъанва.

Дербент. Гъуьлуьн къерехда авай куьче

луьн къерехда авунвай кІвалахрилай рази яз амукъна. “Кеферпатан Кавказдин Федеральный округ еримлу авун” федеральный госпрограммадин гъисабдай ахъайнавай пулдин такъатар (406 млн-федеральный ва 21,4 млн - республикадин бюджетрай) ишлемишуналди, къадим шегъердин гъуь-

► 2

ОБЩЕСТВО

Тюмендин областда лезгийрин сагъ хуьрер, поселокар, шегъерра еке магълеяр арадал атанва. Гъа ихътинбурукай яз Покачи шегъердин тІварни къаз жеда. Чи уьлкведин къад миллетдин векилар дуствилелди яшамис жезвай ина лезгийрин къадар гзаф я.

► 4

ЭДЕБИЯТ

Арбен Къардаша лезги халкъдикийни чІалакай суьгъбетна, чи халкъ къадим Кавказдин Алпандин ирссагъиб тирди къейдна, лезги ва урус чІаларалди вичин шиирар кІелна. Шаирдин рахунар гурлу капар ягъуналди къабулна.

► 11

Нубатдин сеферда

Председатель Абдусамад Гамидоваз вири шегьерэгълийрин патай рикин сидкъидай сагърай лугъуза, - малумарна Малик Баглиева. - Юбилейдиз гъазурвилер акунин вахтунда чи къадим шегьерда гзаф къадарда цийивилер арадал гъана. Ингье чи шегьерда мад са гурчег ва вирида гьейранвалдай, инсанри хушвилелди ял ядай чка артух хъана. Гьульун кьерех туклуьриз гъиле кьурдалай кьулухъ анал физвай кваллахрал талукъ вири руководителри гьузчивална, вахт-вахтунда пулдин такъатар ахъайна ва устари, инженерри, маса пешекарри гъакъисагъвилелди зегьмет члугуна. Заз кье абурузни сагърай лугъуз кланзава.

Лев Кузнецова дербентвийриз ял ядай ва вири месэляяр фикирда кьуна туклуьрнавай набережная тебрикна ва Дербент шегьер Россиядин вири регионрай инсанар ял ягъиз къведай туризмдин центрадиз элкьуьрун патал мадни эцигунрин, реконструкциядин кваллахар давамардайдакай лагъана.

Шад мярекатда Дагъустан Республикадин Гьукуматдин членри, Халкъдин Собранидин депутатри, Кьиблепатан Дагъустандин районрин муниципалитетрин килери, общественный, ветеранрин, жегъилрин, диндин организационрин, прессадин векилри иштиракна.

* * *

Л.Кузнецов республикадиз къведалди вилик РД-дин Гьукуматдин Председатель Абдусамад Гамидов РД-дин Халкъдин Собранидин депутатрихъ, гьукуматдин членрихъ ва общественностдин векилрихъ галаз республикадин перинатальный центрадиз фена. Ам ишлемишиз вахкуник Лев Владимировичан алахъунрин еке пайни ква.

Къейд авун лазим я хьи, и цийивилер неинки Махачкъала ва Дербент шегьерар, гъакл республика патални важиблу метлеб авайбур я. Меркезда ачухнавай перинатальный центр Россиядин Президент Владимир Путинан теклифдалди арадал гъанвайди я. Ам герек вири шейэралди тадаракламишунин карда "Ростех" твар алай государственной корпорацияди ва адан генеральный директор Сергей Чемезова еке куьмек гана. Малум тирвал, центрада эцигнавай тадаракрин 50 процент Россиядин карханаири акъуднавайбур я. Абуру дуньядин твар-ван авай фирмайри акъудзавай медицинадин техникадилай са кьуналдини усал туш.

Республикадин перинатальный центр

Центр ачухдайла къейд авурвал, ина вини дережадин чирвилер, тежриба авай 800 пешекарди кваллахда. Абуру йиса 8 агъзурдав агакна аялар хазвай дишегълияр къабулда. Центрада гинекологиядин, акушервилер, педиатриядин рекъай начагъбуруз вири жуьредин куьмекар гуда. Ина гъакл анестезиологиядин, реанимациядин ва интенсивный терапиядин отделенияр кардик кутунва. Реанимациядин отделенида гъатта 500 граммдин заланвал аваз дуньядиз атанвай аялризни вири рекъерай куьмек гудай ва абуру сагъдиз къвачел акъулддай мумкинвилер ава.

Шад митингдал рахайбурун ихтилатрин мана сад тир: аялар чи уьмуьрдин цуьквер, бахт, чи гележег я. Гъавилияй абуру сагълабур, ватанпересвилини, ахлакъдин, марифатдин тербия авайбур, зегьметдал рикл алайбур яз чехи авун чи буржи я. Республикадин вири диде-бубайриз дидейрин ва аялрин сагълабвал хуьниз кьуллугъзавай центр ачухун тебрикна.

Негъжалудаказ кваллахна

1 ◀

* * *

Петербургдин XXI международный экономический форумдин сергъятра аваз Дагъустандин Кьил Рамазан Абдулатиповани "Просвещение" издательство" ОА-дин президент Владимир Узуна Дагъустан Республикада образование вилик тухунин ва адан ери хкажунин рекъай икьардал кьулар члугуна.

Санкт-Петербургда авай чавуз Дагъустандин Кьил Рамазан Абдулатипов Кеферпатан меркезда яшамиз жезвай дагъустанвийрихъ галаз гьуьрушмиш хъана.

Петербургда санлай уьлкведин культурадиз еке таъсир ийизвайди къейд авуналди, республикадин руководителди чи регионди хейлин рекъерай къазанмишнавай агалкунрикайни суьгьбетна.

Гьуьрушдин сергъятра аваз шабагъар вахкунин мярекатни кьиле фена. Невадал алай шегьерда яшамиз жезвай, Россиядин хушбахвал патал хейлин йисара бегьерлудаказ кваллахзавай машгур дагъустанвийрив государстводин наградаяр вахкана.

Идан гъакъиндай РД-дин Кьилин ва Гьукуматдин Администрациядин пресскьуллугъди хабар гузва.

Депутат района

Мегарамдхуьруьн райондин администрациядин пресскьуллугъди хабар гайивал, 1-июндиз РФ-дин Госдумадин депутат Абдулгамид Эмиргамзаев Мегарамдхуьруьн райондиз мугъман хъана. Райондин кьил Фарид Агъмедовахъ галаз гьуьрушмиш хъайидалай гьуьгъуьниз абур Хъартас-Къазмайрин "Ярки Аква" теплицадин комплексдиз рекъе гъатна.

А. Эмиргамзаева теплицадихъ галаз таниш хъайидалай кьулухъ, райондин администрацияда агъалияр къабулна.

Депутатдивай куьмек тлалабиз райондин вад агъали атанвай. Абуру ачухарай кьилин месэла цийи поликлиникадин дарамат эцигна акъалтйруниз талукъди тир. Алай вахтунда кардик квай дарамат лап куьгъне хъанва ва ам медицинадин рекъай агъалийрин сагълабвал хуьн патал лазим шартларалди таъминарнавач. Агъалийри райондиз алай аямдин истемешунриз жаваб гудай поликлиника чарасуз тирдакай лагъана.

Депутатдихъ галаз куьгъне школайрин месэлали веревирдна. Агъалийри адавай Самур вацун чапла кьерехда, Муьгьверганрин патав цин кьилин водозабордин

имарат эцигунин карда куьмек гунни тлалабна. Иллаки марфар къвайи вахтара агъалийрал дигидай цин патахъай четинвилер гьалтзава, гъаниз килигна бегьерни пуч жезва.

Хуьрериз газ тухунин, рекъеракьир цунин месэлайрин патахъай атанвай агъалийри Госдумадин депутатди чпин тлалабунар кьилиз акъудуник еке умуд кутунва.

Гьуьрушдал агъалийри къарагъарай вири месэляяр Абдулгамид Эмиргамзаева фикирдиз къачуна. Бязибур ада чкадал гъална, масабур гъалун патал талукъ органриз тапшуругъар гана ва амайбурал мукьвал вахтунда клукл гъун хиве кьуна.

Гъазурайди - Земфира БАБАЕВА.

Риклел хкана

6-июндиз Махачкъалада Дагъустан Республикадин милли политикадин рекъай сад лагъай министр Мегамедсалигъ Гусаев риклел хкуниз талукъ серенжем кьиле фена. М.Гусаев 2003-йисан 27-августдиз террориствилни гьерекаддин негъжада телеф хъайиди я.

РД-дин милли политикадин рекъай министерстводин кьуллугъчияр, багърияр, дустар М.Гусаеван тварунихъ янавай куьчеда эцигнавай барельефдин вилик кватл хъана.

РД-дин милли политикадин рекъай министр Татьяна Гамалея риклел хкайвал, сагъ яз амайтла, алай йисуз Мегамедсалигъ Гусаеван 66 йис тамам жедай.

РД-дин Кьилин советник Денгъа Халидова Мегамедсалигъ Гусаев Дагъустандин баркаллу рухвайрикай сад яз хъайиди, ада республикадин политический уьмуьрда активдаказ иштирак авурди, общественный тешкилатринни республикадин гьукумдин арада алакъа хуьнин роль агалкунралди кьилиз акъудайди, М.Гусаев риклел хкунин мярекатар кьиле тухун важиблу тирди къейдна.

"Россиядин халкъарин ассамблея" ДРО-дин региональный отделенидин председател, РД-дин милли политикадин рекъай сад лагъай министрдихъ галаз санал кваллахай Зикрула Ильясован гафаралди, Мегамедсалигъ Гусаева республикадин милли политикадин дибар кутазвай девирда кваллахна. Адан чалишмишвилерин негъжада арадал атай милли политикадин рекъай министерство вични Кеферпатан Кавказда сад лагъайди тир.

Багъаудин Гусаева кватл хъанвай вирибуруз стха риклел хуьнай сагърай лагъана.

Твар - лицейдиз

ДГПУ-дин СМИ-рихъ галаз алакъар хуьзвай от-делдин начальник Руслан Гереева редакциядиз хабар гайивал, Махачкъала шегьердин Собранидин депутатри Дагъустандин меркездиз 30-нумрадиз лицей БАБАЕВ Артур Амирхановичан тварунихъ ягъунин тереф хъана.

И месэладихъ галаз алакъала яз къабулнавай къарардал Махачкъала шегьердин кьил М.Мусаева ва Собранидин председател А.Муртазалиева кьулар члугунва.

Артура Бабаева клелай Дагъустандин политехнический колледжда алай йисан эвел килера лезги халкъдин кьегъал хцин твар эбеди авуниз талукъарнавай мемориалдин кьул ачухнай.

Ирс хвена кланда

Хийир ЭМИРОВ

И мукъвара Дагъустан Республикадин культурадиз ирс хуьнин рекъай Агентстводин руководитель Заур Къагъриманова Къурагъ райондин агъалияр къабулна. И гьуьрушда "Къурагъ район" МР-дин кьил Замир Азизова, адан заместителри, райадминистрациядин управленийрин руководителри, культурадиз идарайрин кьуллугъчири ва прессадин векилри иштиракна.

Къурагъ райондин хуьрера тарихдин, культурадиз, архитектурадин лап къадим имаратар ава. Гъайиф хьи, кьенин йикъал-

ди абуру вири хуьз хъанач. Кьиблепатан Дагъустандин хуьрера сифтебурукай яз эцигай ва кьенепатан цлар рангунин шикилралди безетмишнавай Къуьчхуьррин Жуьмямискин, Шимихуьруьн душмандикай хуьдай къеле, Вини Макъарин минара чклана. Куьгъне хейлин маса имаратарни татугай гьалда ава. Идакай гьуьрушдиз атай районгълийрини лагъана.

Усугърин хуьруьн администрациядин кьил Жавид Къурбанова Хверехжин къакъан минара хъсандиз ремонтун патал пулдин такъатар гьереказвайдакай малумарна.

Шимихуьруьнви Абдулкерим Гъажимуратова чкланвай къеле арадал хкун па-

тал куьмек гун тлалабна. Ада гъакни Аландереда лап къадимлу сурар авайдакай ихтилатна. Заур Къагъриманова и месэладиз еке фикир гана ва къадим сурарин шикиларни яна, Агентстводин тварунихъ гегъенш чар кхьин меслятна.

Дагъустан Республикадин милли музейдин Къурагърин филиалдин директор Расим Назаралиева, музейдин дарамат ремонтна, цийи экспонатар къачуна кланзавайдакай ихтилат кудна.

З.Къагъриманова вичин рахунра къейд авурвал, халкъдин культурадиз ирс хвена кланда. Россиядин Федерациядин культурадиз министерстводин федеральный махсус программадик кутунвай тарихдин, архитектурадин имаратар кутугай гьалда хуьн патал Агентстводин РФ-дин Госдумадин депутат тир дагъустанвийриз чарар кьенва.

12-июнь Россиядин Федерациядин югъ я Диде-Ватан я чаз масан

Нариман ИБРАГЪИМОВ

Вилериз аквазвай шиклар я: уьмуьрдай са вуч ятлани квахъзава, адан ериндал маса са вуч ятлани хквезва. 1990-йисалай инихъ чун хейлин цийивилерин, дегишвилерин шагьидар хъана. Цийи суварарни арадал атана, виликдай чи халкъари хушвилелди къейдзавай бязи суварар тарихдизни фена. Россиядин югъ - суварни цийибурук акатзава. Адан тарихни ихътинди я.

1990-йисуз Советрин Союз твар алай государство чукурна ва га и йисан 12-июндиз РСФСР-дин халкъдин депутатрин Съезддал Россиядин государстводин аслу тушивилин гъакъиндай Декларация къабуллай. 1991-йисан 25-декабрдиз Госдумадин сессиядал депутатри гзаф гъужетар авурдалай гъугъуниз цийи государстводин Россиядин Федерация твар гана. 1994-йисан 2-июндиз РФ-дин Президентдин Указдалди 12-июнь - Россиядин Федерациядин государстводин аслу тушивилин гъакъиндай Декларация къабулай югъ - суварин югъ яз малумарна. 2001-йисуз и сувариз "Россиядин югъ" твар гана.

Россия. Россиядин Федерация. Им гзаф къадар миллетар яшамиз жезвай, 80-далай виниз регионрикай ибарат, члехи мулкаралди, девлетралди машгъур, къудратлу улкве я. Вири регионрин арада аваз Дагъустан Республикадини виликди камар къачузва. Вири миллетрихъ галаз дагъустанвийрини, абурун жергеда аваз лезгийрини, экуь жележдихъ еримизшзава. Са рахунни алач, и делил дамах авуниз лайихлуди я.

Фенвай девирдиз тамашайла, дагъвийри урусрихъ ва гъакъ Россияда авай маса миллетрихъ галаз халкъдин майишатдин гъар са хиле еке агалкъунар къазанмишна. Гиляни абур, ачалтнавай са бязи четинвилер алудиз, виликди, гуьзел жележдихъ физ чалишмиш жезва. Дагъустанвийри и квил, а квил авачир Урусатдин областра, шегъерра, хуьрера гъакъисагъвилелди зегмет чулгвазва, улкведи къейд ийидай хътин агалкъунар къазанмишзава. Заз инал, вири тахъайтлани, са бязи ватангълийрин тварар къаз кланзава. Абуру хсуси зегметдалди, бажарагъдалди, алахъунралди чеб феийи чкайра гъурметни къазанмишзава, га са вахтунда лезги халкъдин тварни хкажзава.

Алимар, государстводин ва общественный деятелар, карчияр, бизнесменар, культурадин, искус-

стводин устадар - Абдусалам Гъуьсейнован, Камалдин Гъажиеван, Сулейман Керимован, Сергей Меликован, Асан Ньудуьрбегован, Сабир Къехлерован, Гъажимет Сафаралиеван, Темирхан Мисриханован, Разим ва Мамед Абасоврин, Девлетхан Алиханован, Абдулжелил Абдулкеримован, Ариф Керимован, Феликс Шамхалован, Салман Бабаеван, Рашид Сардарован, Марат Шайдаеван, Герман Сефербегован, Видади Юсибован, Изета Гъажиевадин, Светлана Магъмудовадин, Тамара Керимовадин, Та-

метлу гражданин", "Россиядин экономикадин Баркалладин гъед" орденрин, "Карчивал вилик тухунай" медалдин, "Россиядин хушбахтлувал яратмишунай" къизилдин знакдин сагъиб, макъави руш Магъмудова Светланадин Москвада, Сочида, Санкт-Петербургда киле феийи экономикадин форумрал еке гъурметар авурла. Чи жаван руш, манидар Карина Исмаиловадиз "НТВ" каналди тухвай "Ты супер!" конкурсда еке къимет, Москвадин Кремлдин дворецдин сегънедиз экъечдай мумкинвал гайила...

Руьгдик гъевес, шадвал, чешне къачунин гъиссер кутадай ихътин мисалар мадни гъиз жедда, раиж авунвайбурайни лезги халкъдин вилери, чеб гъина аватлани, лайихлувилелди, намуслувилелди, гъурмет къазанмишуналди тухувайди аквазва.

Халкъдин твар хкажзавай, чпел дамахдай крарин иесияр тир ватандашар Россиядин шегъерра, хуьрера гзаф ава. Имни акъ лагъай члал я хъи, абуроз анра къулай шартлар яратмишнава, абуров са улкведин веледрив хъиз эгечзава. Гъелбетда, яргъал, патал чкайриз фенвай инсанрал жуьреба-жуьре четинвилерни ачалтзава, абуров тахайбурув хъиз эгечзавай дуьшуьшарни жезва. Амма, санлай къачурла, дуьз, намуслу, къени хесетрин пешекар инсанрин кефи хадайбурув жезвайди туш.

Садани инкардач, чаз чи Ватан масан я. Ам аваданлуди, къудратлуди, гъунарлуди яз акунни чи мурад я. Гъар са касди вич бахтлуди яз гъисабдайвал. Ихътин гъаларни вич-вичелай арадал къведач. Ватандин къадир авайбуру ам мадни мублагдай, девлетлуди, хъсандиз яшамиз хъун патал къулай шартлар авайди хъун патал зегмет чулгвада. Га и важиблу кар, мурад патал вичин алакунрикай, бажарагъдикай, мумкинвилерикай менфят къачуда.

Россиядин югъ - им государстводин къилин ва виридалайни жегъил сувар я. Ада азадкаказ демократвилени бинейраллаз вилик финин барадай хъянавай рекъихъ инанмишвал, ватанпересвилени, чи гзаф миллетрин векилрикай ибарат улкведин тарихдиз ва культурадиз гъурмет авунин адетрин мягъкевал лишанламишзава. Агъалийрин рикел Россиядин Федерациядин Конституцияди тестикъарнавай демократиядин, азадвилени ва адалатлувилени ивира хъизва. Сувар гъакъ чкай гъар сада вичихъ галаз гражданин буржидин, Россиядин къадар-къисметдин патухъай жуван хиве авай жавабдарвал аннамишунин макъсад алакълу ийизвай югъни я.

Россиядин йикъан суварихъ чи халкъар мадни сих ийидай, умуми крар патал къуватар саддай, дуствал авайдалайни мягъкемардай, акъалтзавай несилар ватанпересвилени руьгдаллаз тербияламишдай, чи члехи улкведал дамахдай метлеб ава.

Чи республикада Россиядин югъ гъар йисуз къейдзава. Шегъерра, районар концертлар, ктабрин выставкаяр, конференцияр тешкилзава, агъалийрин вилик политикар, депутатар экъечзава, театрин коллективри тамашачийриз махсус композицияр къалурзава. Музейри инсанриз чпин раklarар ачухзава. Къуй гъамиша гъакъ хурай!

метлу гражданин", "Россиядин экономикадин Баркалладин гъед" орденрин, "Карчивал вилик тухунай" медалдин, "Россиядин хушбахтлувал яратмишунай" къизилдин знакдин сагъиб, макъави руш Магъмудова Светланадин Москвада, Сочида, Санкт-Петербургда киле феийи экономикадин форумрал еке гъурметар авурла. Чи жаван руш, манидар Карина Исмаиловадиз "НТВ" каналди тухвай "Ты супер!" конкурсда еке къимет, Москвадин Кремлдин дворецдин сегънедиз экъечдай мумкинвал гайила...

Руьгдик гъевес, шадвал, чешне къачунин гъиссер кутадай ихътин мисалар мадни гъиз жедда, раиж авунвайбурайни лезги халкъдин вилери, чеб гъина аватлани, лайихлувилелди, намуслувилелди, гъурмет къазанмишуналди тухувайди аквазва.

Халкъдин твар хкажзавай, чпел дамахдай крарин иесияр тир ватандашар Россиядин шегъерра, хуьрера гзаф ава. Имни акъ лагъай члал я хъи, абуроз анра къулай шартлар яратмишнава, абуров са улкведин веледрив хъиз эгечзава. Гъелбетда, яргъал, патал чкайриз фенвай инсанрал жуьреба-жуьре четинвилерни ачалтзава, абуров тахайбурув хъиз эгечзавай дуьшуьшарни жезва. Амма, санлай къачурла, дуьз, намуслу, къени хесетрин пешекар инсанрин кефи хадайбурув жезвайди туш.

Садани инкардач, чаз чи Ватан масан я. Ам аваданлуди, къудратлуди, гъунарлуди яз акунни чи мурад я. Гъар са касди вич бахтлуди яз гъисабдайвал. Ихътин гъаларни вич-вичелай арадал къведач. Ватандин къадир авайбуру ам мадни мублагдай, девлетлуди, хъсандиз яшамиз хъун патал къулай шартлар авайди хъун патал зегмет чулгвада. Га и важиблу кар, мурад патал вичин алакунрикай, бажарагъдикай, мумкинвилерикай менфят къачуда.

Россиядин югъ - им государстводин къилин ва виридалайни жегъил сувар я. Ада азадкаказ демократвилени бинейраллаз вилик финин барадай хъянавай рекъихъ инанмишвал, ватанпересвилени, чи гзаф миллетрин векилрикай ибарат улкведин тарихдиз ва культурадиз гъурмет авунин адетрин мягъкевал лишанламишзава. Агъалийрин рикел Россиядин Федерациядин Конституцияди тестикъарнавай демократиядин, азадвилени ва адалатлувилени ивира хъизва. Сувар гъакъ чкай гъар сада вичихъ галаз гражданин буржидин, Россиядин къадар-къисметдин патухъай жуван хиве авай жавабдарвал аннамишунин макъсад алакълу ийизвай югъни я.

Россиядин йикъан суварихъ чи халкъар мадни сих ийидай, умуми крар патал къуватар саддай, дуствал авайдалайни мягъкемардай, акъалтзавай несилар ватанпересвилени руьгдаллаз тербияламишдай, чи члехи улкведал дамахдай метлеб ава.

Чи республикада Россиядин югъ гъар йисуз къейдзава. Шегъерра, районар концертлар, ктабрин выставкаяр, конференцияр тешкилзава, агъалийрин вилик политикар, депутатар экъечзава, театрин коллективри тамашачийриз махсус композицияр къалурзава. Музейри инсанриз чпин раklarар ачухзава. Къуй гъамиша гъакъ хурай!

Стхавилин алакъяар

Меъгарамдхуьруьн райондин администрациядин пресс-къуллугъди хабар гайивал, 2016-йисан августдизлай райондихъ галаз кутлуннавай амадагвилени икърардал бинеламиш хъана, аниз Ленинградский областдин Тосненский райондай мугъманар атанвай: Тосненский райондин администрациядин кыл Владимир Дернов, адан куьмекчи Петр Семкин, карчи Денис Егоров, Тосненский района Дагъустандин векил, спортдин ветеран, Тоснодин общественный Советдин член Исак Гъажиев. Абур "Меъгарамдхуьруьн район" МР-дин кыл Фарид Агъмедова къабулна.

Владимир Дернова Фарид Агъмедовав Чухсагъулдин чар вахъуза

- Чи районрин арада яргъи мензилар аватлани, ида чи дуствилени алакъяариз манийвалзавач, - къейдна Ф. Агъмедова. - Чахъ санал къвалахунин, амадагвилени алакъяар вилик тухунин карда еке мумкинвилер ава. Экономикадин, яшайишдин, алишверидин, образованидин, спортдин, туризмдин рекъийи чна санал киле тухун патал раижнавай проектрихъ беъгерлу нетижаяр жедайдак чна умуд кутазава.

Гуьруьшдин вахтунда Владимир Дернова Фарид Агъмедовав "Дагъустан Республикадин Меъгарамдхуьруьн райондин ва Ленинградский областдин Тосненский райондин арада стхавилин алакъяар гегъеншаруник члехи пай кутунай" Чухсагъулдин чар вахъана.

* * *

Меъгарамдхуьруьн райондин "Гранит" СПК-дин 30 гектардин чилел Тоснодин векилри Ленинградский область патал фад дигмиш жедай къетлен сортарин картуфар битмишарзава. Гуьруьшдин сергъятра аваз "Гранит" СПК-диз РД-дин хуьруьн майишатдин ва суьрсетдин министр Мусафенди Велимурадов мугъман хъана. Ада къейд авурвал, и гуьруьшри санал къвалахунин алакъяар вилик тухуниз, агалкъунрин дережа хкажуниз куьмекда.

* * *

Дагъустанда авайла, Тосно шегъердин векилар Фарид Агъмедовни галаз республикадин къилин вузрикай сад тир ДГТУ-дизни мугъман хъана. Делегация техникуниверситетдин ректор, технический илимрин доктор, профессор, РФ-дин илимрин лайихлу деятель Тагъир Исмаилова къабулна. Ректорди абуроз техникуниверситетди международный ва вирироссиядин салонра иштиракзавайдакай, илимдинни ахтармишунардай къвалахар вини дережада аваз тухузвайдакай малумарна.

Ленинградский областдай атанвай делегация Даггостехуниверситетда

Атанвай мугъманри Тосненский райондиз инженерно-технический рекъийи чарасуз пешекарар герек тирди къейдна ва пешекарвилени дережа хкажуни курсар ДГТУ-да тухунин итиж авайдакай лагъана.

Т.Исмаилова ДГТУ-ди Санкт-Петербургда са шумуд вуздихъ галаз алакъядин икърарар кутлуннавайдини къейдна.

* * *

Малум тирвал, къве райондини спортдин рекъийи сих алакъяар хуьза. Алай йисан мартдиз дзюдодай Тосно шегъерда киле феийи акъажунра Меъгарамдхуьруьн командади 2-чка къуна.

Кеферпатай атанвай мугъманри Меъгарамдхуьруьн райондин тфебатдин гуьзел чкайриз сейр авуна ва абур гъейран хъана амукъна.

Фарид Агъмедова абур райондиз атунал разивална ва уьмуьрдиз бажармишун къетнавай проектар кыллиз акъудиз жедайдахъ инанмиш тирди лагъана. Гуьгъуьнлай ада атанвай мугъманрив гъурметдин грамотаяр вахъана.

Гъазурайди - Земфира БАБАЕВА

Тарифдиз лайихлу я

Адалят АДИГУЪЗЕЛОВ

Къенин гъакъикъат ахътинди я хьи, лезги халкъдин векилар Россиядин Федерациядин гзаф регионра яшамыш жезва ва абуру чпелай алакьдайвал зегьметни члугвазва. Тюмендин областди рахайтга, ина лезгийрин сагъ хуьрер, поселокар, шегьерра еке магълеяр арадал атанва. Га ихътинбурукай яз завай Покачи шегьердин тиварни къаз жеда. Чи уьлкведин къад миллетдин векилар дуствилелди яшамыш жезвай ина лезгийрин къадар гзаф я.

Ж.Абдуразаков (юкьва)

Лугъун лазим я хьи, шегьердин администрацияди миллетрин арада дуствилин алакьаяр мадни мягкемарун патал гъар са халкъдин культура, адетар, члалар чируниз талукъ жуьреба-жуьре мярекатар кыле тухузва. Милли общественный организациониз чпин культура вилик тухудай шартларни тешкилзава. Покачи шегьерда акьалтзавай несилдиз ва гъакъи маса миллетрин векилриз жуван культура чириз алахъзавай тешкилатдик Лезги халкъарин Виридуьньядин конгрессдин Ханты-Мансидин "Лезгийр" тивар алай региональный отделенини акатзава.

Адаз ХМАО-Юградин КПРОФдин округдин комитетдин идеологиядин рекъай ва КПРОФдин Покачи шегьердин комитетдин секретарь Жалауддин АБДУРАЗАКЪОВА регьбервал гузва. Ам гъакъи РФ-дин Госдумдин депутатдин куьмекчи, шегьерда вирида гуьрметзавай инсан я. Имни дуьшурьшдин кар туш. Ам вичихъ галаз алакьалу, санал кваллахзавай, яшамыш жезвай гъар са миллетдин векилрив инсанвилелди, гуьрметлувилелди эгечзава. Гъар садаз вичелай алакьдай куьмек гуз алахъзава. Шегьерэгийляр адахъ галаз "гуьрметлуди" лугъуз рахазва. Ада шегьерда яшамыш жезвай чи жегил векиларни маса миллетрив гуьрметдивди эгечлун патал датана гъавурдик кутунин кваллах тухузва.

Жалауддин Загъидиновича хейлин йисара шегьердин администрацияда кваллахна ва жегилрихъ галаз алакьалу месэляяр гьялна. Гилани ам жегилри тешкилзавай вири мярекатра иштиракиз чалишмиш жезва, абурун ватанпересвиллин рубъ кутадай суьгьбетар ийизва. Советрин Союзда жуьреба-жуьре миллетрин векилар дуствилелди, са хизан хъиз, гъикъи яшамыш хъанатга, абуру Ватандин Члехи дяведа

гъикъи гъалибвал къазанмишнатга, рикел хкида.

Акьалтзавай несилдик ватанпересвиллин рубъ кутуниз куьмек гузвай мярекатрик милли суварарни акатзава. Им хейлин йисар я Покачи шегьерда Яран сувар кыле тухуз.И гуьзел мярекатдик шегьерда авай маса миллетрин векилризни теклифзава. Мисал яз, цли шад гьалара ва гурлудаказ кыле фейи Яран суварик иштираккай мугьманри чаз ихътин ихтилатар авуна.

Светлана: "Зун лезги туш. Гъуьл лезги тирвилляй чи аялриз лезги члал, адетар, ватандашар чир хъун патал зун гъамыша аяларни галаз лезги мярекатрик къевезва. Яран сувар риклиз пара хуш сувар я".

Шафига УРДИХАНОВА: "Зун Азербайжан Республикадин Сумгаит шегьерда дидедиз хъана. Лезгивал бинедилай ивидик ква. Ина жезвай милли суварарни, концертарни, мехъерарни ахъайзавайди туш. За еке ашкъидалди лезгийрин Яран суварикни, азербайжанрин Навруз-байрамдикни иштиракзава".

Жамиля: "Зун башкирви я, заз лезги мярекатдик теклифун пара хуш хъана. Лугъун хьи, лезги халкъни, лезги суварарни тарифдиз пайхлурбу я".

Покачи шегьерда "Лезгийр" региональ-

Мильвара Рамазанова, Рустам Рамазанов

ный отделениди тешкилзавай жуьреба-жуьре мярекатра чи ватанэгийляр тир "Дорстройсервис" ООО-дин участокдин начальник Фахрудин Мирзаметова, "Кристалл" тивар алай мурккладин дворецдин къуллугъчи Сурия Разахановади, шегьердин ГИБДД-дин начальник Нурудин Рамазанова, шегьердин мискиндин виликан имам Саади Омарова, шегьердин образованидин идарайрин профкомдин председатель Мильвара Рамазановади, афганви аскер-ветеран Фейрудин Гъайвазова, Лангепассдин политехнический колледждин тарихдин муаллим Шавлет Пашаева,

Покачи шегьердин Думадин депутат Идрис Ражабова гъевесдивди иштиракзава ва жуьреба-жуьре рекъерай куьмекарни гузва.

Къейд авун лазим я хьи, жуванбур кватл жезвай чкайрал акьалтзавай несилри къазанмишзавай агалкъунризни дуьзгуьн къимет гузва, абурун ашкъигъевес артухардай галавилер ийизва. Ик1, 1-нумрадин школадин 4-"а" классда келзавай Имам Рамазанов муркклада авахъунар ийизвайбурун акъажунра са шумуд сеферда гъалиб хъана. 4-нумрадин школадин 6-"в" классда келзавай Муьгъудин Султанов сирнавдайбурун акъажунра тафаватлу хъана. Ихътин жаванри амайбурузни чешне къалурзава.

Са рахунни алач, гзаф инсанрин иштираквал аваз тешкилзавай мярекатар жумарт рухвайрин куьмек галачиз кыле фидач. Чна гъа ихътин спонсорар тир Альберт Мусаеваз, Зафидин Алидароваз, Сулейман Керимоваз сагърай лугъузва.

Министрдин гуьруьш

6-июндиз Дагъустан Республикадин зегьметдин ва яшайишдин жигъетдай вилик финин министр Расул Ибрагъимов РД-да "Абилинпикс" тивар ганвай международный гьерекат вилик тухунин месэлайрай инвалидрин общественный организациониз векилрихъ галаз гуьруьшмиш хъана.

И гуьруьш ва гъакъи бедендин мумкинвилер сергъятламинававай ксар патал пешекарвиллин рекъай устадвал къалурдай чемпионат кыле тухунин теклиф гайиди РД-дин Минтруддин жегилар кар-кеспидик кутадай "Успех" тивар алай центр я.

Гуьруьшдал рахай Расул Ибрагъимов чи республикада инвалидар гъар йикъан уьмуьрда расалмиш жезвай месэлайрал акъвазна. Къилди къачуртга, ада лагъана:

"Чи къилин къайгъударвал бедендин мумкинвилер сергъятламинававай ксариз, инвалидриз чеб къулайдаказ гъиссдай шартлар тешкилуникай ибарат я. Зегьметдиз къабил жегил инвалидди уьмуьр лайихлудаказ кечирмишун патал ам вичин игътияжрихъ ва мумкинвилерихъ галаз къадай пешекарвиллин кваллахдалди таъминарун, адан уьмуьрдин ери кхажун герек я".

Гуьруьшдал рахай вирибуру чи республикада "Абилинпикс" гьерекатдихъ яшайишдин жигъетдай важиблу метлеб авайди, инвалидрихъ галаз ийизвай рафтарвал вири терефрихъай дегишарун, абур общественный барабар ихтиярар авай, гъа са вахтунда чпихъ общественности таъминарун лазим тир къетлен игътияжар авай ксар хъиз къабулун герек тирди къейдна.

Къецепатан члалариз - къацу, хайибуруз яру экв?..

АМИЛ САРКАРОВ

РФ-дин премьер-министр Дмитрий Медведева къецепатан уьлквейрин агъалийриз илимдин дережаяр къачун патал диссертацияр хайи члаларал хуьдай (эгер кваллах къецепатан члалал кхъенватга ва илимдин кваллах хуьзвай идарада гъахътин мумкинвилер аватга) ихтиярар гузвай къарардал къул члугуна. И кардихъ галаз алакьалу яз, Россиядин халкъарин члаларилай тафаватлу яз, къецепатан члалариз авай къетлен ихтиярар мадни артух хъанва. Идалай гъейри, Россиядин мектебра къецепатан члаларай 2020-йисалай ОГЭ ва 2022-йисалай ЕГЭ чарасуз яз вахкунин къайда кардик кутаз кланзава. Россиядин халкъарин члаларайни винидихъ къейднававай имтигъанар вахкуз жеда, амма гуьгъуьллудаказ. Къейд ийин хьи, абур профильный имтигъанар яз гысабзавач, къецепатан члаларин имтигъанриз лагъайтга, ихътин дережани ава. Профильный имтигъандин лайихлувал ам я хьи, адан нетижайри абутириентдиз сад-садаз мукъва са шумуд пешедай чирвилер къачудай мумкинвал гузва. Гъавилляй абутириентди хайи члалай ЕГЭ вахкун бажагъат хъада, гъикъи лагъайтга, гъатта филологиядин вузриз гъахъдайгани, адахъ са жуьрединни къуват авач. ОГЭ ва ЕГЭ вахкунин истемисунрикаяй сад ам я хьи, имтигъан анжах урус члалал вахкана кланзава, гъатта милли мектебра келзавайбуруни. Ихътин къа-

рар къабулуналди, чирвилер къачудай члал яз жуваз кландайди хкъагъунин жигъетдай Конституцияди ганвай ихтиярар члурзавайдахъ инанмишариз алакьнач. Гъа са вахтунда "Россиядин халкъарин члаларин гъакъиндай" Федеральный законда РФ-дин халкъарин члалар Россиядин государстводин милли девлет тирди тестикарнава.

Ихътин гъаларин нетижата члехи классрани тарсар хайи члалал гунин къайда кардик квай республикайра (мисал яз, Татарстан) школьникар, имтигъанриз хъсандиз гъазур хъунин мураддалди урус члалал элячйнава. Члехи классрани тарсар хайи члалал тухунин къайда кардик кутаз кланзавай чкайра ихътин мураддал "хаш" эцигуниз мажбур хъана, гъикъи лагъайтга и месэладикай са хийирни авач.

Россияда государстводин къуллугърал алайбуруз чарасуз къецепатан члалар чириз тун планрик ква. Гъа са вахтунда уьлкведин са жерге республикайра государстводин ва муниципалитетдин къуллугърал алайбуруз чпи кваллахзавай республикайрин государстводин члалар чир хъун чарасуз яз гысабзавач. Ахътин фикир арадал къевезва хьи, хайи члаларикай санани хийир къачуз тежедай шартлар яратмишзава.

Гъатта сифте нубатда хайи члалариз куьмек гана кланзавай чкайрани абур сергъятламиншзава, еримлу жедай рекъер агалзава.

Конституциядал ва федеральный закондал асаслу яз, государстводи Россиядин халкъарин члалар хвена кланзава. Гъакъикъатда лагъайтга, чи уьлкведа къецепатан члалариз ракларар - ачухзавай, хайибуруз агалзавай мисал жезва.

Нурлу мярекат

Къагъриман ИБРАГЪИМОВ

1-июндиз Белиж поселоқдин 2-нумрадин школадин базада (Дербент райондин къиблепатан зонадин аялрин идарайрин иштираквал аваз) аялар хуьнин Международный йикъаз талукъарнавай нурлу мярекат кыле фена.

Ана Дербент райондин къил Мегъамед Желилова, адан заместитель Садир Эмиргъамзаева, Белиж поселоқдин къил Рамиз Гъабибулаева, райондин КЦСОН-дин руководитель Исамудин Мурадова, образованидин управленидин начальник Суфиян Надирова, Дербентда авай ДГУ-дин филиалдин руководитель Исмаил Абдулкеримова, райвоенком Адил Къулиева, аялрин диде-бубайри, школайрин директорри

ва муаллимри, хуьрерин килери ва масабуру иштиракна.

Мярекат М.Желилова ачухна. Ада къейд авурвал, им неинки аялриз виридалайни клани ва шад сувар, гъакъи абурун патлахъай жавабдарвал гъиссун ва аялрихъ члехибурун къайгъударвиллин ва куьмекдин игътияж авайди рикел хкизвай югъ я.

Анал Рамиз Гъабибулаев, Суфиян Надиров, Исмаил Абдулкеримов, Адил Къулиев ва масабур рахана.

Ахпа райондин ва поселоқдин килерин, КЦСОН-дин, "Михъи рикер" мергъяматлу фондунин, райондин собранидин депутат Вагиф Сефербегован ва са жерге маса тешкилатрин патай агъвал авачир хейлин хизанрив ва аялриз къиметлу пишкешар ва продуктар авай пакетар, ДГУ-дин филиалдин патай пул авай конвертар вахкана.

Мярекатдин эхирдай концерт гана.

Багъаудин Агъмедован 75 йис

Вири четинвилериз таб гана...

Инсандиз виридалайни багъади адан эхиримжи нефес я.

Н.КАРАМЗИН

Алаудин ГЪАМИДОВ

ИНСАНАР! Дидейрин къужахра, шехиз, хъуьрез, чехи жезвай бицекри яваш-яваш камар къачузва, умудар кваз уьмуьрдик. Амма уьмуьр женг я. Женгинани гъалиб жезва вицегъди, тлебиатдин къанун я - магълуб жеда зайифди. Алатда вахтар. Са яшдиз акъатайла, къулухъ вил хъи-яда гъар сада, веревирдер ийида, вуч алакна, алакнач. И ва маса суалриз жавабар жагъуриз алахъда. Садбуру гъавайда феи уьмуьрдин гъайиф члугвада, муькуьбуру - уьмуьрда хъсан гелер турбуру - уьзгъдиз давамарда яшайиш.

Къенин зи суьгъбетни баркаллу, Ватандиз, диде-бубадиз, хизандиз ва гъар са инсандиз багъа ва вафалу ксарикай сад хъайи, кье вич дидедиз хъайидалай инихъ 75 йис тамам жезвай Багъаудин Гъажиагъмедович Агъмедовакай я. Зегъметдин сифте камар педагогвилелай башламишна ам къуллугърин гуаррай виниз жегъилринни комсомолрин башчи, партийный ва советский работник, общественный деятель яз хжаж хъана.

...Ватандин Чехи дяведин къати женгер кыле физвай 1942-йисан гатфар. Мегърамдхуьруьн райондин Гъезерхуьруьн агъали Гъажиагъмед ва адан уьмуьрдин юлдаш Иффриз, вири хъиз, фашистри чи уьлкведал вегъиники курпашман тир. Гъа и гатфарихъ, куьрпе кье аял (9 йиса авай Шуьшеханумни, анжах вад йис хъанвай Тамамат) галай свас къвале туна, Гъажиагъмедни фронтдиз рекъе гъатзава. Нубатдин женгинай хтай дагъвидиз аскервиллин юлдаши хва хайивиллин гъакъиндай муштулух гузва. Алазбагъаз хъайи хцел Багъаудин тивар эцигзава. Хва хъайивиллин шад хабарди руьгъламышай аскерди, кьетлен вицегъвилер къалуриз, душмандиз ягъунар къуна...

Ийкъарикай са юкьуз барабар тушир са женгина дагъвидал залан хер хъана. Ам, набут хъана, инвалид яз хуьруьз хтана. Са тлимил вахтарилай жематди адахъ еке ихтибарна: чилин, хуьруьн къадир, гъакъ тешкилатчивиллин алакьунар авай Гъажиагъмед колхоздин председателвиле хкъана. Майишат куьруь са вахтунда гуьнгуьна гъатзава.

Йисар къвез алатзавай. Ифриза Гъажиагъмедаз, мурад тлабалайди хъиз, мад са хва (Мураддин-яргъал йисара къенепатан крарин министерствода къвалахай ам исятда, полициядин полковник яз, отставкада ава) ва цуьквер хътин кье руш (Майинани Марал - РД-дин лайихлу муаллимар тир абуру исятда Махачкъалада къвалахзава) багъишна. Дяведин хирер сагъ хъхъай хизанда, гъам хуьре-къвале шадвал гъат хъуьнуна.

БАГЪАУДИН низамлу, муьгъуббатлу хизанда чехи хъана. Адахъ чешнелу ахлак, хъсан зигъин авайди гъеле школадиз феи сифте йисарилай чир жезва. Отличник, пионер, ВЛКСМ-дин член яз, общественный уьмуьрда активвилелди иштиракзавай ада еке гуьрмет ва авторитет къазанмишзава. Ам мектебда пионерин дружинадин Советдин председателвиле хкъазава. Гъа ик, тешкилатчивиллин алакьунар ва агалкъунар къвердавай артух жез башламишна.

1959-йис. Акъулбалугъвиллин аттестат гъиле гъатай хуьруьн гъар са жавандин вилик хъиз, Багъаудина виликни "вуж жен?" суал акъвазна. Тарихдин, общественный маса дисциплинаирал рикъ алай жаванди В.И.Ленинан тиварунихъ галай Даггосуниверситетдин тарихдин факультетдиз гъахъун кьетлазава. Багъаудина акъалтйарай Къасумхуьруьн 1-нумрадин школа шегъерин школайрилай агъада авайди тушир. Хъсандиз урус члал чизвай, дилавар мез авай студент гъеле 1-курсуна амаз хжатна чир жезвай. Агъме-

дова махсус кружокра, илимдин конференцияра активвилелди иштиракзавай. Къелдай йисар акуна-такуна акъатзава. Дерин чирвилер аваз ДГУ акъалтйарай жегъил Къасумхуьруьн райондиз рекъе твазва. Райондин заведующийди ам райцентрадывай са акъван яргъа тушир Курхуьруьн юкъван школадин муаллимвиле тайинарна.

Са куьруь вахтунда школьникрин ва педколлективдин арада гуьрмет ва авторитет къазанмишай жегъил педагогдал ВЛКСМ-дин Къасумхуьруьн райкомдин бюроди нубатдин пленумдал школада ватанпересвиллин тербия гунин къвалах кыле физвай гъалдикай доклад авун тапшурмишна. И докладдилай гуьгъуьнлиз, лугъудайвал, Б.Агъмедован тивар гъакимрин дафтарда, жегъилрин сивера гъатзава. Са тлимил вахтундилай нубатдин конференциядал делегати Багъаудин муаллим ВЛКСМ-дин райкомдин секретарвиле хкъана.

Комсомолринни жегъилрин махсус бригадлар тешкилна, жегъилар производстводиз желбна, культурадинни массовый къвалахар тешкилна кланзавай а йисара жегъил секретарди гъилер къакъажзава. Ам къвачикъачи тефей хуьр районда саки амукнач.

СИФТЕГЪАН имтигъандиз - республикадин жегъилрин фестивалдиз - фидай вахтни мукъва жезвай. Кыле Б.Агъмедов аваз, мукъуфдивди гъазурвилер акуна, Къасумхуьруьн жегъилрин десте меркездиз рекъе гъатна. "Дуствал жегъилрин пайдах я" лишандик кваз Махачкъалада кыле феи республикадин фестивалда жегъилри сад лагъай чка къуна. И агалкъун къазанмишунай ВЛКСМ-дин Дагъустандин обкомди Къасумхуьруьн райкомдиз УАЗ-ик автомашин ганай.

...1966-йис. Ватандин вилик пак буржи бегъемарай комсомолрин башчи армиядай хкъезва. Аквар гъаларай, республикадин десте кар алакьдай, тешкилатчивиллин ерияра авай жегъилар герек тир. А девирда ВЛКСМ-дин Дагъустандин обкомдин сад лагъай секретарь Абдулатип Гъажиева Б.Агъмедоваз обкомдиз къвалахал атун теклифна. Ина отделдин заведующийдин заместителвиле, пропагандадин рекъяй секретарвиле къвалахай йисара жегъил дагъвидин тежриба ва чирвилер мадни артух хъана.

Къвалахдиз устадихъай кичле жеда лугъудайвал, Багъаудина инани виниз тир пешекарвал къалуьна. 1967-йисуз ам республикадин векилар галаз Софиядиз (Болгария) Виридуьньядин жегъилрин ва студентрин 9-фестивалдиз фена. 1970-йисуз варзни зура Чехословакияда СССР-дин къушундин дестеда хъана, Союздин, гъакъ Дагъустандин аскеррихъ галаз гуьруьшар тешкилна ва абурухъ галаз тайин къвалах тухвана. 1972-йисуз, меркезда районар тешки-

лиз башламишна, тежрибалу политик яз, Б.Агъмедов КПСС-дин Махачкъала шегъердин комитетдин пропагандадинни агитациядин отделдин заведующийвиле, гуьгъуьнлай партиядин обкомдин лекторрин дестедин регъбервиле, отделдин заведующийдин заместителвиле тестикъарзава. Сир туш, 80-йисара республикада медениятдин идарайри "къецли ийиз" башламишнавай. И зайиф хъанвай участокдизни (Дагъустан Республикадин культурадин министрвиле) Б.Агъмедов рекъе твазва.

ЦИИИ министр сифтени-сифте культурадин идарайриз, чкайрал физ, килигна, яратмишдай вири коллективра хъана. Фольклордин суварар, фестивалар ва маса серенжемар тешкилунин къвалах хъсанарна. Республикадин музейдин филиалар ачухна. Сулейманан ватанда шаирдин музейдин цийи, алай девирдин истемешунриз жаваб гузвай дарамат эцигна, ишлемишиз вахкана. (Гъайиф хъи, адаз вагъшири цай яна. Чкадиз хкай ам и йикъара ачух хъуьнуна.

1989-йис. КПСС-дин Дагъустандин обкомда пропагандадинни агитациядин ва илимдинни школайрин отделар сад хъийизва ва идеологиядин отдел тешкилзава. Заведующийвилени тежрибалу, кар алакьдай кас тир Б.Г.Агъмедов тестикъарзава. Гуьгъуьнлиз йисуз Къасумхуьруьн райондин сечкичийри ам РД-дин Верховный Советдин депутатвиле хкъазава, гъа са вахтунда адакай ДАССР-дин Верховный Советдин Председателдин сад лагъай заместитель жезва.

...СССР ккъиз, реформаяр кыле тухуз, базардин экономикадал элячиз, милли гъерекатар тешкилиз башламишай четин йисара Багъаудин Гъажиагъмедовича министерствойрин, жегъилрин, илимдин, яратмишдай союзрин ва СМИ-рин идарайрин къвалахрал гуьзчивалзава, яни гъа и хилериз талуьк месълайриз килигзава. Гъалтай четинвилеризни килиг тавуна, Багъаудин Гъажиагъмедоваич гъамиша къвалахдин яцла хъана. Гъеле лап жегъилзамаз тарихдин илимрин кандидатвиллин тивар къачур аллим илимдин къвалахдални мукъуфдивди машгъл хъана. Ам "Ватанпересар - интернационалистар яз тербияламышзава", "Дуствал чи къуват я" ва маса ктабрин, гъакъни къанни цудалай виниз илимдин къвалахрин автор я. Идалайни гъейри, ам Социальный илимрин академиядин гъакъикъи членвиле хкъанай. РД-дин Госсоветдин Указдалди адаз "Дагъустан Республикадин илимрин лайихлу деятель" лагъай гуьрметдин тивар гана. Б.Г.Агъмедов гъакъ РД-дин ва РФ-дин гъукуматрин хейлин гуьрметдин грамотайриз, орденризни медалриз лайихлу хъана.

Багъаудин виридаз багъа инсан яз хъайиди гъеле адал чан аламаз прозаик, публицист, РД-дин Госпремиядин лауреат Космина Исрапиловади "Риклин гъарай" тивар алаз хкъенвай ктабда ганвай республикада ва адалай къецепатани машгъл ксарин келимайри мад сеферда тестикъарзава. Абурукай садан фикир за агъадихъ гъизва:

"Гъайиф хъи, веледрин буба, вафалу уьмуьрдин юлдаш, хтулрин чехи буба фад рагъметдиз фена.

Амма Багъаудина кутур багъди бегъерар гузва, ада куькълуьрай чирагъ туьхвенвай. "Уьмуьрдин юлдашдин чешне" тивар ганвай Инжилата ам гъич са декъикадани рикъелай ракъурзава. "Уьмуьрдин философия" тивар гана, вичин вафалу, муьгъуббатлу юлдашдиз бахшна, ада чагдай акъуднавай ктабда чими келимаяр, яргъал йисара Багъаудина книжкада хкъенвай рикъ алай гзаф камаллу къейдер, шикилар гъатнава..."

Къе юбилярдин веледар - рухваряни сусар, хтуларни багърияр санал къватъ хъанва. Играми кас рикъел хъунихъ галаз сад хъиз, абуру Инжилат дидедиз вич хайи югъни мубаракзава.

Куь рикъериз сабур гурай, гуьрметлугъуьр, рагъметлудан сурал нур къурай!

Уьмуьрдин гелер

Инжилат АГЪМЕДОВА

На заз цавай рагъ багъишнай,
Ганай на заз экуь бахтар.
Такабурлу я вин суьрет,
Багъа я заз ви ширин тивар.

Ви гъилевай лацу дафтар,
Къхенвай заз ширин гафтар,
Хважамжамдин рангар алай,
Къизилгуьлдин цуьквер гудай.

Масан я заз а ви гафтар,
Гафтар къхей гъа ви туплар,
Гъар вун рикъел гъайи члавуз,
Зи вилерай къведа накъвар.

На уьмуьрдин гимидаваз,
Тухванай зун дуьнья къалаз,
Гъуьлуьн къулай цлар авуна,
Куьз фена вун завай яргъаз?

Вуна заз ви лувар тунва,
Мергъяматлу крар тунва
Гъар баладин, гъар неведин,
Вилера ви нурар тунва...

Руьгъдин гъарай

Уьмуьр хъел хъанва завди, адавай
Вахкуз жезвач зав къачурди завай.
Са ванни тежер серт чилин хура,
Инсафсуздаказ туна вун сура.

Хкъен тийидай йикъарикай экуь,
Лугъузва за члал - ваз ван

къвезвач хъи.
Вахъ галаз пайнай за гъамни лезет...
Куьмек це, Аллагъ, къезилра зи дерт.

Алатнавач зи рикъелай ви хъвер,
Ви вилерни заз килигдай тегъер.
Рикъелай фенавач а ви гъилин кап,
Зи гъил къаз хъайи, кланидаказ лап.

Алатна фена зи бахтлу йикъар,
Бушлукъ я къуд пад, авачиз къадар.
Цавун цифера вил твазва за мад,
Ахквада лугъуз садра ви къамат.

Заз, къужахна, ваз кинариз я клан,
Вун акун патал гуз гъазур я чан.
Чун къакъат тийиз, сад тир чи къастар,
Вал садра за чан хкида, зи яр!

Къизилгуьлдилай къе-пака зулу,
Пиришар тухуз, ийида зулум.
А цуьк вуна заз ганай, ам харуз
Хвенай за рикъив, вахтунда яд гуз.

На зи рикъелай алуда гъамар,
За тупалайда алатай вахтар.
Хъчирзава яд за къвез ви сурал,
Къизилгуьлдал хъиз, чан хкиз

Чахъ вуч хъанва?

Зи вилериз терс килигна тупранди,
Зи муьгъуббат яна хъи цайлапанди.
Элкъвена зав гъам-хажалат,
луж хъана,
Жуван члалахъ жезвач зун:
захъ вуч хъана?

Гъинава заз хъуьрез хъайи вилер ви?
Гъинава зак къагъиз хъайи гъилер ви?
Члулав яйлух алчуд хъана кылил зи,
Ни лугъуда, вуч хъанва захъ чилел и?

Килигиз зун шикилрай ви вилериз,
Ван хкъезмач заз ви гафтар, туьмериз.
Къужахда къаз, хтулрик руьгъ
кутазмач,
Вуч хъанва вахъ, вучиз вун зав
рахазмач?

Къе зи вилик ви къамат ква
мармардин,
Къизилдалди кхъенвай тивар ви
зардин.

Зи рикъ ханва, белки,
клас-клас хъанватла,
Гила заз чир хъанва вахъ
вуч хъанватла...

Таржумаяр - А.Къардашан

Фаида ГЪАНИЕВА:

“Чал халкъдин руьгь, диб-дувул, намус-гъейрат я”

Дурумлу зегьметди четинвилер, манийвилер алудда.

М.ЛОМОСОВ

Ш.ШИХМУРАДОВ

Алимдин зегьмет, жафа. Илимдин кваллах, ктаб кхьин патал алимди серфзавай чернилрин (рангунин) къадар лувиллин азият - зиллетдик квай касди (мученик) вич и азабдикуай хкудун патал экъичай ивидин къадардив барабар я лугьуда. Инал ихтилат, гьелбетда, гьарникай хъайитлани ваъ, халис, вичикай халкъдиз, обществодиз еке менфят авай алимрикай физва - гьар са векедал неки тежедайди виридаз хъсандиз чизва. ИкI, вири уьмуьр илимдин рекъиз бахшнавай, мукьфудивди зегьмет чулгузавай алимар чи арада авачиз туш.

КЪАДИМ Ахцегьри жуьреба-жуьре рекъерай машгьур алимар тIимил ганвач. Абурукай сад, вирт кIватIдай чIиж цуькверал элкьведай хъиз, дерадай дерадиз, хуьрерай хуьрериз физ, мензилар атIуз, чIалар ахтармишиз, нугьатрин гафар кIватIиз, лезги чIал хуьниз ва ам еримлу авуниз къуллугъзавай **Фаида Абубакаровна ГЪАНИЕВА** я.

И баркаллу дишегьлидин рикIе вичин кIвалахдиллай - чIалаз къуллугъ авунилай гъейри маса са къаст, мурадни авач. ЦIининди адан къве юбилейдин ийс я: уьмуьрдин 80 ийс, са идарада - ДНЦ-дин чIалан, литературадин ва искусстводин институтда - кIвалахиз 50 ийс тамам хъанва. Гзаф къени, ачух, инсанперес кас тир Фаида Абубакаровнадин рикI халкъдихъ, милли медениядихъ, чIалахъ гьикъван кузватIа, адахъ галаз са геренда суьгьбет авурвалди аквада, чир жеда. ИкI, шумудра зун и алимдихъ галаз гуьрушмиш хъанатлани, адан мецелай къвезвай ихтилатар чи халкъдин, чIалан гьал тавунвай месэлайрикай, абуруз къетIен фикир гуникай, лезги чIаларикай, нугьатрикай, абурун гележегдикай, инлай къуллугъни вири къуватар чIалан месэлаяр ахтармишуниз гуникай тир. Алим-илимдикай, устIар кIутадидай рахада, гъавайда лугъуздайи туш. Вахтар, ийсар тади кваз къвез алатзава. Гъавиллай адан рикIик гъалаба ква: “Яраб зун вири краив агакъдатIа? Яраб вири кIвалахар аз кIандайвал килиз акъудиз жеда?..” Чнани адаз, гьелбетда, сабурун, теселли гуда: “Фаида вах, квехъ къуватар, алакьунар авазва, рикIик квай кIвалахар килиз акъуда - ви гьар са ктаб чаз, гьакI несилризни ядигар я...”

Зегьметчи хизанда чIехи хъайи рушан кIелурал гзаф рикI алай. Ада 1955-йисуз Ахцегьрин 1-нумрадин школа, 1960-йисуз Махачкъалада пединститутдин филологиядин факультет хъсан чирвилер аваз акъалтIарна. Къакарин 8 йисан, Ахцегьрин гъа вичи кIелай 1-нумрадин ва Бакудин школайра кIвалахдалай гуьгуьниз чIал илимдин бинедаллаз ахтармишунин фикирди - мурадди дагъви руш 1967-йисуз республикадин меркездиз, СССР-дин илимрин Академиядин Дагъустанда авай филиалдин аспирантурадиз гъана. “Лезги чIалан Чеперин нугъат” диссертациядин тема яз тестикъарайла, Ф.Гъаниева хуьрера къекъевена, Чеперин нугъатдин гафар лезги чIалан маса нугъатрин гафарин гекъигиз, мукьфудивди къетIенвилер тайинарна. Аспиранткадин ашкъи-гъевес екеди тир - вилик квай кIвалах пуд йисан къене кхъена куьтягъна. 1970-йисуз ам

ИЯЛИ-дин кIел-кхьин, алфавит авачир чIаларин отделдин илимдин чIехи къуллугъчивиле тайинарна.

Жегьил алимдин вилик гила мадни дерин, гегьенш ахтармишунар авунин везифа акъвазна. Къекъуьнар, физ-хтунар, течир, такур хуьрериз физ, агъалийривай хабарар къун, абурун рахунрихъ яб акалун, нугъатрин гафар кIватIун, кхьин, гекъигун ва икI мад. Рекъер авачир къакъан дагъларин хуьрериз фин-хтун четин тир. Илимда асул, килин са къанун-къайда ава лугъуда: анжах викIегъбур, жуьрэт-лубур гъалиб жеда. Фаида Абубакаровнадиз четинвилерихъай кичIе хъанач.

Нугъатрин гафар, гьелбетда, кабинетра ацукьна кIватIиз жедайди туш. Гзаф чкайриз фин, къекъуьн, герек инсанар жагъурун, абур диндирмишун, гафар кхьиз, сад-садахъ ийиз, гекъигунар авун, анализ гун герек я. ИкI, Ф.Гъаниева Шагъ дагъларин ценерив гвай, Къурушрин хуьрувай 50-60 километрдин яргъа авай Хиналугърин хуьруз фена (садра ваъ, тамам 12 йисуз, гьар сеферда къве вацра, вичин хуси такъатрихъ, командировкайрин пулар тагуз). Четинвилерихъай, зегьметрихъай кичIе тушир ахцегъжуван руша, экуьнилай няналди агъалийрин рахунрихъ яб акализ, гафар, мисалар, мискIалар, ибараяр - герек тир материал кIватIиз хъана. Къени кIилихрин инсан яз, Фаида Абубакаровна феи хуьрера жематрик, хизанрик, агъалийрин дердийрик какахъдай, яваш-яваш абурун нугъатралдини рахаддай. Ам виридаз жуванди хъанвай, виринра гзаф хушдаказ къаршиламитдай. Алимни игит виринра еке гьурметдивди къабулда, гъавайда лугъузвач.

Нугъатрихъ чпин грамматикадин къурулуш, гафарин (лексикадин) фонд ава. Нугъатрин винел илимдин ахтармишунри чIалан, гафунин, гьакIни халкъдин ерибине, тарих чирдай мумкинвал гузва. Гъавиллай, чIехиди-гъевчиди талгъана, нугъатрин гафар (квахъ тийидайвал) кIватIунихъ еке метлеб ава. Гъакъисагъвилелди зегьмет чулгунин нетижада алимдин гъиликай “Хиналугъ ва урус чIалан словарь”, ахпа “Хиналугъ чIалан хилерин (отраслевая) лексика” ктабар хкатна. Гуьгуьнлай алимдин “Отраслевая лексика”, “Чеперин нугъат”, “Къурушрин рахунар”, “Лезги чIалан Самур патан нугъатар ва рахунар” ктабризи дуьнья акуна.

Мадни хейлин рекъер-хуьлер атIайдалай, гзаф хуьрериз физ-хтайдалай, герек материал кIватIайдалай гуьгуьниз

алимди 2004-йисуз вичин харжийрихъ “Отраслевая лексика лезгинского языка” ктаб чапдай акъудна. Адан гзаф къиметлу материалрай Москвада РАН-дин чIаларин институтда 2005-йисуз Ф.Гъаниевади агалкъунралди докторвилин диссертация хвена.

Вичин юбилейрин вилик Фаида Абубакаровнади мад са чIехи кIвалах - “Диалекты и говоры Самурского наречия лезгинского языка” (мазинский и гутумский диалекты, мичахский и смугульский говоры) ктаб чапдай акъудна. 672 чиникай ибарат тир ана материалдиз лезги чIалан маса нугъатрихни гекъигунар авуналди гегьенш анализ ганва.

Ф.Гъаниевадин 150-дав агакъна илимдин макъалаяр, хейлин ктабар чапдай акъатнава. Итижлу монографиядин автор лезги чIалан нугъатрин словарь туькIуьрунал машгьул яз цIуд йисалайни гзаф вахт я. Мадни хуьрериз фин, гафар кIватIун, абур тартибдик кутун... вилик ква. “Яраб зун агакъдатIа? Виликан къуватар амачтIани, еке къаст, ашкъи - гъевес авазва. И словарь акъатайтIа, лугъун хьи, лезги чIал садрани “рекъидач”, - къейдзава чIалан рекъе галатун тийижир зегьметчиди. “ЦIуд ва мадни гзаф чIалар чир хуьхъ, амма жуван дидед чIал вилин нине хъиз хуьхъ!” - тагъкимарзава алимди.

РАН-дин ДНЦ-дин чIалан, литературдин ва искусстводин Институтда тамам зур асирда гъакъисагъвилелди зегьмет чулгуналди, Фаида Абубакаровна илимдин гъевечи къуллугъчивилелай анин кар алай пешекар алимдин дережадал къван еке муракаб рехъ фенва. И девирда ада вич Дагъларин уьлкведин языкознанидин четин месэлаяр гъялиз алакьдай, еке дережадин квалификациядин пешекар хъиз къалурна. Ф.Гъаниевадин илимдин еке лайихлувилер тестикунин, гъисаба къунин деллирикай садни ам я хьи, вирироссиядин ва международный конференцияриз адаз мукъвал-мукъвал теклифзава. Ада гъам Россиядин, гъамни международный “Европадин лингвистикадин атлас”, “Россиядин Федерациядин халкъарин хуси тIварарин словарь”, “Национально-русские языковые связи” словарар туькIуьрунин чIехи проекта иштиракзава.

Ф.Гъаниева Дагъустандин чIаларин хилерин лексика лугъудай кар алай ахтармишунрин бине эцигай кас яз машгьур я.

Жуьреба-жуьре хилерин лексика кIватIунихъ, сиягъдиз къачуна, адан лишанар, тегъерар кхьинихъ, гекъигунринни тарихдин рекъелди манаяр ачухунихъ, бааяр гунихъ илимдинни тежрибадин жигъетдай еке метлеб ава, гьикI хьи, и карди генетикадин важиблу месэлаяр эцигиз ва гъялиз куьмек гузва.

Чна Фаида Абубакаровнадиз баркаллу юбилеяр рикIин сидкъидай мубаракзава. Фикирдик кумай важиблу кIвалахарни килиз акъудун патал адахъ сагъламвал, яргъал йисарин уьмуьр хъана кIанзава. Фаида вах, Квез къуьзуь жедай ихтиярни авач, я мажални, гьикI хьи, Куьн гъамиша гьерекатдик ква...

Зегьмет инсандин гуьзгуь я лугъуда. Акъваза хьи, Абубакаровнадин зегьметар екебур я. А зегьметдиз къиметни гана кIанда. ЦIининди Ф.Гъаниевадин ийс я. Адан юбилейрин мярекатар чIалан, зегьметдин къадир авай виринра тухун буржарикай я.

Камалдин хазинадай

Илим ва зегьмет - и къве къуватдилаи зурбабур мад авач.

М.ГОРЬКИЙ

Илимди инсан хкажда, авамвили алчарда.

Х.ДЖУСУПА

Гьерекатдик тахъуни, куьтвили къуьзуь хъун йигинарда, зегьметди жегъилвал яргъалди фидайвал ийида.

А.УЭЛС

Четинвилер кицIериз ухшар я: абурун анжах чпив вердиш туширбур класда.

АНТИСФЕН

Алай девирда акъул-камалдиз къимет гузвай хъиз я. Амма бедбахтвал адакай ибарат я хьи, госуударстводиз пул авач.

К.НОВИКОВА

Вири къуватлу гъилихъ къекъеведа, акъуплу килихъ - садни.

А.ДАВИДОВИЧ

Вун агалкъунин куклушдал агакъайла, ана квел са дустни гъалт тавун мумкин я.

М.ТВЕН

Илим халкъдиз герек я. Илим виликди тухун тийизвай уьлкве чарасуз колониядиз элкьеведа.

Илимди вичиз къуллугъзавайдаз зурба гележег ачухда.

Ф.ЖОЛИО-КЮРИ

Манийвилериз, четинвилериз килиз тавуна, алим садан кIвачIни хIлун тавунвай жигъиррай - рекъерай фена кIанда.

Н.ЛОБАЧЕВСКИЙ

Илим вине къунвай чкада инсанни вине жеда.

А.ПОЛЕЖАЕВ

Илимдин везифа инсандиз къуллугъун я.

Л.ТОЛСТОЙ

Са халкъдин килихар, хесетар чирун патал сифтени-сифте адан чIал чириз чапишмиш хуьхъ.

ПИФАГОР

Дуззгуьндаказ лагъанвай фикирди вири чIаларал хъсандиз ван ийида.

Д.ДРАЙДЕН

ЧIалан девлетлувални ораторвилин устадвал вири девирра къвал-къвалаваз физва.

А.ЧЕХОВ

Гъамишан зегьмет закон - къанун я - гъам искусствода, гъамни уьмуьрда.

С.СМАЙЛС

Уьмуьр куьруь я. Амма инсан вичин краа мад яшамиз жезва.

Ж.РУССО

Са гъихътин ятIани зегьмет алудайла, инсанди лезет гъиссда.

Н.ЧЕРНЫШЕВСКИЙ

Яшарини къуватри мумкинвал гузмай къван зегьмет чулгу.

А.СУВОРОВ

Машгьурвал гъакъисагъ зегьметдин гъиле ава.

ЦИЦЕРОН

Вахтунин къадир хуьхъ: ам уьмуьрдин диб-бине я.

ВОЛЬТЕР

Са сят вахтни гъавайда, метлебсуздаказ акъудиз жуьрэтзавай инсанди уьмуьрдин къимет гъеле аннамишнава.

Ч.ДАРВИН

Каспийдин йис Явашдиз ятлани, виликиди физва

Жасмина САИДОВА

Алатай саласа юкьуз “Дагустан” РИА-дин майдандал, “Ачух власть” проектдин сергытра аваз, РД-дин тлебиатдин ресурсрин ва экологиядин министр Набиюлла Къарачаев республикадин СМИ-рин векилрихъ галаз нубатдин сеферда гуьруьшмиш хъана ва идаради Экологиядин ва Каспийдин йисан сергытра аваз кыле тухузвай кваллахдикой суьгьбетна.

Министрди ихтилат алай вахтунда иллаки хцидаказ аквазнавай месэладилай - яшайишда жезвай клеви зирзбил какатай чкайрал гадариз, арадал гызвай хуртарилай башламышна. Эхиримжи са шумуд йисуз и месэладиз кьетлен фикир гузватлани ва хейлин кваллахар ийизватлани, ада малумарайвал, гьалар гьелелиг шадвалдайбуру туш.

“Къенин юкьуз Дагустандин чилел законсуздаказ, яни ихтияр авачир чкайрал арадал гъанвай 1200 хурт ала. Абурун чехи пай датлана “кузвай” гьалда ава. Гзаф хуртар федеральный шегьрейрин, хурерин патаривай физвай рекьерин кьерехра хъанва - инра, адет яз, клеви зирзбил, амукьяр кватл жезва. Чеб-чпелай терг тежез-вай абуру тлебиат датлана чиркинарзава, абуру гьавадиз, чилиз, циз, инсандин бедендиз зарар гузвай, ам зегьерламышзавай шейэр ахъайзава. Нетижда мукьвал-мукьвал инфекция себеб яз чкизвай, гьатта онкологиядин азарарни пайда жезва”, - кьейдна министрди.

Ада малумарайвал, клеви амукьярин ва законсуз хуртарин месэла гьалун патал, министрствонин гуьзчивилик кваз, гзаф йисаралди кватл хъанвай, гьа са вахтунда иллаки хциз аквазнавай са шумуд месэла гьализ хъанва. ИкI, сифтени-сифте кьейд авурвал, алатай йисуз Махачкъаладин патав гвай “эбеди цай” твар ганвай (датлана кузвай ада патарив гвай поселокрин агьалияр катдай чкадал гъанвай) хурт тухурьиз алакьна. Ина шегьердай гызвай зирзбил кылди-кылди кватлдай ксарини кваллах башламышнава.

Алай йисан февралдиз Махачкъаладин Красноармейский поселокдин патав машинрин чархарин резин (шина) ва резиндикай гьазурнавай маса шейэрин амукьяр тергдай ва алай аямдин истемешунриз жаваб гузвай “Экопромлайн” завод, гьакIни медицинадин хиле жезвай хаталу амукьяр тергдай карханаяр ишлемишиз вахкана.

Министрди кьейд авурвал, зирзбил какатай чкайрал гадарунин месэла шегьерра са гьал кьайдадик кутунватла, районар гьалар иллаки четинбуру я. “Инра, адет яз, хуртар я вацIарин патарив кузавна, я тахъайтIа, гзаф фикир тавуна, вацIуз гадарзава. Гьар гьикI хъайитлани, нетижда пластикдин, ракъун кватияр, маса шейэр вацIари гуьлуьув агакьарзава. Бязи чкайра ихьтин зирзбил себеб яз ГЭС-рин кваллахни аквазардайвал жезва. ИкI хьун лазим туш. Чун инсанар я, инсанвилелди жув тухунни лазим я”, - лагьана министрди.

Ада кьейд авурвал, тлебиатдин михьивал хуьнин месэла анжах карханайрин, идарайрин хиве тун дуьз туш - и кардал гьечичихе вири желбна кланда.

Н.Къарачаева хабар гайивал, алай вахтунда зирзбил кватлунал, кылди паяриз паюнал ва тергунал машгул жедай оператор жагьурунин кваллах кыле тухузва.

“И кар патал чна республика 6 паюниз пайнава. Гьар паюна тахминан 500 агьзур кас яшамш жезва. Инра чна ТБО-дихъ галаз кваллах тухудай кылди схемаяр тукьлуьрнава. Мукьвал тир вахтунда чна тендерар малумарун, оператор хьагьун ва 15 йисан вахтуналди адахъ галаз икьрар кутлуьнун планламышнава. И икьрардин бинедаллаз операторди республикада зирзбил кватлдай майданар тукьлуьрун, махсус техника маса кьачун, зирзбил кватлдай кватияр эцигун, яни и рекье герек вири крар авун лазим жеда. Вири и рекьериз чна тахминан 7 миллиард манат инвесторин такьатар желб авун фикирда кьунва”, - хабар гана министрди.

Агьалияр патал и кваллахрин нетижа ам жеда хьи, зирзбил масануз тухунин ва терг авуин харжияр тамамдиз жемьятдин хиве жеда - государстводи мад и карда иштирак хьийидач.

Мярекатдал республикада биоресурсар хуьн патал кыле тухузвай кваллахдикойни рахана. Дугьриданни, Кеферпатан Кавказдин республикайрикой Дагустан виридалайни гзаф яд авай регион я, гьа са вахтунда агропромышленный комплекс вилик тухун, биоресурсар артухарун патал яд гьамиша бес жезвач. И жигьетдай идарадин руководителдикьейд авурвал, алай вахтунда Каспий гуьлуьн кьерех тирвал авай куьгьне вирер арадал хунин кваллах активнидаказ тухуз-ва. И ва тлебиат хуьнин сергытра авай маса крариз федеральный бюджетдай тахминан 200 миллион манат финансар чара авунва. Кылди кьачуртIа, федеральный центрадин куьмекдалди уьмуьрдиз куьчурмишзавайбурун жергеда “Аг-Гель”, “Муравейник”, Аракумдин вирер цийикIа тукьлуьр хуьвунин проект ар ава.

Республикадин цин гьамбарханайриз гьар йисуз багьа жинсерин балугьрин са шумуд виш миллион шараг ахъайзава. Балугьар туьретмишунал машгул майишатрин майданар артухарунин ва Терек вацIун куьгьне кьерен кьерехра авай вирер, абур цивди ацIур хуьвуналди, гуьнгьна хтунин кваллах тухуз-ва. И кардиз федеральный бюджетдай 3 миллион манат чара авунва.

“Республикада виридалайни чехиди тир Широкопольский балугьрин комбинатди йиса 100 миллиондилай артух багьа жинсерин балугьрин шарагар туьретмишда. ИкI, республикада балугьчивилин хел вилик тухун патал вири шартIар тешкилзава. Мукьвал тир гележегда, 2020-йис алуькьдалди Дагустандин балугьчивилин майишатдин комплекс вилик тухуниз талукь яз РД-дин Гьукуматди кьабулнавай программада кьалурнавайвал, регионда ишлемишзавай балугьрин 50 процент аквакультурадин продукт (вирерани вацIара туьретмишзавайди) хуьн лазим я”, - кьейдана Н.Къарачаева.

И макьсаддалди алай вахтунда Кьизилюрт райондин “Янтарное” КФХ-дин бинедаллаз ва тамамдаказ инвестордин такьатрихъди 625 миллион манатдин кьимет авай чехи завод эцигзава.

Малум хъайивал лососдин ва осетрдин жинсерин балугьар туьретмишунал машгул жедай карханадихъ йиса 1 агьзур тонн продукция гудай гужлуьвал жеда. Инвестордиз ина, куьр гадарунилай башламышна, балугьар туьретмишунин, абур гьалуьнин ва тукьвенвир агакьарунин кваллах тешкилдай фикир ава. Государстводи вичин хивез завод лазим кьурулушралди таьминарунин жавабдарвал кьачунва.

“Дагстройэкспо-2017”

Жасмина САИДОВА

“Дагстройэкспо-2017” выставкадихъ-форумдихъ галаз алакьалу мярекатар 6-июндиз республикадин “Дагустандин правда” газетдин редакцияда кыле фейи пресс-конференциядиль башламыш хъана. Регионрин уртах ва маса уьлквейрин карханайрин иштираквални авай эцигунринни архитектурадин махсус “Дагстройэкспо-2017” выставка-форум 7-8-июндин йикьара меркездин Р.Гьамзатован тварунихъ галай Милли библиотекада куд лагьай сеферда кыле физва.

“Эцигунрин комплекс Дагустандин экономика виликиди тухузвай асул хел я”, - малумарна РД-дин эцигунрин, архитектурадин ва ЖКХ-дин министрдин сад лагьай заместитель Мегьамед Османова саласа юкьуз журналистрихъ галаз хъайи гуьруьшдал.

Дугьриданни, республикадин эцигунрин комплекс эхиримжи вад йисан вахтунда неинки РД-да, гьакIни Кеферпатан Кавказдин регионда кьенкIвечи чкадал ала. И хилез ийизвай инвестициярин кьадарни эхиримжи йисара виле акадайвал гзаф хъанва. Игьтияз авай чкада теклифни жеда лугьудайвал, эцигунрин материалрин базарни Дагустанда булди ва жуьреба-жуьреди я лагьайтIа жеда. Гьа са вахтунда, и хилен еришар йисалай-суз дегиш, йигиндаказ виликиди физвай Дагустандин эцигунрин материалрин, техникадин базардиз чпин теклифар гваз экьечлиз кланзавай карханайрин кьадар гзаф жезва.

“Дагстройэкспо-2017” выставка эцигунардай материалар акьудзавайбурун, проектар тукьлуьрзавайбурун, и рекье информациядин алай аямдин технологияр ишлемишзавайбурун арада хуш рафтарвал, савдагарвилин алакьар хуьн патал арадал гъанвай майдан я лагьайтIа, ягьалмиш жедач.

СРО “СКФО-дин эцигунардайбурун гильдия” Ассоциациядин президент Али Шагьбанова гьисабзавайвал, эцигунрин кваллахрикьай рахадайла, сифтени-сифте фикирдиз кьезе-вайди пешекар кадрйралди, ерилу материалралди ва технологияралди таьмин хуьнин месэлаяр я. Выставка-форумди эцигунрин кваллахар тамамарзавай ва материалар акьудзавай, и рекье цийи технологияр тукьлуьрзавай ксарин арада алакьар тайнариз куьмек гузва.

“Дагустан-ЭКСПО” ВМЦ-дин директор Мегьамед Саругьланова суьгьбет авурвал, выставкадин сергытра аваз тешкилзавай форумдал регионда эцигунардай хел виликиди тухунин карда авай мумкинвилериз, зменнидин базарда авай гьалдиз, кьечепатан уьлквейрай гызвай эцигунардай материалар, техника ва тадаракар хусуьбуралди эзезуниз, эцигунрин хиле инновациядин технологияр ишлемишуниз ва идалди ийизвай харжияр тIимиларуниз талукь месэлаяр веревирдда.

Выставкадин асул разделрик акатзава: дараматар эцигун; архитектура ва проектар тукьлуьрун; эцигунардай тадаракар, производствонин технологияр; эцигунрин техника; эцигунардай ва алцумдай алатар; яшайиш патал лазим асул кьулайвилер, целди таьминарун, канализация; индустрияда инновационный проект; электротехникадин тадаракар; паркарин багьларин ландшафт; кьав тукьлуьрдай материалар; пенжерар, ракларар, гуьрарар; гьава михь ийидай системаяр, чими пол, пичер.

Ина Дагустан Республикадин, Москвадин, Санкт-Петербургдин, Московский, Ростовский, Белгородский, Волгоградский, Челябинский областрин, Ставропольский, Краснодарский, Красноярский крайрин, СКФО-дин республикайрин, гьакIни са жерге маса регионар тир 44 карханади-иштиракчиди экспозицияр ачуьнава.

Нетижаяр кьуна

Гульмира ЗАКУЕВА

5-июндиз Мегьарамдхуьруьн райондин администрацияда муниципалитетдин бюджетдиз кьазанжияр гызвай пай гзафарунин, налогар кьачузвай база еримлу авунин ва “хьендик квай” экономика ва “далдадик квай” мажибар дуьздаль акьудунин, яни законлу авунин месэлайрал машгул идарайрин уртах комиссиядин заседание хъана.

Ина администрациядин жавабдар кьуллуьгьичири, хурерин администрациядин килери, кьайдаяр хуьдай органрин ва общественный тешкилатрин векилри иштиракна. Заседание Мегьарамдхуьруьн райондин кьил Фарид Агьмедова тухвана.

Ада кьейд авурвал, гьиле кьунвай месэла важилудди, гуьзчивалдай, кьайдаяр хуьдай органрин патай кьетлен дикьет истемешзавайди я. “Вири кваллахар чи райондин агьалийрин яшайишдин дережа виниз хкажун патал ийизвайди я. Амма, “далдадик квай” мажибар дуьздаль акьудун патал клеви серенжемар кьабул

тавунмаз, чавай гуьзлемишзавай нетижайрин агакьариз жедач”, - лагьана ада.

Комиссияди тухузвай кваллахдикой райондин администрациядин кьилин заместитель Ариф Гьажиева ва экономикадин отделдин начальник Тимур Тегьмезова суьгьбетна.

Идарайрин уртах комиссияди райондин хурери 2016-йисуз авур кваллахрин нетижаяр-ни кьуна. Заседанидин сергытра аваз, чкадин самоуправленийрин органрин кваллахдин нетижалуьвилез талукь яз кыле тухвай конкурсда сифтегьан 3 чка кьур хурерин администрациядин килериз шад гьалара шабагьар гана. Ф.Агьмедова конкурсда гьалиб хъайибуруз ва приздин чкаяр кьурбуруз, яни хуьруьн чкаяр еримлу авунин карда виридалайни виниз тир агалкьунар хъайибуруз дипломар ва грантар гана.

Грантар яз ганвай такьатрин санлай кьачур кьадар 600 агьзур манатдиз барабар я. Конкурсдин комиссияди 26 терефдихъай ахтармишзавай. Нетижда 1-чка (300 агьзур манат) Ярагь-Кьазмайрин хуьруьн, 2-чка (200 агьзур манат) - Кьуйсунрин хуьруьн ва 3-чка (100 агьзур манат) Хьартас-Кьазмайрин администрацияри кьуна.

Мадни клеви серенжемар къабулна кланзава

Куругъли ФЕРЗАЛИЕВ

И йикъара зун Россиядин МВД-дин Ахцегъ ва Докъузпара районрин уртах отделдин начальникдин везифаяр тамамарзавайди тир Малик Нариманович АГЪМЕДОВАХЪ галаз гуьрушмиш хъана.

► Малик Нариманович, тахсиркарвилерин жигъетдай Докъузпара районда авай гьалариз гьихьтин къимет гуз жеда?

- Алатай йисан гьахъ-гьисабдин девирда МВД-дин отделди терроризмдин вилик пад атлуниз, тахсиркарвилер дуьздадал акъудуниз, жемьатдин хатасузвал таъминаруниз, къайдаяр члур тавуниз талукъ яз тайин къвалахар кьиле тухвана. Райондин сергьятра концерттар, общественно-политический, медениятдин, спортдин ва маса мярекатар тешкилдайла, отделдин къуллугъчияр къайдаяр хуьнин кардал желбна, инсанар гзаф къватл жезвай каяр, дараматар ахтармишна ва ик мад.

Гьалар лап хцибур туштани, къурху авачизни туш, районда учетда эцигнавай тайин ксар ава. Гьатта са кас учетда хьайитани, къурху ава лагай члал я. Муькуь патахъай, Докъузпарадин агьалияр секинбур, къанунрал амалзавайбур я.

► Районда гзафни-гзаф арадал къевзвай тахсиркарвилер гьихьтинбур я?

- Эхиримжи йисуз къанунсуздаказ яракъ ишлемишунихъ, хуьнихъ галаз алакълу тахсиркарвилер гзаф хъанва. Алатай йисуз и жигъетдай 12 депил винел акъудна. Гьелбетда, район гьевчиди я, тахсиркарвилер акъван гзаф жезвач.

2016-йисуз малум хъайи тахсиркарвилерикай 5 гьелелиг дуьздадал акъудиз хъанвач. Идан себебни ам я хьи, чеб вужар ятла тайинарнаватлани, жагъурунин серенжемар малумарнаватлани, жавабдарвилез члугуна клани ксар жагъун тавунвайла ихьтин тахсиркарвилер гьализ тахъанвайбурун жергедик акатзава. Шаз Докъузпара райондин сергьятра 44 тахсиркарвал регистрация авуна. 2015-йисав гекъигаила, 2 тахсиркарвал тимили хъана. Абурукай 17 заланбур ва лап заланбур я. 32 тахсиркарвал тамамдаказ дуьздадал акъудна.

Кьилди хуьрерал акъвазайтла, алатай йисуз Къалажухда - 15, Мискиса - 9, Усугъчайдал - 6, Миграгъа - 4, Къурушдал - 2 ва Къаракуьреда 2 тахсиркарвал арадал атана.

Тади гьалда гел жагъурунин серенжемар кьиле тухунин нетижада Сириядин сергьятра НВФ-дин (незаконное вооруженное формирование) жергеяра авай Докъузпарадин пуд агъали малум хъана.

► Халкъдихъ галаз гзафни-гзаф алакълуда жезвайбур полициядин участковый уполномоченный я. Абурун къуллугъдикай лагъанайтла кланзавай.

- Райондин гьар са хуьре полициядин участковый уполномоченный къуллугъзава. УУП-рин къуллугъди 2016-йисуз авур жуьребажуьре 146 арзадиз килигна, гьаятрал физ. 2670 къвал ахтармишна, 4 материал законди истемиззавайвал суддал агакьарна, административный 169 протокол туькълурна. Участковыйриз махсус журнал ава, гьар са хуьруьнвидивай а журналда участковыйдин къвалахдин гьакъ-

КЪЕЙД.

М.Н. АГЪМЕДОВ 1967-йисан 31-июлди Ахцегъа дидедиз хъана. 1984-йисуз Ахцегърин мектеб куьтягъна ва Дагъустандин хуьруьн майишатдин институтдик экечна. 1986-1988-йисара армиядин эжергеяра къуллугъна хтайдалай къулукъ келдун давамар хъуьнуна ва 1990-йисуз къилин образование къачуна. Сбербанкда старший контролер яз къвалахна. 1998-йисалай къайдаяр хуьдай органра (Ахцегъ райондин ОМВД) милициядин ППС-дин къуллугъдал акъвазна ва 1999-йисуз и отделдин учетдин регистрациядин рекъий инспектордин, ахпа экономикадин рекъий тахсиркарвилерихъ галаз эженг члугъвадай старший оперуполномоченныйдин къуллугъдал тайинарна. 2004-2011-йисара "Магарамкентский" районрин уртах отделда экономикадин рекъий тахсиркарвилерихъ галаз эженг члугъвадай старший оперуполномоченный, гуьгъуьнлай отделдин начальникдин заместитель яз къвалахна. 2011-2014-йисара РД-дин МВД-дин коррупциядиз акъвалунин управленида старший оперуполномоченный яз, 2014-2015-йисара Къизляр шегьерда экономикадин рекъий хатасузвилерин управленидин начальникдин заместителдин къуллугъдал къвалахна. 2015-йисан июлдилай Ахцегъ райондин ОМВД-дин, 2016-йисан январдилай Россиядин МВД-дин Ахцегъ ва Докъузпара районрин уртах "Ахтынский" отделдин начальникдин везифаяр тамамарзава.

индай вичин фикир (пис ва я хъсан) къейд ийиз жеда. Гьелилиг заз участковыйрин дафтарра наразивилин са къейдни акунвач. Санлай къачурла, абурун къвалахдин дережа пис гьалда авач.

МВД-дин районрин уртах "Ахтынский" отделдин учетда алай вахтунда 115 кас ава. Ибурукай 34 кас фад судди кар атлайбур, 3 кас шартлуналди кар атлайбур, 28 кас ичкибазар, 25 кас къвале къал твазвайбур, 17 кас психикадин жигъетдай начагъбур, 4 кас тамам яшдихъ агакь тавунвайбур, 2 кас адетдин къайдада гуьзчивилик акатнавайбур ва 2 касни муьштерияр я.

Яш тамам тахъанвайбурун крализ талукъ къвалахдин нетижада алатай йисуз мектебдиз тефизвай сад винел акъудна ва ам мектебдиз рахкурна. Алатай йисан вахтунда ПДН-дин (подразделение по делам несовершеннолетних) инспекторри "Докъузпара район" МО-дин АТК-дин работниркихъ галаз санал мектебра экстремизмдиз акъвалунихъ галаз алакълу мярекатар кьиле тухвана.

► Наркоманиядихъ галаз гьикл женг члугъваза?

- 2016-йисан вахтунда бейгъушдихъ галаз алакълу 4 тахсиркарвал винел акъудна. Лугъун лазим я хьи, 2015-йисав гекъигаила гьалар пис туштани, и хиле 2016-йисуз зайифдаказ къвалах тухвана. ЦИ и жигъетдай тухузвай къвалах активламишунин чарасузвал авайди чна гьисснава.

► Наркоманиядидай гьейри, терроризмдин халкъдик къурху куьтаза. И жигъетдай вилик пад атлуниз гьихьтин серенжемар кьиле тухува?

- Герек серенжемар датлана тухува. Участковыйрин, яш тамам тахъанвайбурун кралин рекъий къвалах

тухузвай инспекторрин иштираквал аваз мектебра гуьруьшар, семинарар муьквал-муьквал пландин бинедаллаз тешкилзава.

Инанмишвилелди лугъуз жеда, отделдин къуллугъчиири санал тухвай къвалахар себеб яз тахсиркарвилерихъ галаз женг члугунин, терроризмдизни экстремизмдиз акъвалунин, общественный хатасузвал таъминарунин месэлайриз талукъ серенжемарин комплекс алатай йисуз хъсан дережада аваз тамамарна.

► Районда рекъера гьерекарунин къайдаяр члурзавай тахсиркарвилер гзаф жезвани?

- Рекъера хатасузвал таъминарун патал ГИБДД-ди къайдаяр члурнавай 136 делил винел акъудна. Пиян яз улакь гьалзавай 4 кас къуна, райондин рекъера хъайи 4 ДТП регистрация авуна. Улакьрихъ галаз алакълу аварияра гена кьиникъл гъайи дуьшуьш хъанач. Бедендиз хасаратвал хъайи 5 делил винел акъудна. Абуру гзафни-гзаф рекъер писбур хуьнихъ галаз алакълу я. Хуьтуьз гьазур хуьн патал рекъерин вилик пад къаз куьмекада. Гьавилляй чаз халкъдин патайни куьмек герек я. Отделдин дежурный частуни тахсиркарвилерихъ, къайдаяр члурнавай дуьшуьшрихъ галаз алакълу арзаяр датлана къабулзавайди я. Ахтин крад малум хъайитла, и нумрайриз зенгна, хабар гуз жеда:

► Районзгълийрихъ элкьвена, вуч лугъудай?

- Районзгълийрихъ сагърай лугъуз кланзава. Къуй куь къвалера, хуьрера анжах ислягъвал хуьрай. Шаклу затлар, ксар малум хъайитла, вахтунда хабар агакьаруни члур дуьшуьшрин вилик пад къаз куьмекада. Гьавилляй чаз халкъдин патайни куьмек герек я. Отделдин дежурный частуни тахсиркарвилерихъ, къайдаяр члурнавай дуьшуьшрихъ галаз алакълу арзаяр датлана къабулзавайди я. Ахтин крад малум хъайитла, и нумрайриз зенгна, хабар гуз жеда: ☎: 98-44-28; ☎: 25-303.

РД-дин МВД-дин пресс-къуллугъдин материалрай

Йифен мугъманар

31-майдиз нянин сятдин 8-даз Къизляр шегьердин полициядин отделди 28 йиса авай са дишегъли арза гваз атана, 30-майдин йифиз Юбилейное хуьре авай вичин кафедин малум тушир ксар гьахъна ва анай 20 агъзур манатдин недай-хъвадай шейэр чуьнуьхна лугъуз.

Полициядин къуллугъчиири къабулай тади серенжемарин нетижада шак физвайбур тайинариз хъана ва абуру полициядин отделди хкана.

Чкадин агъалияр тир къуд касдини чпин тахсир хиве къуна. Силисчиири абуру маса тахсиркарвилерихъ галаз алакълу яни-тушни ахтармишзава. Шак физвайбурулай РФ-дин УК-дин 158-статьядин 2-паюндин бинедаллаз уголовный дело къарагъарнава. Тахсирлу ийизвайбур вад йисал къведалди азадвилекай магърум авун мумкин я.

Иливнач

Къадин шегьердин 38 йиса авай угъриди пул къазанмишдай рехъ жагъурна. Ик 22-майдин пакаман сятдин 8-даз ада Дербентдин Буйнакский куьчеда авай туьквендай 7000 манатдин шейэр чуьнуьхна.

Сивера тлям гьатай ам 2 сятинилай Пушкинан тварунихъ галай куьчеда авай кафедин фена. Инайни ада 6000 манатдин шейэр чуьнуьхна. Амма адаз иливнач. Полицейскийри къабулай кар кьетл ийидай серенжемарин нетижада 27-майдиз угъривал авунай шак физвайди тайинарна ва ам къуна. Ада вичин тахсир инкарнач. Чуьнуьхай шейэрин са пай вахчуна. Шак физвайдалай РФ-дин УК-дин 158-статьядин бинедаллаз уголовный дело къарагъарна.

Угъри къуна

30-майдин йифиз Махачкъаладин Нефтеперегонная куьчеда авай автотуьквендай са агъалиди 27 агъзур манатдин шейэр (планшет, запчастар) чуьнуьхна. Полициядин къуллугъчиири шак физвайди тайинарна ва къуна. Ам 30 йиса авай шегьерзгъли яз хъана. Ада вичин тахсир хиве къуна. Чуьнуьхай шейэр вахчуна. Уголовный дело къарагъарна, алава ахтармишунар кьиле тухузава.

Къаршидиз къевезвай рекъиз

экъечлуникди

28-майдиз Дербент райондин шегьереда "ЗИЛ-45065" маркадин машин гвай 27 йиса авай шофер къаршидиз (къаншардиз) къевезвай рекъиз экъечина. Нетижада адан машин 41 йис хъанвай итимди гьалзавай "КамАЗ-65115" автомашинда акъуна. "ЗИЛ-45065" автомашиндин шофер ва адан 21 йиса авай пассажир жуьреба-жуьре хирер алаз Дербент шегьердин больницада къаткурна.

Серенжемар къабулун патал материал къватлана.

Маса гудайла

30-майдиз Махачкъалада тади гьалда гел жагъурдай серенжемар кьиле тухудайла, Акаеван куьчеда полицейскийрихъ кьве шегьерзгълиди гзаф таъсир ийидай наркотик (трамадол) маса гудайла акъуна. Абуру полициядин отделди хкана.

Тахсирлу ийизвайбурулай РФ-дин УК-дин 234-статьядин 2-паюндин бинедаллаз (гзаф таъсир ийидай наркотик маса гунай) уголовный дело къарагъарнава. Абуруз 5 йисал къведалди кар къевезва.

Силисдин органирин материалрай

Суддин вилик жаваб гуда

Дагъустан Республикадин силисдин органра РФ-дин УК-дин 105-статьядин сад, 30-статьядин 3-паюндин бинедаллаз (рекьидай къаст аваз) С.Уружевалай къарагъарай уголовный делодай силис тухвана куьтягънава.

Силисди тайинарвал, 2016-йисан ноябрдиз Махачкъалада Уружева, вич къвализ хутахунай пул гудайла, таксистдихъ галаз къал акъудна ва ам са шумуд сеферда гьутаралди ва чуькълдиз яна. Гзаф къадар хирер хъайи таксистдиз, вичин машинда ахъахна, катна хъфидай мумкинвал хъана.

Силисди Уружев тахсирлу ийидай бес къадар делилар жагъанва. Уголовный дело суддиз рекъе тунва.

* * *

Россиядин Федерациядин Силисдин Комитетдин Дагъустанда авай силисдин органри Махачкъала шегьердин УМВД-дин Советский райотделдин ОУР-дин (отделение уголовного розыска) виликан оперуполномоченныйдидай уголовный дело къарагъарнава. Ам РФ-дин УК-дин 286-статьядин 3-паюндин "а" пунктунин (къуллугъдикай менфят къачуна, гужар авун) ва РФ-дин УК-дин 161-статьядин 1-паюндин бинедаллаз (таланчивал, тарашун) тахсирлу ийизва.

Силисдин делилрай, 2017-йисан январдин сифте кьилера вичикай суьгъбет физвай оперуполномоченныйди са шегьерзгъли са себебни авачиз полициядин отделди хкана, адан жибиндай 5 агъзур манат пул акъудна, гьа са вахтунда а пул къачурвилерин гьакъиндай документ - затни кхьенач.

Идалай гуьгъуьниз шак физвайда полициядиз хканвайдавай законсуз наркотикар хуьзвайди хиве къун ва я ам уголовный рекъий жавабдарвилез члугун тавун патал 30 агъзур манат пул гун истемизна. Полициядиз хканвайда и къвалах инкар авурла, оперуполномоченныйди, законлу са себебни авачиз, итимдиз вичин къуватар къалуриз башламишна. И кралин гьахъ-батлувал силисди вичин серенжемар тухудайла тайинарда.

Алай вахтунда уголовный делодай силис тухузава, тахсир квайбуру ахпа суддин вилик жаваб гуда.

Гьазурайди - А.ГЪАМИДОВ

Марифатдин месэлайрай

НЕФС

Къаних, азгъун, вил пичли нефсинивай хуьх жува-жув, адан гъуьлягъдин меци ваз азгъу гуда, вун вири патарихътай зегьерламишда.

Омар ГЪУЬСЕЙНОВ, ДГУ-дин профессор

Межд буба, япара "къарагъ, капI ийидай вахт хъанва" гафарин ван аваз, къуьне гъил эцягъайди хъиз, садлагъана ахварай аватна.

Экуьнахъ фад къарагъна, багъ-бустандин къвалахар агудна, галатна хтанвай ам, нисинин береди са вил ахварда лагъана, къатканвайди тир. Тадиз къарагъна, тIа-гъарат къачуна, буба кIунив эгечIна. Ам куьтягъна, Къуръан кIелна, вичин чкадал, цIа авай къацIа, эхцигна, ам захъни СултIанлахъ элкъвена:

- Заз ахварай, - лагъана ада, чина адетдинди тушир шадвал аваз, - Мегъамед пайгъамбар акуна. Зи кьил лап цавук хIкунна, тежедай къван шад хъана. Са вуч ятIани лугъуз кIанз къаншардиз фидайла, пайгъамбарди, гъил хкажна, заз "акъваз" лугъудай шара авуна.

- Заз вун халис мусурман инсан тирди чида, лагъана ада, чина хъвер аваз, - инлай къулухъни Аллагъ-Таала рикIел алаз дуланмиш хъухъ. Жуван балаярни гъа жув хъиз тербияламиша... Ахпа ада "КапI ийидай вахт алуькнавайди чидани ваз?" лугъунни, зун лап ягъайди хъиз, ахварай аватна.

- Чан балаяр, - эгечIна ам чаз насигъат гун мурад яз, хъуьцъугандал динж чка къуна, - эгер куьне гъамиша за куь рикIел гъизвай Къуръандин аятрал, Мегъамед пайгъамбарди лагъанвай, мана-метлеб квай куьруь келимайрал амал ийиз хъайитIа, квекай, са рахунни алачиз, халис итимарни жеда. Аллагъ-Таалади вичи рехъ гуда. Акси яз, абур кваз къан тийизвай касдин эхир хийирдал къведач...

Аллагъ-Таалади инсандиз садазни авачир руьгъ, къанажагъ, фагъум-фикирдай кьил ганва. Гъа кI хъайила, адан рикIел гъамиша Аллагъ-лиллагъ алаз хъана кIанда. Ада вичи къачузвай гъар са къадам, лугъузвай гъар са келима, инсанрихъ галаз вичи-вич кьиле тухунин къайда дериндай аннамешун лазим я. Амма, гъайиф хъи, гъакъикъатда гъамиша икI жезвач.

И кардин кьилин себеб инсандивай вичин нефс хуьз, адаз тербет гуз тахъун я. Нефс къати хъый хва бубадал, стха-стхадал, мукъва-къили, мирес-вирис сад-садал элкъевезва.

- Салмананни Минажатаран хизан хуьре виридалайни агъваллу, гегенш никIер-мулкар, хеб-мал авай къалинди тир, - эгечIна буба вичин фикир ачухунив. - Хуьруьн эгъийриз и ксар, гъикъван абурухъ мал-девлет авайтIани, тух тежедай, ацIун тийидай еке нефсер авай инсанар яз чидай. Гъич садра къванни а ксари са кIевевай фагъир-фугъарадиз садакъа-нафакъа, куьмек гана акур кас хъаначир. Акси яз, абур кIевевай кесибрин ник-мулк къакъудиз, чпин ерияр мадни гегеншарунин къайгъудик квайбур тир. Гадаярни абурун-Гъасанни Неби - гъа диде-бубадила

фейи вил пичибур тир. Абурукай ихтилат кватай чкадал хуьруьнбур са сивай хъиз, "валлагъ, нефсини и ксарин кьилел эвел-эхир са бала гъида, абурун азгъунвилехъ, къанихвилехъ тум-къил авач, абурун элягъунар-къачунар адетдин инсанринбур туш", лугъуз, чпин тажубвал къалурдай.

Цадай, векъ ядай самбар никIер-мулкар авайтIани, Салман дагъларихъ-чархарихъ галаз дяве тухуз, абур чукуриз, чуриз, вичиз цийи уьруьшар туькIуьриз женгина жедай.

Са пакамахъ, экв жез-тежез, ада рухвар ахварай авудна, сивел са кап фу къванни ягъиз тун тавуна, буйругъна:

- Къала, ша къе чна чи кIамун чапла пата авай рагарин кIане авай никIин чил са 4-5 виш метрдин артухарин. Къачу перер-кацар, геж тавуна рехъ гъатин.

- Я Салман, а рагарин кьилел Мисрихан бубадин пIир алайди чидачни ваз? Куьне адак къана, куь кьилел бала гъида гъа, - вичик квай къалабулух къалурна Минажата. - Э-э, вуч пIирер амайди я гила, абур куьгъне ихтилатар я, - секинарна Салмана Минажатар. - Гадайриз фад къецеел экъечI лагъ...

КIвалахдин ийгинвилел рази тушиз, Салман фена рагарин кIаник пад къакъудиз, абурун битав чкаяр фад-фад чукуриз, чилин майдан артухариз кIанз, дибдин къванер бушариз алахъна. Нубатдин къван озурайла, рагарин бегъем са пай, гуьзлемеш тавур тежерда, уьцIена. Ам шим кьилеллаз агъадал авахъайла, Салман гадайрин вилерикай квахъна. Небидай агъ акъатна. Гъасана, тади гъалда рагалай эхвичIна, ивидайни накъвадай хъанвай бубадин мейит чиликай худна...

Салман къена гъич са тIимил вахтни арадай фенач, рухварай адалай амай мал-девлет пайдайвал хъана. Амма... Са кIани са фикирдал текъвез, эхир стхаяр сад-садал элкъвена. Гъуьжет кIамун эрчи пата авай гзаф къванер квай ник паталди хъана.

- И кIамув гъай никIер заз жеда, ваз ибурукай къведай пай - затI жедач, - лугъуда Гъасана Небидиз. - И уьруьшра вуна къачур зегъмет авайди туш.

- ГъикIа, вуна вуч лугъузвайди я? - вичин наразивал къалурна Небиди. - Амай кIвалахар анихъ акъвазрай, бес исятда и чкадал чна къведани сад хъиз зегъмет чуьгъавачни?

- Сад хъиз? - Небидин чIалар ахъайиз, хъуьрена Гъасан. - Вавай завай хъиз кIвалахиз тежезвайди виридаз чизва. Вун, гъамиша къвал гъута къуна, нефес бес тежез, рекъизвай са къаралту я. Ваз гила захъ галаз барабар пай кIанзавани?

- Я чан балаяр, - гила ихтилатдик абуруз недай нисинин тIуьн гваз атанвай диде экечIна, - куьн хайи стхаяр я, квевай месэла къалмакъал квачиз, секинди, регъимлувилелди гъализ жедачни?

- Гъихътин регъим? - чанди цIай къуна Гъасанан. - И чун акъвазна-

вай ва и дерида авай маса никIер, мулкар цадайла, гудайла, Неби гъинавай?

- Я чан Гъасан, я чан бала, заз куьн къведни хайи веледар я. Вуна гила гъевчи стхадиз ам азарлу яз месел хъайи вахтар къехуьнун дуьз яни бес? Ваз чизва, стха чи виридан хипер хуьзвайла харун марфадик акатна азарлу хъана, месе гъатнай. Бес а кIвалах вуна адан тахсир яз гъисабзавани?

- Зун гъахъ гъиз захъвайди я, - векъидаказ гаф атIана Гъасана дидедин, - заз сагъ вахтундани Небиди рикI гваз кIвалахна акурди туш. Зун гъинай - ам гъинай? За гайидал рази хъана ацукърай...

- Вун чи буба яни, вуна судардуванар ийиз? - лап рикIивай хъел атана Небидиз. - НикIер-мулкар, амай мал-девлет гъикI пайна кIандатIа суддал гъида чна, къуй закун-къанунди гъикI къалузватIа, гъа кI хуьрай, - нарази яз вичин фикир лагъана Небиди.

- Вакай гила заз акъулар гудайди хъанва ман? - михъиз пехъи хъайи Гъасан Небидал тепилмиш хъана. Хайи къве стха, лап диндин душманар хъиз, сада-сад къуна, кIиз эгечIна. Сагълам, ацIай туп хътин Гъасанан хурук Небидивай акъвазиз хъанач. Чилел алуькъайла, адан кьил къванце акъуна. Ам гъа Гъасанан гъиле амаз, гъуьргъуь хъана, чилел аватна.

Дидедай рикI пад жедай хътин гъарай акъатна. Ам, кьил кьилелай фена, атIай тар хъиз, чилел ярх хъана.

Гъасан, вич-вичивай квахъна, ийир-тийир течиз, къах хъана, сес акъат тийиз, лал хъайиди хъиз, стхадинни дидедин мейитриз килигиз ацукъна. Патав гъай никIера кIвалахзавай инсанар тадиз атана акъатна. Гъасан чIарни юзан тийиз, чин гъилералди кIевна, цуквал ацукъ-навай.

Инсанри Минажатаранни Небидин мейитар куьмекдалди хуьруьз хутахна. Пакад юкъуз абуруз Салманан сурун патавай чкаяр жагъана.

Гъасан милицайри къуна тухвана. Адаз 10 йис кар атIана. Къве варзни арадай тефенмаз дустагъда, къалрик акатна, яна къена лугъуз, адан мейит хуьруьз хъана...

ИкI я къаних, азгъун, пичли нефс хъуьнин эхир, балаяр...

- Белки и агъвалатдин себеб нефс тахъана, маса ацалтунар, уьмуьрдин дуьшуьшар хъанатIа? - вичин шаклувал къалурун яз, хабар къуна бубадивай СултIана.

- Ваь, чан хва, гъич са кIусни вун шаклу жемир, - вич вичихъ агъунваз жаваб гана бубади. - Аллагъ-Тааладин крарал гиман гъана виже къевезвайди туш.

Завай ваз и зи фикир субут авун яз гзаф маса мисаларни гъиз жеда, ни къел неда, гъада ядни хъвада, ни кутуг тавур, вичин нефс ахъайна авур кIвалахриз рехъ гуда, гъада эвел-эхир абурун патахъай жавабни гуда. Ибур садавайни инкариз тежедай, Аллагъ-Тааладин закунар-къанунар я. Абурун амална кIанзавайди я гъар са инсанди...

Авай сад

Мирзамет САЛМАНОВ, Цийи Макъарин юкъван школадин муаллим-ветеран

- Ви рикIиз веледрикай регъят хуьрай, - инсан патал и гафарилай багъа келимаяр мад жабагъат жагъида. Амма веледрикай рикIиз регъят хъун патал абур дуьз тербияламишунихъ еке метлеб ава.

...Мисридин (тIварар дегишарнава) рикI кIелунал гъевчи чIавалай алай. Гъакъикъатдани, ам лагъай гъар са гаф сиве амаз къадай, зигинлу гада тир. Амма чIехи жердавай адан хесетар, амалар дегиш жез башламишна. Идахъни вичин себебар авачиз тушир. Мисри, кьилел буба алачиз, тек дидеди хуьзвай, вичин рикI алай хъиз ада вири мумкинвилер гузвай.

Мисриди кIуьд лагъай классда кIелзавай. Зи кабинетдиз, чин яру хъанвай, вич-вичивай квахънавай са гъалда аваз, адан классдин руководитель Бадрудин ва гуьгъуьналлаз Мисридин диде Музлифатни атана акъатна. Абурук квай теспача акур зунни чашмиш жез са тIимил амай.

За Музлифатан арзадихъ яб акализ башламишна.

- И муаллим лугъудай касди, - рахазва ам, чиник ажуьгъ кваз, - зи аялди хъ аман тазвач. Адак кутан тийизвай тахсирар авач. Классда чуру крар масада авурлани, абур зи аялдин хиве твазва, гъатта намусдик хIадайд гафарни лугъузва. Вичин тарсунай зи аялди "пудалай" виниз кьимет гузвач. И муаллим лугъудай (инал ада са вижевай лакабни раижна) касди, вичелай зи аялди чирвилер артух ава лугъуз, адал пехилвалзавав...

- Ана вуч хъайиди я, Бадрудин муаллим? - жузуна за классдин руководителдивай, вахтуналди арадал атанвай секинвал къатIна.

- Мисриди вич ученикди хъиз тухузвач, вичелай ажузбурук хуькьзава, рушар алай чкадал кутуг тавур гафар лугъузва,

классда нубатсуз жкадарунар, гъарагъунар ийизва. Ингъе, накъ зун классдиз гъахъай чIавуз (Мисридиз зун акунвачир) ада, патав гвай Мурадан кьилин куькIваз сад чуькъвена, ахътин кIеви сесиналди гъарайна хъи... Чуьнуьх тийин, завай сабур хуьз хъанач. "КIевиз гъараюнал кар туькIуьдайтIа, ламракай пачагъ жедай", лагъана за, тербет гун патал. "Лам вуж ятIа за ваз чирда", - лагъана, гада классдай экъечIна...

Бадрудинахъ агъан тийидай делил захъ авачир. Ам са къадар яшар хъанвай, вичихъ уьмуьрдин ва муаллимвилин хейлин тежриба авай пешекар тир. ЯтIани, кардин эвел-эхир ахтармишун къетIна, за жуван патав тербиядин рекъай заместителдиз эверна, аялривай гъакъикъат чирун тапшурмишна. Чир хъайивал, муаллим гъахъ тир.

...Мисриди эхиримжи классда кIелзавай. Са юкъуз заз, нисинилай къулухъ хъиз, хуьруьн Советдин председателди вичин патав эверна. Кабинетдиз гъахъай заз акурди мусибатдин шикI хъана: кавхадин кабинетда "рикI алай хъин" диде ацукънавай. Адан кьилелай фите алатнавай, чIарар гъарнихъ кIанвай, кьилляй иви авахъзавай...

- Ана вуч хъанва, директор? - жузуна завай председателди. - И Музлифатан аялдин кIвалахар мектебда гъикI я?

За кардин гъакъикъат инал авайвал ахъайна. Аялди гъевчи чIавалай дуьз тербия тахъайди, ам, авай са велед я лугъуз, дидеди кстахдиз хвейиди, са куьникайни адаз дарвал къалур тавурди, ибур вири дидедин гъалатIар тирди раижна. Бадрудин муаллимдихъ галаз хъайи къайи рахунарни рикIел жана.

- КукIвара а ламран хва, зи патай квез гъич са манивални жедач, - шехвиз-шехвиз минетзавай Музлифата гила. - Ам зи душман я, ада зи кьил аваз, захъ аман амач, - ялварзавай диде. Амма геж хъанвай. Хамдиз хвейи балкандини кIурув яда лугъун гъакъикъат я къван!..

Хъалхъас хъипрен тавакъу

(Басня)

Куругъли ФЕРЗАЛИЕВ

Гъайванрин алемда депутатрин сечкияр себеб яз катун-калтугун, гъарай-вургъай гъатна са шумуд югъ тир. И мулкара уьмуьр тухузвай жергедин агъалияр кандидатри секин тазвачир. Вуж хкъада, вуж хкъадач - идакай агъалийриз гъич са къайгъуни, тафаватни авачир. Гъалар хъсанвилехъ дегиш тежедайди чизвайвилляй.

Депутатвиле кандидатар я лугъуз, гъар юкъуз жуьреба-жуьре кIеретIрикай тир са жанавур, аслан, пеленг, чакъал, маймун, сикI, къиф ва абурун векилар къевезвай. Гъайванлухдин агъалияр лагъайтIа, парахдиз янавай хипер хъиз, беден гъуьргъуь ва япарни денг жедалди, сятралди чIехи залра ацукъзавай...

"Есиррин рейсавал" партиядай къалурнавай кандидат тир маймундин гафар виридалайни зурбабур хъана. Ада къве сятда вичин гаф куьтягъзавачир. Эхирдалди дурум гуз тахъай хъалхъас хъипре, вичин кIеви "кIеречдай" кьил акъудна, кандидатдиз лагъана:

- РикIиз кьей кандидат, - вилик атана хъалхъас къиб, - эгер квекай чи депутат хъайитIа, заз анжах са тавакъу ийиз кIанзава. Куь векилри чи цIларал, гъатта важиблу малуматар алай баннерални куь шикIлар алкIурнава. Гзафбур тамун агъалийри къазунна, а цIарик гъакан лацу чарарин къатIар кума. Эгер квекай депутат хъайитIа, къуй а шикIлар алкIурнавай чкаяр михъи хъуурай.

Баснядин мана: Халкъ патал хъсанвилер хиве къазвайбурукай хийир хкатун анихъ акъвазрай, бязи вахтара зиян хкатзава.

Чал Къилин буржийрикай сад

Абдул АШУРАГЪАЕВ,
РФ-дин умуми образованидин
гьурметлу работник, РД-дин
лайихлу муаллим

За Хив райондин Фригьрин юкьван мектебда къвалахиз 5-10 йис хьанвай. Гьа виринра хьиз, чи мектебдани 9 ва 11-классра лезги чалай имтигьанар тухузвай. И кар гомударстводин къаюмвилек квай. Амма и гьал яргалди фенач.

Чкай уьлкведин къурулушди вичихъ галаз хайи чаларни, рух хьиз, галчурна. Мягкемдиз эцигнавай чалан цларин къванер гьарниз акьатиз башламышна. И кар виридаз акваз хьанатлани, садани фикир ганач. Гьакни чирвилерин къурулушда маса халкъарин, маса уьлквейрин къайдаяр туна...

Куб ва ни гьана чун ихьтин чкадал? Кье чун вацун юкьвал алай, гьа гила - мад лугьуз, кумек тлабзавай ксариз элкьвенва. Чун ихьтин хаталу лепедик акатдацир, эгер, зи фикирдалди, агьадихъ галай шартлар гьахьлувилелди ва вахт-вахтунда тамамариз хьанайтла:

дидед чалай ва литературадай имтигьанар тунайтла;

дидед чалан муаллимриз са шумуд йис идалай вилик артухарда лагьай 15%-дин мажиб ганайтла;

дидед чал хуьзвай, девлетлу ийизвай "Лезги газетдин" чинар (объем) тимилярначиртла;

чина аялрин литература чап авун акьвазарначиртла;

10-11-классра дидед чалай тарсар тимилярначиртла;

директорин ихтиярда авай (резервный) сятерикай, урус чалазани математикадиз хьиз, дидед чалазани гуз хьанайтла;

чалан жигьетдай чиновникри къуру гьарай - эверар авуначиртла; сифтегьан классра саки вири тарсар урусдалди тухузвачиртла...

И йикъара заз хабар хьайивал, сифтегьан классрин чалан ктабар, Москвади разивал таганмаз, акьуддай ихтияр авач. Анайни ихтияр учебникар чкайрал, яни чина, Тахо-Годидин НИИ-ди, гьазурна, чпел агакьарайла гузва. Бес ибур чархара твалар тун тушни?..

Ихьтин ва са бязи маса делилар фикирда къуна, чалахъ гьакьикъатда рикл кузвай лезги кьегьал рухвайри - алмир, зарийри ва тежрибалу пешекарри, эхирни, чалан къайгьударвилерин перде ачухарнава. Ихьтин мярекатрикай сад мукьвара меркезда къиле феи милли чаларин месэляяр веревирд авун патал Даггосуниверситетда "Лезги чал ва меденият: саламатдиз хуьн ва еримлу авун" лишандик кваз къиле феи форум къалуриз жеда. Алай йисан 23-мартдиз акьатай "Лезги газетдин" 12-нумрадай малум жезвайвал, лезги чал вилик тухунин, михьи ва девлетлу авунин мураддалди форумдал махсус къарар къабулнава. Къарардик гзаф пунктлар ква, абурукай сад "Хайи чал хуьнин ва вилик тухунин концепция тукьлуьрун" я. Хайи "Лезги газетда" (13-апрель, №15) профессор Руслан Къадимова вичин "Чал хуьнин ниятралди..." кьил гана чап-

навай макъалада чалан месэляяр гьалунидин комиссиядин членрин сиягь ганва ва кхьизва: "Вичин нубатда цийиз арадал гьанвай комиссияди лезгийрин милли гимнадин чалар ва гьава арадал гьуниз, лезги алфавит дьузаруниз ва лезги чалан орфографиядин гьафарган цийикла тукьлуьр хьувуниз, лезги чалан лексикадин, грамматикадин ва стилистикадин месэлайриз, милли культурадин талукъ яз къвалахдайбурун дестеяр арадал гьида". И гафарилай гьугьуниз заз агьадихъ галай теклифар гуз кланзава:

тешкилзавай гьар са дестедин вилик гуьнгьуна хтун лазим тир кьилдин месэла эцигин;

гьар са дестеда алим, зари ва муаллим жен;

комиссиядин къилин орган яз алирикай ибарат тир совет хьагьин;

гьар са дестеди тухузвай къвалах хьанвай къилин советдин заседанийрал веревирд ийин;

сифте нубатда лезги алфавит гуьнгьуниз хкин ва адан бинедаллаз амай дестейри чпин къвалах тухун;

гафарганрик неинки нугьатрин лазим тир гафар ва гьакл вири нуклерин, гьайванрин, абурун шаргарин, набататрин тварар кутан;

гафарганар тукьлуьрдай дестеда чи вири нугьатрин векилар жен;

комиссиядин составдик Хив райондай филологиядин илимрин кандидат, Захитрин СОШ-дин чалан муаллим Къарабегов Руслан Мегьамедэминович ва Цинитрин СОШ-дин лезги чалан муаллим Шагьмарданов Сейфулагь Абдулазизович кухтан;

чалай ва литературадай программаяр тайин дестеди тукьлуьрнавайбуру ва Тахо-Годидин тварунихъ галай НИИ-да тестикъарзавайбуру жен;

вири мектебра чалай ва литературадай 9 ва 11-классра чкайрал тухудай имтигьанар кухтаз алахьин.

Дидед чалан тям дидедин некледихъ галаз инсандин беденди кужумзава ва ам уьмуьрлух рикел аламукьун патал а дад аялрин мектебдани, акьулбалугьвилерин йисарани бейнидай акьудиз туна кландач. Тахьайтла, кье хьиз, чун институтра а рекьяй клелзавай студентар тупларалди гьисабдай чкадал къведа.

Чи шаир ва публицист Ш.Шаботова Сулейман-Стальский районда чалаз талукъ яз тухвай са мярекатдал лагьанай: "Зун, члехи шаир Р.Гьамзатов хьиз, чал пака рекьиз хьайитла, кье рекьиз гьазур туш, вучиз лагьайтла ам пака кьин тавун патал за кье женг члугвада". Им шаирдин руьгьдин эвер гун я. Кье чна, гьилер къакъажна, чи вири чирвилер, мумкинвилер, алакьунар, тежриба - вири чалан рекье серфна кланда. Чи бубайри чпин руьгьдин дегьнейра чал мержан хьиз хвена, чаз аманат яз тунва. Ам хуьн ва гурьчегарун, девлетлу авун чи буржийрикай къилинди яз амазма.

Цийн Фригь

Ван авуна Руьгьдай аватмир!

Са тимилай вахтар инлай вилик "Лезги газетда" журналист, муаллим, насигьатчи, Дагьларин уьлкведин журналистрин Союздин къилинди тир "Къизилдин перо" премиядин сагьиб Казим КАЗИМОВАН "Дидардиз дава-дарман" кьил алаз макъала чаннай. Ам клелай гзаф ксарин автордикайни адан макъаладикай чпин фикирар редакциядиз рекье тунва. Абурукай са шумуд кье чна газетдин суфрадал гьизва...

Культурадин отдел

* * *

"Дидардиз дава-дарман" макъалада адан автор Казим Казимован Аллагьдин патай вичиз хьанвай тларикай-квалрикай хьенва. Казим стха, чун вири Аллагьдин луквар яз, гьадан Сад тирвиллиз шукур ийиз яшамиз жезвайбуру я. Халикьди вуч хьенватла, гьадакай чавай хкечлиз жедач, Аллагьдин рекье асивал авунани виже къведач. Гьавилляй вуна ви макъалада кхьизва: "Худади зи кьил, мез сагь, рикл ачух, руьгь экуь яз туна. Гьавилляй зи веледдинни компьютердин куьмекдалди завай газетдин чинрилай играми ватангьлийрихъ галаз рахаз жезва..."

Казим стха, вун пара бахтлу кас я. Макъала клелай гьар са касди гьакл лугьуда. Макъалада вуна вун хизанри, балайри, истеклу куьре хьиз, гьикл хуьзватла кхьенва. Аллагь чпиз куьмек хуьрай! Итимдин къадир авай уьмуьрдин юлдаш, рухваяр, руш, сусар хуьн - им еке бахт я, а бахт, чаз чи уьмуьрдай аквазвайвал, виридаз гузвач. Гьакл хьайила за вун пара бахтлу инсан яз гьисабзава.

Казим стха, вун са шумуд ктаб кхьенвай кас я. "Гьулдан гьикл лигим хьана" роман кхьей Николай Островский рикел хкана, жувани къелем зайиф тавуна, чун патал са хьсан ктаб кхьихъ. Къуй а ктаб ви патай чаз еке, багьа савкъат хуьрай. Мад са тлалабун ава: "Лезги газетдикай", редакциядин къвалахдикайни адан чинриз мукьвал-мукьвал макъалаяр це, чна, газет клелзавайбуру, ви къелемдикай хкатнавай шейэр гьевесдивди клелдайвал.

Заз мадни лугьуз кланзава, сагьрай чеб ваз чарар кхьизвайбуру, вал кьил члугвазвайбуру, ви гьалдикай хабар къазвай гьар са кас.

Члехи гьурметдивди, ялавлу саламралди
къурушви Шихали БАГЪИРОВ

* * *

Гьурметлу Казим стха, вуна ви макъалада дубъ кьейд авунва, дугьриданни, Къурьанда ва пайгьамбардин (адан кьилел саламар ва салаватар алаз хуй) гьадисра сабурдиз еке къимет гузва. Вуна сабур ийизва, Аллагьди ваз мадни сабур гуй. Гьелбетда, са патай хасарат хьайитла, мукькуь патай Худади инсандиз къуват гузва. Вунни гьакл я. Эгер вилерин ишигь атланватла, риклин гьиссер ви хци хьанва, гьар са шей мадни дериндай къатлунзава. Вуна кхьизвай гьар са цар жегилар дубъ тербияламышунин карда, абуруз диде-буба, мукьва-къилияр, Ватан клан хьунин жигьетдай звез ийиз тежедай хьтин чешне я.

Заз ихьтин са мисал гьиз кланзава. Чна Дагьустандин университетда клелзавайла, чаз "Илимдал бинелу коммунизм" тарсар гузвай муаллим Вадим Гурув авай. Ам, Советрин Армияда къуллугьзавай офицер яз, гьихьтин ятлани себебар аваз, вилерин ишигьдикай магьрум хьана. Адакай, буьркьуьбуру хьинар ийидай къайда чирна, университетдин преподаватель хьана. Эгер тарсуна студентрикай са кас алачиз рахаз хьайитла, ада твар, бубадин твар къуна, а касдиз туьнбуьгь ийидай. Заз лугьуз кланзава хьиз, Аллагьди ишигьдикай магьрумнавайтлани, адан ван хьуниз хчивал гана.

Казим стха, вуна кхьей макъалаяр чна неинки клелзава, гьакл абуру мектебда аялрихъ галаз веревирдни ийизва. Вуна валай алакьзамай къван тербиядин барадай макъалаяр кхьихъ. Вахъ, педагог, школадин директор ва журналист яз къвалахай касдихъ, еке тежриба ава.

Мадни лугьуз кланзава: ви тереф хуьзвай, руьгьдин рекьяй ваз куьмек гузвай, вуна газетда тварар къунвай гьар са кас чеб еке ахлакьдин дережа, къакьан савадлувал, мергьяматлувилерин сифет авайди я.

Чи общественностдин патай ихьтин са теклиф ава: ваз, Сажидин муаллимдиз хьиз, "РД-дин жегилрин лайихлу насигьатчи" твар - медаль гун.

Сулейман Пашаев, Советский хуьр

Халис инсанвилерин дережа гьамиша, гьи макъамда, гьихьтин шартлара хьайитлани, вине къун, инсанвилерин къануниз вафалу хуьн, абурал, ян тагана, амал авун чи гьар садан пак тир буржи я. Гьикьван шад жеда чун, иллаки алай алаш-булашдин девирда, чи уьмуьрда, яшайишда, чал гьар камуна къени, риклер ачух, мергьяматлу, масадан дерди-баладикай, гьал-агьвалдикай хабар къадай, клевевайдаз куьмекдай, гьарайдиз гьай лугьудай инсанар гьалтайла!

Мукьвара Казим Казимован "Дидардиз дава-дарман" макъала клелайла, зак, са патахъай (гзафни-гзаф), шадвал ва, мукькуь патахъайни, са гьихьтин ятлани пашманвал акатна. За вич жуван члехи стха яз къунвай Казим муаллимдин, зи къелемдин дустунин инсанвилерин дережадин къакьанвилекай, намуслувилекай, эдеблувилекай ва заривилерин журналиствилерин устадвилекай гегьендиз кхьейтла (ам лайихлу я!), газетдин са шумуд чин герек жеда. Ам зазни фадлай таниш, фадлай истеклу ва гьурметлу кас я. Сифте Хасавюрт райондин Къурушрин хуьре "Зегьметдин пайдах" газет акьудиз, гьугьунлай Избербашда, Дербентда къвалахзавай йисара Казим стхадин гьилелай зи макъалаяр, низ чида, гьикьван фенатла. "Лезги газетдин" отделдин редакторвиле къвалахдайла, Казим муаллим чкайрилай къезвай макъалаяр, чарар, гьатта бязи макъамра вичинбуруни таз, сифте нубатда гьазуриз, газетдиз гуз алахъдай. Авторриз, гьа жергедай яз зазни, гьикл кхьидатла, никай ва квекай кхьидатла къиметлу меслятар къалурдай. Лагьана кланда хьиз, "Лезги газетдин" редакцияда къвалахай лап эхиримжи йикьвалди (вичин уьмуьр ярги хуьрай!) касди вичи-вич гьакл тухвана. Аферин ва баркалла! Жуван бедендин жалгьайрани гьамиша, гагь-гагь лап аман атлудай тлал авайвилляй, зазни (садахъни уьзуьрар тахуьрай!) тлал вуч ятла хьсандиз чида. Бажарагьлу зари ва журналист Казим Казимован, гьадалай чешне къачуна зани, къелем гьилляй ахъайнавач, хайи "Лезги газетдихъ" галаз алакьа хуьзва. Имни, зи фикир я, Казим стхадин фикирни гьам я жеде, "Лезги газетдин" редакцияда лап кутугай, къени, бажарагьлу, хайи халкъдин, гьар са лезгидин патахъай къайгьудар коллектив авайвилляй я. Сагьрай чеб вири!

Нариман КЪАРИБОВ

* * *

Уьмуьрда чун са артух сад-садал туьш хьаначтлани, Казим муаллимдин инсанвилекай заз хабар аваз йисар гзаф алатнава. Заз ам члехи педагог, меслятчи Макаренкодин тарсарай кьил акьудиз алакьай, гьугьунлай университет куьтягьайла, Н.Крупскаядин меслятрални клевелай ва рикливай амал ийиз алахъай, абурун бинедаллаз "Лезги газетда" къвалахдай йисара мектебрин, муаллимринни тербиядин месэлайриз талукъ яз кхьей макъалайри алай аямдин месэлайриз, иллаки тербиядинбуруз, гьикьван таъсирнатла, вилералди аюна. Казим стха, гьакл редакцияда къвалахзавай Мердали Жалилов, Алаудин Гьамидов, Шихмурад Шихмурадов, виликан кьилин редактор Агьариза Саидов хьтин зурба журналистрин гьар са макъала, ана гузвай меслятар, къалурзавай рекьер-хуьлер кье гьар са диде-бубадиз, гьар са муаллимдиз, гьар са жегил-жавандизни жагьин тийидай тарсар я.

Жуваз тимилай чидайтлани, зи хьуси архивда Казим стхадикай бязи делилар, адан яратмишунриз талукъ макъалаярни ава. Абурай аквазвайвал, Казим муаллимдихъ клелзавайдан фикир вичел желбдай кхьинрин къетлен хатла ава. Макъалаяр кхьиз башламышзавай мухбирризни, газетдихъ галаз алакьа хуьзвайбурузни абур чешне я. Адан гьиликай хкатнавай гзаф затлар, макъалайрилай алатайла, за клелайди я, вири рекьерай тамамбуру яз, бегенмиш я заз.

Къуй Сад Аллагьдикайни, ишлемишзавай дарман-давайрикайни Казим муаллимдиз куьмек хуьрай! Амин!

Райсудин НАБИЕВ

Цийи твар

ГьикI ийидач за ви тариф...

Мерд АЛИ

И царарин автор - кварчагъви Шагь-Эмир Абдуллаевич АЛИМОВ вичин асул пешедай физик я. Саки вири жегил уьмуьрда Дагъустандивай яргъа - Къиргъизистанда ва Узбекистанда яшамаш хъана.

“Перестройкадин” лепеди ам а яргъарай Москвадиз акъудна. Алай вахтундани ада жегил члавуз вичи квалалахай чкайрихъ галаз алакъа хуьзва. Карчивилин ва санал квалалахунин алакъаяр. Политикри уьлкве чукъурнатлани, халкъари чпин алакъаяр гелелеги атланвач, я атлузни кланзавач.

Вичиз муьгълет хъайи арада ам хайи накъварал хквезва, багърийрал кьил члугъазва. Нубатдин

сеферда ам “Лезги газетдин” редакциядизни мугъман хъана.

Зи фикир желб авурди и касди хайи лезги члалаз, литературадиз, культурадиз рикле хуьзвай еке вафалувал я.

Шагь-Эмир АЛИМОВ

Мегел булах

Гьамга я вун, Мегел булах,
Шир-ширдалди авахъзавай.
Ви бахтунив гвачни дамах,
Каспий гьуьлуьк акахъзавай!

Ирид чилляй акъатзавай
Гъар са стIал я са дарман.
Дердер дугъум алатзава,
Хъайивалди чун ваз мугъман.

Мегел булах, гуьзел булах,
Зи дередин я вун тарих.
Мегел булах, цигел булах,
ГьикI ийидач за ви тариф!

Дагъустан

ЯхцIур чIалал рахада вун,
Дагъустан.
Вири санал - чун бахтатар я хизан!
Зун бахтлу я нек хъайи
ви кьужахда,
Гъамиша за вал дамахда,
дамахда!

Аватлани вавай гила лап яргъа,
Заз ширин я ви гъар кIал,
гъар жалгъа.
Зи хайи чил, диде-ватан,
Дагъустан,
Вун паталди гъайиф туш заз
ширин чан!

Са пад гьуьл я, са пад къакъан
дагъ я ви.
Са пад яйлах, сад гуьлуьшан
багъ я ви.
Гьикъван гзаф аватлани миллетар,
Вирибуруз сад хъиз багъа я
ви тIвар.

“Лезгинка” кьуьл ви такабур я
лишан.
Шад хъурай вун, сад хъурай вун
гъамиша!

Дидедиз

Хур ахъайна, авунай на заз минет.
Ганачир хьи ви гафариз за кьимет.
Тахсирлу я, диде, зун ви вилик кье,
Суалри клаш веъезва зи кьилиз кье.

И дуньяда ширин я вун виридлай.
Ви кефи хун гунагъ я гъар еридлай.
Вакай фикир ава рикле гъамиша.
Багъиша заз, азиз диде, багъиша!

Кье гьиливди кьунва за ви
сурун къван.
Ви вилик зун шезва, диде,
къвезван ван?
Авач валай масанди заз, багъади,
Багъиша заз, багъиша ви баладиз...

* * *
Шагь-Эмираз клан хъайиди
са вун тир.
Тек са ваз тир гайидини
риклин сир.
Бес вучиз ваз зи ихтибар
хъанач чир?
Дуьз яни икI авур квалалах на эхир?

- Ша чун катин къведни санал
Бакудиз,
ГъакI кланзава, кланид, валлагъ,
зи риклиз,
- Лугъуз, вуна хъей чарар
чи кваллиз,
Амазма зун, гуьзел, гъабур кье
кIелиз.

Рикле са гаф, мецел масад хъана
вин.
Ширин гафар кхъиз,
на рикI кана зин.
Маса гана гьикI муьгъуьббат вуна
чин?
Вав рахадай амач гила захъ
мумкин...

И дуньяда хъанач чун чаз
къисметар.
Ачухдаказ жезвач завай къаз
ви тIвар.
АватIа мад хъайиди икI заз къван
тIар?
Зи душман я гьикI лугъуда
клани яр?..

* * *
Къамир на кьил акъван вине,
Чир хъухъ ваз ви эвел бине.
Дабан квачир гуьлуьт кIвачел
Хъайи вахтар хкваш рикIел.

Туш эхир ви ериш къакъан.
Какадармир ламни балкIан.
Жунгавдиз на лугъуьза кал,
Акьул гъакъван жедани кал?..

* * *
Зазни, ваз хъиз, авайди тир
девлет-мал.
Гъерекъа я гъайиди зун и йикъал.
Къакъатнава завай зи мес, паб,
аял,
Вокзалдикай хъанва, дуст,
зав ксур кIвал.

Зазни, ваз хъиз, авайди тир
бул дустар.
Йифиз-юкъуз гатайди тир
зи варар.
Амач гила са кас къванни къадай
тIвар,
ИкI жедайди чир хъанач заз зи
къадар...

Жегил йисар алатнава пара фад.
Зав дустарин амач хъуьруьн,
зарафат.

Неинки хайи чIалал миьхъиз ра-
хазва, гъар мумкинвал хъайила
шиирарни теснифзава. Чи патав
ада гьилелди кхъенвай тамам
кIаб хканвай. Агъадихъ гузвай
эсерар гъа дафтаррай къачунвай-
бур я.

Чна абур вири терефрихъай
чранвай, лап хъсан эсерар я лу-
гуьзвач. Амма багъри юрдаривай
акъван йисара яргъа аваз, чIалан
алемдиз вафалувал хуьн, адал
фикириз, художественный эсе-
рар теснифиз алахъун тебрикдай
каря.

Лезги чIал хуьзвай гъар са хъиз
ва рушаз аферин, баркалла!

Шагь-Эмир Абдуллаевича
хайи чIалан нев, тIямар Сулейман-
Стальский райондин Кварчагърин
хуьре, аял яз, вичин ивидик кужум-
на, вири уьмуьрда адаз вафалу
тирди субутзава.

Уьмуьр пуч хъун-инад женни
чулав мад?
Гъерекъади авунатIа са кас шад?

ТIалабзава квевай пара,
жегилар,
Гъерекъадив чIурмир дигай
гугъуьлар.
Ийиз тамир виневай кьил агъузар!
Твамир кIвале итим квахъай
агъузар!

* * *
Лугъумир хьи, алдатмишда
за ажал.
ГьикI хъайитIан жагъурда вун авай
кIвал.
Рахадайд туш вахъ галаз ам
гъавая,
Са куйнивни хъийиз тадач даваяр.

Чуьнуьхна вун туртIани гъакI
сандухда,
Ажалди ам суьгъурдивди ачухда.
Дуьньядал я вирибур чун
мугъманар,
Гъалзавайд я гъарда вичин
замана.

* * *
Минет-суьнет авуналди Худади,
Бажагъат ван къведа а ви
шаздадин.

* * *
Лугъумир хьи, уьмуьр хъанва
куьруь ви,
Вахтундилай вилик хквеч
суьруь ви...

Мусадин къиса

Ацукънавай кимел Муса,
Гъиле аваз яргъи аса.
Ийиз вичин гадад тариф,
Фейи уьмуьр лугъуз гъайиф.
- Урусатдиз фенва гада,
Чидач гъеле авай чка.
Амма вацра хквезва пул,
Гададиз зи лап чухсагъул.

Мусад гада тир лап жегил,
Къачагъари элкьуьрна кьил.
Тухвана ам чпихъ галаз,
Пул ийидай рекъер къалаз.
ИкI гададиз хъанач хабар,
Веъенвайди вичел лабар.

Эхир са къуз касдиз залум
“Дустарин” рехъ хъана къалум.
ЦIуд йис гана, атIана кар,
Мусадилай аватна чIар.
НиштIер хъана и кар рикле,
Мусадни чан гана рекъе...
Хтай члавуз гада хуьруьз,
Къакъатнавай хизан вири.
Бубад кIвалел алай дапIар,
Гадад инал класна тупIар...

Ктабрин фестивалъ

Яру майдандал - лезги шиирар

229 автордин чIалар гъатнава,
абур 142 таржумачиди урус
чIалаз элкьуьрнава. Антолог-
иядин тираж 1500 экземпляр
я, ана 568 чин ава.

Лезги шаиррикай антология-
да вад шаирдин - Ханбиче Хаме-
етовадин, Абдуселим Исмаило-
ван, Арбен Къардашан, Фейзу-
дин Нагъиеван ва Азиз Мирзе-
бегован - чIалар гъатнава.

Чи хайи шииратдин тар-
ихдиз талукъ таржумагъалда
“Шарвили” эпосдикай рахан-
ва, лезги эдебиятдин сифте-
гъан эсеррикай сад яз Кавказ-
дин Алпандин шаир Давда-
къан “Чехишарвал Жаваншир
къейила авур шел” тирди ва
Мехсетиханум Генжеви, Хака-
ни Ширвани, Фелеки Ширвани,
Низами Генжеви хътин Чехи
шаирарни кавказвияр, чка-
дин халкъдин векилар тирди
къалурнава. Юкъван асирри-
лай инихъ чи эдебиятдик пай
кутур шаиррин тIварар кьунва,
Кьулан вацIун кье патани
аралд къвезвай къенин аям-
дин шииратдикай раханва.

Яру майдандал хъайи мя-
рекатни зурбадаказ киле фе-
на. Аниз жуьреба-жуьре хал-
къарин шаирризни абурун чIа-

Малум тирвал, июлдин 3-
далай 6-далди Москвада пуд
лагъай гьилера ктабрин фес-
тивалъ - “Яру майдан” киле
фена. Ина Россиядин вири ре-
гионрин чапханайри чпин лап
хъсан ктабар къалурзавай ва
абурукай клелзавайбур хабар-
дар ийизвай, презентацияр ту-
хуьзвай. Яру майдандал гьикI
музыкадин, шикилрин ва ис-
кусстводин маса хилериз та-
лукъ мярекатарни киле фена.
Фестивалдин кьилин мяре-
катрикай сад алай йисуз Моск-
вадин сад авунвай гуманитар-
ный издательствода (ОГИ)
“Шиират” тIвар алаз акъатнавай

А.Къардашни адан уьмуьрдин юлдаш Лейла шаир ва тар-
жумачи Виктор Куллэдиьх галаз

Россиядин халкъарин шиират-
дин антологиядин презентация
хъана. И зурба ктаб Россиядин
Президент В.В.Путинан тапшу-
ругдалди акъуднавайди я. Ктабдиз сифте гафни гъада
къвенва. Ана ихътин келимаяр
ава: “Къенин юкъузни Россия-
да чпин дидед чIаларал хъиз-
вай бажарагълу авторар тIимил
авач. Абурун шииррин царарин
ван хъунухъ, абуру инсанрин
рикIериз рехъ жагъурун важиб-
лу я. Зун агъанва хьи, Россия-
дин алай аямдин шаиррин чпин
хайи чIаларал (оригинал) тек-
стери ва гъакIни урус чIалаз
авунвай абурун таржумайри
Россиядин халкъарин милли
эдебиятар хуьник ва виликди
тухуник чIехи пай кутада, абур
келзавайбурун геъенш къата-
риз итижлу жеда”.

И зурба кIватIал “2016-
2017-йисарин мударда Рос-
сиядин халкъарин милли эде-
биятриз куьмек гуниин Програм-
мадик” (“Программа поддерж-
ки национальных литератур
народов Российской Федера-
ции на период 2016–2017 гг.”)
кваз акъуднава.

Ктабдал 800 касди кIва-
лахна, ана 57 халкъдикай тир

лар урус чIалаз элкьуьрай
урус шаирриз эвер ганвай. Да-
гъустандай мярекатда халкъ-
дин шаирар тир Арбен Къар-
дашани Мегъамед Агъмедова
иштиракна.

Межлис тIвар-ван авай
шаир, А.И. Солженицынан пре-
миядин лауреат, антологиядин
редактор Максим Амелина ва
машгъур критик, телевидени-
дай цийи ктабризни эдебият-
диз талукъ передачаар теш-
килзавай Николай Алексан-
дрова киле тухвана.

Антологиядин презентаци-
яда лезги халкъдин патай ве-
килвал Дагъустандин халкъдин
шаир, и ктабдин редсоветдин
член Арбен Къардаша авуна.
Ада лезги халкъдикайни чIала-
кай суьгъбетна, чи халкъ къа-
дим Кавказдин Алпандин ирс-
сагиьб тирди къейдна, лезги ва
урус чIаларалди вичин шиирар
кIелна. Шаирдин рахунар гу-
лу капар ягъуналди къабулна.

ОГИ-дихъ мукъвал тир йи-
сара Россиядин халкъарин гьик-
каятдин, аялрин эдебиятдин
ва тамашиятдин чIехи антоло-
гиярни акъуддай фикирар ава.

Гъазурайди - М.ЖАЛИЛОВ

Игитдин къаматдиз бахшна

ВОЛЕЙБОЛ

Хазран КЪАСУМОВ

Сулейман-Стальский райондин Кьулан Сталдал Россиядин Игит Радим Халиков риклера хуьнин лишан яз волейболдай XIII турнир кыле тухвана. Ам ачухунин мярекатда муниципальный райондин кыл Нариман Абдулмуталибова, райондин депутатрин Собранидин председатель Штибег Мегьамедханова, райадминистрациядин жавабдар къуллугъчийри, Кьулан Сталприн администрациядин кыл Мевлидин Шихагьмедова, Р.Халикован багърийри, общественностдин векилри ишти-ракна.

Мярекат ачухдайла рахай Н.Абдулмуталибова, Кьулан Сталприн юкьван школадин директор Ифриз Бабаевади, Игитдин стха Насир Халикова, райондин спортдин ва жегьилрин крарин рекъий комитетдин председателдин заместитель Муслим Селимова, райондин образованидин управленидин работникрин профкомдин председатель Халилбег Халилбегова Радим Халикован кьегьалвилкай лагана, ам бандитрин чехи дестедихъ галаз кыле феи барабарсуз женгина игитвилелди телеф хъайиди, РФ-дин Президентдин Указдалди капитан Радим Халиковаз Россиядин Игитвилдин твар, адахъ галай 8 кас аскерриз "Виктегъвилый" орденар гайиди, Игитдин тварцихъ хуьре са куьче янавайди, Кьулан Сталприн юкьван школада музей ачухнавайди рикел хана.

Мярекатдила гьугьуниз райондин гьакимри, Игитдин багърийри Радим Халикован гьумбетдал цуквер зцигна.

Гьугьунлай хуьрерин 6 команда майдандиз экъечна. Къизгын женгерин нетижада турнирда 1, 2, 3 ва 4-чкаяр, талукъ тирвал, Агъа Сталприн, Курхуьруьн, Къасумхуьруьн ва Кьулан Сталприн жаванрин командайри кьуна.

Тафаватлу хъайи командайриз медалар, кубокар, пулдин призар, грамотаяр ва кымметлу пишкешар гана. Турнирда тафаватлу хъайи кылдин спортсменар - Тажиб Бейбалаев, Ренат Бейбалаев (къведни Агъа Стал), Мегьамедрагъим Къазанбегов (Къасумхуьр), Славик Сагидов (Курхуьр) ва Тимур Небиюлаев (Кьулан Стал) пулдин призриз лайихлу хъана.

Турнирди райондин администрацияди ва Халиковрин хизанди спонсорвал авуна.

Аскер-спортсмен

Къегьалди хъиз къуллугъна

Рагнеда РАМАЛДАНОВА

Чи ватандаш рухвайри республикадилай къецени чеб къайда-низам аваз тухун, агалкьунар къазанмишун шад жедай ва чи руьгъ хкажзавай каря. Квез и шикилдай аквазвай **Зиядов Эмирагъа Абузеровични** гьахьтинбурун жергедик ква. Ам Мегьарамдхуьруьн райондин Къуйсунрин хуьре дидедиз хъана. Армиядин жергейра къуллугъиз фидалдини ада спортда вичихъ устадвал авайди къалурнай. Ик, ам дзюдодайни самбодай Дагъустандин чемпионвилдин тварариз лайихлу хъана, ада спортдин винидихъ къалурнавай жуьрейрай республикадин хейлин турнирра кьвенквечи

чкаяр кьуна, адакай дзюдодай Вирироссиядин кесерлу акъажунрин призёр хъана. Эмирагъа Зиядов дзюдодай ва самбодай спортдин мастервиле кандидат я.

Ватандин вилик буржи кьилиз акъудун патал Э.Зиядов Новосибирскдиз акъатна. Ина ам къаравулвалдай ва разведкадин кылдин батальонда къуллугъдив эгечна, амма спортдивай къерех хъанач, вичин устадвал ва алакьунар мадни спортжиз алахъна. Спортда къалурнай агалкьунрай ам "Воин спортсмен", "Гвардия" знакриз, Новосибирскдин 54097-нумрадин военный частуна женгинин ва физический рекъий гъазурлухвилдин Отличник тварциз лайихлу хъана.

Ийкьгара чи кьегьал хва, Ватандин вилик вичин аскервилдин пак буржи тамамарна, хайи хуьруьз хтанва. Багърийри ам шаддиз къаршиламишна.

Чаз чи ватандашдихъ уьмуьрда мадни еке агалкьунар хъана кланзава.

Дагъустандин чемпион

УШУ-САНЬДА

ЧИ КОРР.

Са шумуд югъ идалай вилик Дербентда ушу-сандадай Дагъустандин чемпионат кыле фена. Мегьарамдхуьруьн райондин Хъартас-Къазмайрилай тир Шалбуз Эседуллаева (тренер-муаллим Даир Женетханов) 46 кг-дал къведалди заланвал авай спортсменрин арада 1-чка кьуна. Чна жавандиз и агалкьун мубаракзава, мадни гьундурь дережайриз акъатун алхиззава.

Сулейман Эфендиеван турнир

АЗАДДАКАЗ КЪУРШАХАР КЪУН

Рагъдин ЭМИНОВ

Ахцегъ райондин регъбер Осман Абдулкеримован къарардалди Ахцегъа РФ-дин физкультурадин ва спортдин лайихлу работник, азаддаказ къуршахар кьунай ва самбодай СССР-дин спортдин мастер С.А.Эфендиеван гьурметдай 2002-2003-йисара дидедиз хъанвай гадайрин арада азаддаказ къуршахар кьунай турнир кыле фена. Акъажунрин спонсорар райондин кыле авай ксар ва коньякрин заводдин директор Мурад Гъажиев тир. Турнирда 44 пагъливанди иштиракна. Акъажунрин секретарь Ф.Гъаниев тир.

Турнир, адан иштиракчияр ва мугьманар тебрикуналди, "Ахцегъ район" МР-дин кыл Осман Абдулкеримова ачухна.

- Гьурметлу ахцегъвияр, азиз мугьманар! Къе Ахцегърин къадим чилел спортдин еке сувар кыле физва. Чна зурба спортсмен, тренер, тежрибалу педагог, азаддаказ къуршахар кьунай Ахцегърин школадин диб эцигайди тир чи ватан-

ихлу тренер И.Алиев, РД-дин Халкъдин Собранидин депутат С.Мурсалов, райондин кылин заместителар тир М.Гъаниев ва А.Шуаев, турнирдин кылин судья, азаддаказ къуршахар кьунай СССР-дин спортдин мастер Э.Шагьмарданов, "сельсовет Ахтынский" СП-дин кыл Н.Эфендиев, азаддаказ къуршахар кьунай СССР-дин спортдин мастер Мегьамедвели Гъаниевни рахана, РДК-дин мандарри ва райондин искусствойрин школадин къуьлердайбурун дестеди концерт гана.

Къе юкьуз давам хъайи къизгын бягъсерин нетижада чпин заланвилдин категориярай 1-чкайриз Жалил Рашидов (Мегьарамдхуьр, 29 кг), Рамазан Саидов (Рутул, 32 кг), Гъажимегьарам Халилов (Рутул, 35 кг), Давид Юсупов (Къизляр район, 38 кг), Фаргъад Атаханов (Мегьарамдхуьр, 42 кг), Али Махачев (Къизляр район, 46 кг), Мегьамед Сагъиндикъов (Сулак, 50 кг), Давид Мирзоев (Мегьарамдхуьр, 54 кг), Мегьамед Аллагъвердиев (Избербаш, 58 кг), Жабраил Гъажиев (Ахцегъ, 63 кг), Насир Асланов (Ахцегъ, 69 кг) лайихлу хъана. 2-чкаяр Тамирлан Мегьамедова (Сулак, 29 кг), Гъажикьурбан Маличаева, (32 кг), Назир Алисултанова (Докъузпара район, 35 кг), Рамазан Жаватова (Сулейман-Стальский район, 38 кг), Казбек Рамазанова (Авадан, 42 кг), Башир Мегьамедова (Махачкъала, 46 кг), Тавил Ильясова (Ахцегъ, 50 кг), Шамил Жалилова (Ахцегъ, 54 кг), Асвар Палчаева (Ахцегъ, 58 кг), Гъажикьурбан Нурова (Шамильский район, 63 кг), Запир Мегьамедова (Махачкъала, 69 кг) кьуна. 3-чкайриз Муслим Къарабегов (Мегьарамдхуьр, 29 кг), Имам Алиханов (Ахцегъ, 29 кг), Арсим Абдулкъадиров (Ахцегъ, 32 кг), Сулейман Загъидов (Избербаш, 32 кг), Муслим Тажибегов (Мегьарамдхуьр, 35 кг), Мегьамед-Имам Саидов (Рутул, 35 кг), Феликс Закиев (Докъузпара район, 38 кг), Осман Мутаев (Избербаш, 38 кг),

Жумали Эмиров (Мегьарамдхуьр, 42 кг), Нуруллагъ Агъасиев (Докъузпара район, 46 кг), Имамгъажикь Нукаров (Махачкъала, 46 кг), Амин Алискантов (Махачкъала, 46 кг), Фидел Ибрамхалилов (Дербент, 50 кг), Замир Тагъиров (Мегьарамдхуьр, 50 кг), Ширинбег Ризаев (Ахцегъ, 54 кг), Мегьамед Хайбулаев (Махачкъала, 54 кг), Энрике Сефибегов (Мегьарамдхуьр, 58 кг), Саид Алимов (Махачкъала 58 кг), Даниял Исаев (Къизляр район, 63 кг), Мегьамедамин Гьуьсейнов (Ахцегъ, 58 кг), Агъалар Агъмедов (Ахцегъ, 69 кг), Акбар Жамирзоев (Ахцегъ, 69 кг) лайихлу хъана.

Кьвенквечи чкаяр кьур спортсменар спонсорин ва райадминистрациядин патай кубокриз, гьурметдин грамотайриз, пулдин премийриз, медалриз лайихлу хъана. Тамашачийрин майилвилерай ва гьакл лап хъсан техникадай са шумуд пагъливандиз Низам Эфендиеван патай премияр ва кымметлу пишкешар гана.

Чна азаддаказ къуршахар кьунай СССР-дин спортдин мастер, акъажунрин кылин судья Эсед Шагьмардановавай кыле феи бягъсерикай вичин фикир лугъун талабна.

- Эвелимжи нубатда заз, республикадин дережадин и турнирдик кыл кутуна, ам Ахцегъа вини дережадаваз тухузвай райондин регъбер Осман Абдулкеримоваз чухсагъул лугъуз кланзава. Адан гуьзчивилик кваз районда жегьилар физкультурадални спортдал машгъул хъунин ери къвердавай хъсан жезвайди аквазва. И акъажунар кыле феи тегъердилай зун ва амай судьяр, тренерар гзаф рази я. 1-нумрадин ДЮСШ-дин цийи директор, РФ-дин спортдин мастер М.Гъажиеван, завуч, спортдин мастер А.Агъмедован, инин вири тренерин алахъунрин нетижада чи 11 пагъливанди 1 ва приздин чкаяр кьуна. Им пис нетижа туш. Чахъ алакьунар авай гадаяр ва тежрибалу тренерарни ава. Жегьил пагъливандрихъ галаз тухузвай кьвалах гележегда мадни активламышайтла, бегъерлу нетижаарни жедя.

понеделник, 12 июня

РГВК
07.00 Время новостей Дагестана
07.15 Передача на лезгинском языке «Вахтар ва инсанар»
08.30 Мультфильм 0+
08.45 Д/ф «Сказка таинственных узоров»
09.20 Х/ф «С любимыми не расставайтесь»
10.50 «Театр Поэзии представляет»
12.20 Концерт ансамблей «Лезгинка» и «Донбасс»
14.50 Х/ф «Гостья из будущего» 1 с. 6+
16.30 Время новостей Дагестана
16.55 Х/ф «Расул Гамзатов. Мой Дагестан. Исповедь»
18.45 Передача на табасаранском языке «Мил»

19.30 Время новостей Дагестана
19.50 «Крулый стол»
20.20 Праздничный концерт
22.30 Время новостей Дагестана
22.50 Х/ф «Тайна рукописного Корана»
00.30 Время новостей Дагестана
00.50 Д/ф «Дагестан» (1946 г.)
01.00 Передача на табасаранском языке «Мил»
01.35 Т/с «Закон Мерфи» 16+
02.25 Д/ф «О настоящем человеке»
03.20 Концерт ансамблей «Лезгинка» и «Донбасс»
05.15 Х/ф «Расул Гамзатов. Мой Дагестан. Исповедь»

ПЕРВЫЙ

6.00 Новости.
6.10 Х/ф «А зори здесь тихие...»
10.00 Новости.
10.10 Х/ф «Весна на Заречной улице».
12.00 Новости.
12.15 Х/ф «Дорогой мой человек».
14.20 Х/ф «Экипаж».
15.00 Новости.
15.15 Х/ф «Экипаж».
17.15 Лучшее все! Рецепты воспитания.
18.20 Голос, 5 лет. Большой праздничный концерт в Кремле.
21.00 Время.
21.30 Крым. Небо Родины.
23.15 Что? Где? Когда? Летняя серия игр.
0.25 Х/ф «Главный».
2.30 Х/ф «Не оглядываясь назад». (16+).
4.15 Контрольная закупка.

РОССИЯ 1

6.25 Х/ф «Наследница».
10.20 Драма «София».
12.00 Москва. Кремль. Церемония вручения Государственных премий РФ.
13.00 Вести.
13.20 Драма «София».
20.00 Вести.
21.10 Большой праздничный концерт ко Дню России. Трансляция с Красной площади.
23.15 Д/ф «Время России».
0.40 Х/ф «Территория».
4.00 Д/ф «Александр Невский».

НТВ

8.00 Сегодня.
8.20 Х/ф «Ко мне, Мухтар!»
10.00 Сегодня.
10.20 Т/с «Морские дьяволы».
16.00 Сегодня.
16.15 Т/с «Морские дьяволы».
19.00 Сегодня.
19.15 Боевик «Беги!»
23.10 Есть только миг... Концерт Л. Дербенева.
1.30 Комедия «Кин-дза-дза».

ДОМАШНИЙ

6.30 Жить вкусно с Джейми Оливером.
7.00 Пир на весь мир с Джейми Оливером.
7.30 6 кадров.
8.10 Мелодрама «Второй шанс». (Россия - Украина).
11.50 Мелодрама «Если наступит завтра». (США).
18.00 Мелодрама «Проводница».
19.00 Мелодрама «Другая семья».
23.00 Мелодрама «Проводница».
0.00 6 кадров.
0.30 Мелодрама «Нелюбимый».
4.05 Т/с «Доктор Хаус».
4.55 6 кадров.
5.30 Жить вкусно с Джейми Оливером.
6.00 Пир на весь мир с Джейми Оливером.

ТВ-ЦЕНТР

5.50 Х/ф «Ключи от неба».
7.20 Х/ф «Приключения желтого чемоданчика».
8.40 Х/ф «Земля Санникова».
10.30 Д/ф «Римма и Леонид Марковы. На весах судьбы».
11.30 События.
11.45 Х/ф «Однажды двадцать лет спустя».
13.15 Х/ф «В зоне особого внимания».
15.15 Легко ли быть смешным?
16.15 Х/ф «Сдается дом со всеми неудобствами».
18.00 Детектив «Ложь во спасение».
21.45 События.
22.00 Приют комедиантов.
23.50 Спасская башня.
1.55 Детектив «Прошлое умеет ждать».

ЗВЕЗДА

6.55 Х/ф «Три толстяка».
8.40 Х/ф «На золотом крыльце сидели...»
9.00 Новости дня.
9.15 Х/ф «На золотом крыльце сидели...»
10.20 Х/ф «Любить по-русски».
12.00 Х/ф «Любить по-русски 2».
13.00 Новости дня.
13.15 Х/ф «Любить по-русски 3. Губернатор».
16.00 Х/ф «Табачный капитан».
17.35 Х/ф «Кодовое название «Южный гром»».
18.00 Новости дня.
18.20 Х/ф «Кодовое название «Южный гром»».
20.30 Х/ф «Слушать в отсеках».
22.00 Новости дня.
22.20 Х/ф «Слушать в отсеках».
23.25 Х/ф «Прорыв».
1.05 «Всадник без головы».

вторник, 13 июня

РГВК
07.00 Время новостей Дагестана
07.15 Передача на табасаранском языке «Мил»
08.00 Мультфильм 0+
08.30 Время новостей Дагестана
08.45 Д/с «Исчезновения»
09.20 Х/ф «Тайна рукописного Корана»
11.10 Д/ф «О настоящем человеке»
12.30 Время новостей Дагестана
12.55 Республиканский фестиваль «Песни и танцы моего народа»
13.40 «Зов предков»
14.30 Время новостей Дагестана
14.50 Х/ф «Гостья из будущего» 2 с. 6+
16.30 Время новостей Дагестана
16.50 Х/ф «Цыган» 1 с.

18.45 Передача на лезгинском языке «Аьрши ва агьлу»
19.30 Время новостей Дагестана
20.00 Время новостей. Махачкала
20.20 «Подробности»
20.50 Д/ф «Есть такая мечта»
21.25 «Энергия мира» Если ты кунак...
21.55 «Правовое поле»
22.30 Время новостей Дагестана
23.00 Время новостей. Махачкала
23.20 «Угол зрения»
23.50 Т/с «Закон Мерфи» 1 с.
00.30 Время новостей Дагестана
01.00 Передача на лезгинском языке «Аьрши ва агьлу»
01.35 Т/с «Закон Мерфи»
02.25 Х/ф «Аэропорт»
04.35 Д/ф «Есть такая мечта»

ПЕРВЫЙ

5.00 Доброе утро.
9.00 Новости.
9.20 Контрольная закупка.
9.50 Жить здорово!
10.55 Модный приговор.
12.00 Новости.
12.15 Наедине со всеми.
13.20 Время покажет.
15.00 Новости.
15.15 Время покажет.
16.00 Мужское/Женское.
17.00 Давай поженимся!
18.00 Вечерние новости.
18.40 Первая Студия.
19.50 Пусть говорят. (16+).
21.00 Время.
21.35 Т/с «Мажор». (16+).
23.40 Вечерний Ургант.
0.15 Ночные новости.
0.35 Х/ф «Дело СК1». (16+).
2.50 Х/ф «Домашняя работа». (16+).
3.00 Новости.
3.05 Х/ф «Домашняя работа». (16+).
4.25 Контрольная закупка.

РОССИЯ 1

08.35-08.41 Вести-Даг.
09.00 Канал «Магудере»
11.40-17.20 Вести-Даг.
17.40 Безопасное колесо-2017
17.55 Репортаж с чемпионата по вольной борьбе
20.45 Вести-Дагестан
5.00 Утро России.
9.00 Вести.
9.15 Утро России.
9.55 О самом главном.
11.00 Вести.
11.40 Вести.
11.55 «Тайны следствия».
14.00 Вести.
14.40 Вести.
14.55 «Тайны следствия».
17.00 Вести.
17.20 Вести.
17.40 Прямой эфир.
18.50 60 минут.
20.00 Вести.
20.45 Вести.
21.00 Т/с «Плюс любовь».
23.25 Вечер с Владимиром Соловьевым.

НТВ

5.00 Т/с «Висяки».
6.00 Сегодня.
6.05 Т/с «Висяки».
7.00 Деловое утро НТВ.
9.00 Т/с «Мухтар. Новый след».
10.00 Сегодня.
10.20 Т/с «Лесник».
12.00 Суд присяжных.
13.00 Сегодня.
13.25 Чрезвычайное происшествие. Обзор.
14.00 Место встречи.
16.00 Сегодня.
16.30 Т/с «Свидетели».
18.30 Чрезвычайное происшествие. Обзор.
19.00 Сегодня.
19.40 Т/с «Морские дьяволы. Смерч».
21.30 Т/с «Шеф. Игра на повышение».
23.35 Итого дня.
0.05 Поздняков.
0.15 Т/с «Погоня за тенью».
1.15 Место встречи.
3.15 Темная сторона.
4.05 Т/с «Дознаватель».

ДОМАШНИЙ

6.30 Пир на весь мир с Джейми Оливером.
7.30 6 кадров.
7.50 По делам несовершеннолетних.
10.50 Давай разведемся!
13.50 Тест на отцовство.
14.50 Мелодрама «Второе дыхание».
18.00 Мелодрама «Проводница».
19.00 Мелодрама «Фамильные ценности».
20.55 Мелодрама «И все-таки я люблю...»
22.55 Мелодрама «Проводница».
23.55 6 кадров.
0.30 Мелодрама «Позвони в мою дверь».
4.15 Т/с «Доктор Хаус».
5.05 6 кадров.
5.30 Пир на весь мир с Джейми Оливером.

ТВ-ЦЕНТР

6.00 Настроение.
8.10 Х/ф «Однажды двадцать лет спустя».
9.40 Х/ф «Суета сует».
11.30 События.
11.50 Т/с «Чисто английское убийство». (Великобритания).
13.40 Мой герой. Виктор Раков.
14.30 События.
14.50 Город новостей.
15.05 Без обмана». «Чайная бесцеремония».
15.55 Откровенно с О. Байрак.
16.50 Естественный отбор.
17.50 Т/с «Самара». (16+).
19.40 События.
20.00 Петровка, 38. (16+).
20.20 Право голоса. (16+).
22.00 События.
22.30 Осторожно, мошенники! Подлые шабашники. (16+).
23.05 Удар властью. Надежда Совченко. (16+).
0.00 События. 25-й час.
0.30 Право знать! (16+).

ЗВЕЗДА

7.35 Х/ф «Размах крыльев».
9.00 Новости дня.
9.15 Х/ф «Размах крыльев».
9.45 Т/с «Кремль. Освобождение», 1 и 2 с.
10.00 Военные новости.
10.05 Т/с «Кремль. Освобождение», 1 и 2 с.
11.55 Т/с «Кремль. Освобождение», 3 и 4 с.
13.00 Новости дня.
13.15 Т/с «Кремль. Освобождение», 3 и 4 с.
14.00 Военные новости.
14.05 Т/с «Кремль. Освобождение», 3 и 4 с.
14.20 Т/с «Внимание, говорят Москва!», 1-4 с.
18.00 Новости дня.
18.40 Д/с «Нюрнберг». «Свидетели».
19.35 Легенды армии.
20.20 Улика из прошлого». «Петр I».
21.05 Улика из прошлого». «Джоконда».
21.55 Особая статья.

среда, 14 июня

РГВК
07.00 Время новостей Дагестана
07.10 Передача на лезгинском языке «Аьрши ва агьлу»
07.50 Мультфильм 0+
08.30 Время новостей Дагестана
08.45 Д/с «Исчезновения»
09.20 Х/ф «Аэропорт»
11.30 «Угол зрения»
12.00 Д/ф «Такие, как мы» 1 с.
12.30 Время новостей Дагестана
12.50 «Правовое поле»
13.25 Д/ф «Есть такая мечта»
14.05 «Подробности»
14.30 Время новостей Дагестана
14.50 Х/ф «Гостья из будущего» 3 с. 6+
16.30 Время новостей Дагестана
16.50 Х/ф «Цыган» 2 с.

18.45 Передача на даргинском языке «Адамти ва замана»
19.30 Время новостей Дагестана
20.00 Время новостей. Махачкала
20.20 Проект «Мы – российский народ. Дагестан многонациональный»
20.50 «Аулы Дагестана» с. Улучара
21.30 Д/ф «Кункинские мотивы»
22.00 «Жилой мир»
22.30 Время новостей Дагестана
23.00 Время новостей.
23.20 «Аутодафе»
00.00 Д/ф «Такие, как мы» 2 с.
00.30 Время новостей Дагестана
01.00 Передача на даргинском языке «Адамти ва замана»

ПЕРВЫЙ

5.00 Доброе утро.
9.00 Новости.
9.20 Контрольная закупка.
9.50 Жить здорово!
10.55 Модный приговор.
12.00 Новости.
12.15 Наедине со всеми.
13.20 Время покажет. (16+).
15.00 Новости.
15.15 Время покажет.
16.00 Мужское/Женское.
17.00 Давай поженимся!
18.00 Вечерние новости.
18.40 Первая Студия. (16+).
19.50 Пусть говорят. (16+).
21.00 Время.
21.35 Т/с «Мажор». (16+).
23.40 Вечерний Ургант.
0.15 Ночные новости.
0.30 Комедия «Самозванцы». (16+).
2.25 Х/ф «Потопить «Бисмарк»».
3.00 Новости.
3.05 Х/ф «Потопить «Бисмарк»».

РОССИЯ 1

08.07-08.10 Вести-Даг.
08.35-08.41 Вести-Даг.
09.00 «Турчидаг»
11.40 Вести-Даг.
14.40 Вести-Дагестан
17.20 Вести-Даг.
17.40 «Планета Культура»
18.45 Реклама
20.45 Вести-Даг.
5.00 Утро России.
9.00 Вести.
9.15 Утро России.
9.55 О самом главном.
11.00 Вести.
11.40 Вести.
11.55 «Тайны следствия».
14.00 Вести.
14.40 Вести.
14.55 «Тайны следствия».
17.00 Вести.
17.20 Вести.
17.40 Прямой эфир.
18.50 60 минут.
20.00 Вести.
20.45 Вести.
21.00 Т/с «Плюс любовь».
23.25 Вечер с В. Соловьевым.

НТВ

5.00 Т/с «Висяки».
6.00 Сегодня.
6.05 Т/с «Висяки».
7.00 Деловое утро НТВ. (12+).
9.00 Т/с «Мухтар. Новый след».
10.00 Сегодня.
10.20 Т/с «Лесник».
12.00 Суд присяжных.
13.00 Сегодня.
13.25 Чрезвычайное происшествие. Обзор.
14.00 Место встречи.
16.00 Сегодня.
16.30 Т/с «Свидетели».
18.30 Чрезвычайное происшествие. Обзор.
19.00 Сегодня.
19.40 Т/с «Морские дьяволы. Смерч».
21.30 Т/с «Шеф. Игра на повышение».
23.35 Итого дня.
0.05 Т/с «Погоня за тенью».
1.00 Место встречи.
2.55 Квартирный вопрос.
4.00 Т/с «Дознаватель».

ДОМАШНИЙ

6.30 Домашние блюда с Джейми Оливером.
7.30 6 кадров.
7.50 По делам несовершеннолетних.
10.50 Давай разведемся!
13.50 Тест на отцовство.
14.50 Мелодрама «Второе дыхание».
18.00 Мелодрама «Проводница».
19.00 Мелодрама «Фамильные ценности».
20.55 Мелодрама «И все-таки я люблю...»
23.00 Мелодрама «Проводница».
0.00 6 кадров.
0.30 Х/ф «Птица счастья». (Россия - Беларусь).
4.40 Т/с «Доктор Хаус».
5.30 Домашние блюда с Джейми Оливером.

ТВ-ЦЕНТР

8.05 Доктор И... (16+).
8.40 Х/ф «В добрый час!»
10.35 Д/ф «Наталья Крачковская. Слезы за кадром».
11.30 События.
11.50 Т/с «Чисто английское убийство».
13.40 Мой герой. Леонид Каневский.
14.30 События.
14.50 Город новостей.
15.05 Удар властью. Надежда Совченко. (16+).
15.55 Откровенно с О. Байрак.
16.50 Естественный отбор.
17.50 Т/с «Самара». (16+).
19.40 События.
20.00 Петровка, 38. (16+).
20.20 Право голоса. (16+).
22.00 События.
22.30 Линия защиты. (16+).
23.05 Свадьба и развод. Анастасия Волочкова и Игорь Вдовин. (16+).
0.00 События. 25-й час.
0.30 Х/ф «Собаачье сердце».

ЗВЕЗДА

6.00 Х/ф «Легкая жизнь».
7.55 Х/ф «Кодовое название «Южный гром»».
9.00 Новости дня.
9.15 Х/ф «Кодовое название «Южный гром»».
10.00 Военные новости.
10.05 Х/ф «Кодовое название «Южный гром»».
10.50 Х/ф «Слушать в отсеках».
13.00 Новости дня.
13.15 Х/ф «Слушать в отсеках».
13.50 Т/с «Ялта-45», 1-4 с.
14.00 Военные новости.
14.05 Т/с «Ялта-45», 1-4 с.
18.00 Новости дня.
18.40 Д/с «Нюрнберг». «Казнь».
19.35 Последний день. Ю. Гагарин.
20.20 Д/с «Секретная папка».
21.05 Д/с «Секретная папка».
21.55 Процесс.
23.15 Д/с «Легенды советского сыска».

четверг, 15 июня

РГВК
07.00 Время новостей Дагестана
07.15 Передача на даргинском языке «Адамти ва замана»
08.00 Мультфильм 0+
08.30 Время новостей Дагестана
08.45 Д/с «Исчезновения»
09.20 Х/ф «Брак по-итальянски»
11.15 Д/ф «Такие, как мы» 2 с.
11.45 «Аутодафе»
12.30 Время новостей Дагестана
12.50 Проект «Мы – российский народ. Дагестан многонациональный»
13.25 «Аулы Дагестана» с. Улучара
14.05 «Жилой мир»
14.30 Время новостей Дагестана

14.50 Х/ф «Гостья из будущего» 4 с. 6+
16.30 Время новостей Дагестана
16.50 Х/ф «Цыган» 3 с.
18.30 Обзор газеты «Хакыкьат»
18.45 Передача на аварском языке «Паданги галамалги заманги»
19.30 Время новостей Дагестана
20.00 Время новостей. Махачкала
20.20 Х/ф «Шамиль. Рай под тенью сабеля»
21.50 «Прогулки по музею»
22.30 Время новостей Дагестана
23.00 Время новостей.
23.20 Д/ф «Один на один»
00.30 Время новостей Дагестана
01.00 Передача на аварском языке «Паданги галамалги заманги»

ПЕРВЫЙ

5.00 Доброе утро.
9.00 Новости.
9.20 Контрольная закупка.
10.00 Жить здорово!
11.05 Модный приговор.
12.00 Прямая линия с Владимиром Путиным.
15.00 Новости.
15.15 Время покажет.
16.00 Мужское/Женское.
17.00 Давай поженимся!
18.00 Вечерние новости.
18.40 Первая Студия.
19.55 Пусть говорят. (16+).
21.00 Время.
21.35 Т/с «Мажор». (16+).
23.40 Ночные новости.
0.00 Арктика. Выбор смелых.
1.00 Х/ф «История Антуана Фишера».
3.00 Новости.
3.05 Х/ф «История Антуана Фишера».
3.15 Наедине со всеми. (16+).
4.10 Мужское/Женское.

РОССИЯ 1

пятница, 16 июня

РГВК
07.00 Новости Дагестана
07.15 Передача на аварском языке «Гаданги гамалги заманги»
08.00 Обзор газеты «Хлакькьат»
08.10 Мультфильмы 0+

ПЕРВЫЙ

5.00 Доброе утро.
5.05 Контрольная закупка.
9.00 Новости.
9.20 Контрольная закупка.

РОССИЯ 1

08.35-08.41 Вести-Дагестан
11.40-14.40, 7.20 Вести Дагестан.
17.40 Мир Вашему дому
18.00 «Летние лагеря»

НТВ

5.00 Т/с «Виски».
6.00 Сегодня.
6.05 Т/с «Виски».
7.00 Деловое утро НТВ.

ДОМАШНИЙ

6.30 Домашние блюда с Джейми Оливером.
7.30 6 кадров.
7.50 По делам несовершеннолетних.

ТВ-ЦЕНТР

6.00 Настроение.
8.00 Х/ф «Будни уголовного розыска».
9.40 Х/ф «Беспокойный участок».

ЗВЕЗДА

6.00 Х/ф «Дай лапу, друи!»
7.20 Т/с «Улики», 6-10 с.
9.00 Новости дня.

суббота, 17 июня

РГВК
07.00 Новости Дагестана
07.15 Передача на кумыкском языке «Заманлар гете, халкь гетмес»
08.00 Мультфильмы 0+

ПЕРВЫЙ

5.50 Комедия «Один дома: Праздничное ограбление».
6.00 Новости.
6.10 Комедия «Один дома: Праздничное ограбление».

РОССИЯ 1

08.20 Реклама
08.25 Здоровье и жизнь. «Династия врачей»
08.45 За и против
09.16 Реклама

НТВ

8.00 Сегодня.
8.20 Устами младенца.
9.00 Готовим с Алексеем Зиминым.

ДОМАШНИЙ

6.30 Домашние блюда с Джейми Оливером.
7.05 Х/ф «Уроки выживания».
7.30 Мелодрама «Тебе настоящему. История одного отпуска».

ТВ-ЦЕНТР

6.30 Марш-бросок.
7.05 Х/ф «Уроки выживания».
8.45 Православная энциклопедия.

ЗВЕЗДА

7.00 Х/ф «Живет такой парень».
9.00 Новости дня.
9.15 Легенды музыки. «ВИА Гра».

воскресенье, 18 июня

РГВК
07.00 Время новостей Дагестана
07.15 «Мой малыш»
07.45 Мультфильмы 0+

ПЕРВЫЙ

6.00 Новости.
6.10 Детектив «2 билета на дневной сеанс».
8.10 М/с Часовой.

РОССИЯ 1

10.20 Местное время. Вести-недели. Информационно-аналитическая программа
5.00 Х/ф «Я или не я».
7.00 М/с «Маша и медведь».

НТВ

7.00 Центральное телевидение.
8.00 Сегодня.
8.20 Лотерея «Счастливые утробы».

ДОМАШНИЙ

6.30 Домашние блюда с Джейми Оливером.
7.30 6 кадров.
8.00 Комедия «Вечера на хуторе близ Диканьки».

ТВ-ЦЕНТР

7.55 Фактор жизни.
8.25 Короли эпизода. Георгий Милляр.
9.15 Х/ф «Над Тиссой».

ЗВЕЗДА

6.00 Х/ф «Там, на неведомых дорожках...»
7.20 Х/ф «Кортик».
9.00 Новости недели с Ю. Подкопаевым.

МАТЧ ТВ С 12 ПО 18 ИЮНЯ

ПОНЕДЕЛЬНИК
6.30 Х/ф «Проект А».
8.15 Х/ф «Честь дракона».
10.00 Смешанные единоборства.

СРЕДА

7.00 Новости.
7.05 Зарядка ГТО.
7.25 Новости.
7.30 Все на Матч!

ЧЕТВЕРГ

6.30 Д/с «Вся правда про...»
7.00 Новости.
7.05 Зарядка ГТО.
7.25 Новости.

ПЯТНИЦА

6.30 Д/с «Вся правда про...»
7.00 Новости.
7.05 Зарядка ГТО.
7.25 Новости.

СУББОТА

7.00 Зарядка ГТО.
7.20 Все на Матч!
7.45 Х/ф «Легенда о Брюсе Ли».

ВОСКРЕСЕНЬЕ

7.00 Все на Матч!
7.30 Диалоги о рыбалке.
8.00 Х/ф «Новая полицейская история».

РАДИО

ИСЛЕН, 12-ИЮНЬ
12.10 «Дагустан». Хабарар
12.35 «Хажамжан».
САЛАСА, 13-ИЮНЬ
12.10 «Дагустан». Хабарар
12.30 «Карчи Дагустан».

“ГЪЕЙИФ” - им лезгийрин “Сирлу няни яни”?!

Албес АЛБЕСОВ

Са ни ятлани, “къадим заманадин” лезгийрин тварар я лугъуз, лезгийрин арадиз гадарнавай гъафтедин къалп йикъарин гъакъиндай веревирдер авунай. Ингъе абурун тварар: “туьлен” (ислен), “сали” (саласа), “гъерен” (арбе), “килис” (хемис), “сили” (жуьмя), “хеби” (киш), “керки” (гъяд).

Чи арадиз и гафар гадаррай “алимри” абуру чпи алай аямдин гъафтедин тварарин сиягъда сифтедай асулдай авай лезгийрин твар гадарнавайдакай гъич фикирни ийизвач. Зи фикирда авайди “киш” югъ я. Алай аямдин лезги гъафтедин йикъарин официалний тварарин арада и йикъан тварцелай гъейри лезги члалан бинедаллаз арадал атай мад садни авач. - Вири ругудни араб тварарикай арадал атанва. Амма “гъейиф” лугъудай са гаф ава, амни лезгийрин дагълух хуьрера авай яшлу ксари хемис югъ къалурун патал ишлемишзава.

И гафунин метлебай къил акъудиз алахъин. Завай тестикъариз жеда хъи, куьгъне вахтарин лезги гъи гафунихъ хъайитлани гелер ава, чебни са тимил къван хъайитлани савадлу лезгидилай жагъуриз алакъа.

Жув са тлимил къванни савадлу лезги яз гъисабуналди, ша чун “гъейиф” гафунин мана чириз алахъин. И гаф къве паюникай ибарат я. “гъе+йиф”. И гафунин къвед лагъай пай, аквазайвал, йиф гаф я. “Гъейиф” гафунин сад лагъай паюнин мана вуч я? “Гъе-” паюнин (лексемадин) метлеб лезги маса гафарин куьмекдалди чириз жеда. Ша чун “гъен” (къваллин варарин вилик квай чка) ва “гъел” (виликиди авахъдайди) гафариз килигин. И гафарин умумивал адакай ибарат я хъи, абура ихтилат вилик квай са куьникай ятлани (варарин вилик пад) ва я виликиди гъерекатзавай шейиникай (гъелерри анжах виликиди гъерекатда) физва. Гъавилай чавай лезги члала “гъе-” паюнихъ (лексемадихъ) “вилик”, “виликиди” манаяр авайди яз гъисабиз жеда. Керсеба чун и фикирдал гзаф хъсан гуржидиз, академик З.Н.А. лексидзедиз жагъай Синайдин къадим заманайрин кхьинри (палимпестри) гъизва.

Эхирни, аз и мукъвара Заза Николаевича ва Европада авай адан амадагри къил акъуднавай винидихъ къалурунавай кхьинрихъ галаз таниш жедай мумкинвал хъана. Удин члалал кхьенвай и къадим заманайрин кхьинрай (палимпестрай) аквазайвал, къадим удин члала гаф арадал гъун патал “**hay**.” (вилик-) метлеб авай префикс авай. Алай аямдин “гъе-” префиксдихъни лезги члалални “гъе-” паюнихъ хътин метлеб хъун мумкин яни?

Винидихъ авунвай веревирдери чаз лезги члала авай “гъе-йиф” гафунин “йифен вилик” яни “няни” лугъудай гаф хъун мумкин тирди лугъузва.

Эгер и гафунихъ “няни” гафунин метлеб аватла, вучиз чи атабубайри и югъ хемис гафуналди къейдзава. Хемисдихъ галаз “лап хъсан кардин” вуч алакъа ава? И кардай къил акъудиз за зи аял вахтар рикел хъуни ва члехи хъайила

диндин рекъай сифтегъан чирвилер къачуни куьмек гана.

Аял члалавай башламишда. Захъ аял члавуз лап вижевай баде авай. Ам 94 йисуз яшамиш хъана. Зи уьмуьрда гзаф къвалахар адахъ галаз алакъалу я. И уьмуьрда вуч хъсан ятла, вуч пис ятла, адан патлахъай зи фикирар бадедин таъсирдик кваз арадал атана. Заз жув чир хъайидалай гуьгъуьниз ада гъар хемис йикъан нянихъ зун чи хуьре авай хендедайрин ва етимрин патав фу ва нек, бязи вахтара чи хизандиз авай мад са вуч ятлани гъаз рекъе твадай. Гагъ-гагъ, маса затли галачиз ичи хъран фу тухуз тадай. Бязи вахтара физ кагъл хъайила, за адаз а шейэр - “савкъатар” пака тухвайтла жедачни лагъайла, ада заз “чан хтул, им хемисдин фу я, тавакъуйда къе агакъара, гъа и няниз” - лугъудай.

Зи бадеди игътияж авайбурун гъакъиндай маса йикъарани къайгъу члугвадай. Амма хемис юкъуз, иллаки нянихъ, и къвалах гъамиша ийидай. А члавуз за и кардиз фикир ганахир, исламдин адетар яз гъисабзавай. Мумкин я гзаф лезгийри и къвалах гилани ийизва.

Ахпа, члехи хъайила, жуьреба-жуьре динрин бинейрихъ галаз таниш хъайила, исламда хемис югъ, гъафтедин амай йикъарилай са куьналдини чара тежезвайдан зун гъавурда акъуна: анжах са чна хемис йикъан нянихъ игътияж авайбуруз куьмек гузва.

Ислам диндал амалзавай, амма исламдал къведалди “хашпаравиле тахъай” маса халкъарини игътияж авайбуруз куьмек гузва, амма и кар къетпендаказ хемис йикъан нянихъ анжах фу гуналди къейдзавач. Аквазвай гъаларай, зи бадеди вич и кардин гъавурда авачиз - фахъ галаз алакъалу тир исламдин бур тушир са гъихътин ятлани адетар къиле тухузвай. Аквазвайвал, ада хашпара диндин адетрал амал ийизвай. Хашпара динда хемис йикъахъ вичин къетпен метлеб ава ва амни фахъ галаз алакъалу я.

Инжилдин риваятрал асаслу яз, Исади вичин уьмуьрдин эхиримжи хемис йикъан нянихъ вичин 12 сухтадиз тлуьн нез эверна. Хемис йикъан нянихъ гайи тлуьнихъ хашпара динда “Сирлу няни” твар ава. Нянин тлуьн недай вахтунда ада гележегда вичин сухтайрикай сад хаин жедайди виликамаз лагъана ва хашпара диндин къилин сирлувал - “Евхаристия” тирди тайинарна. Маса гафаралди, адаз “Сирлу амадагвал” ва я “Халикдин няни” лугъузва. И сирлувал фу ва чехир къетпен жуьреда пакламышунихъ ва гуьгъуьнлай абур ишлемишунихъ галаз алакъалу я. Хашпара динда адахъ мад - “Фу тикетике авун” тварни ава, гъикл лагъайтла, хемис йикъан нянихъ хашпарайриз факай атанвай тикейар-Христан бедендин паяр хъиз пайзава.

Хашпараяр патал “Сирлу нянин” хемисдиз къиле феи кардиз къетпен фикир гун патал, мумкин я, чи ата-бубайри - хашпарайри хемис юкъуз и вакъиадин гуьрметдай и йифиз “гъейиф” лагъана твар гана ва икъван члавалдини хашпарайрин адетралди, хемис йикъан няниз лезгийри Христан беден хъиз, фу пайзава, гъа са вахтунда абуру Христан ивидин чкадал чехирни нек гузва.

Дуьньяда

Къейидалай къулухъ аял хана

Уьмуьрда биркуьлли баян гуз тежедай крар арадал къведа. И дуьшуьшни гъахътинбурукай сад я.

Торонтода фикир желбдай, аламатдин дуьшуьш хъана - аял гробда хана.

И агъвалатда виридалайни пашманардай карам я хъи, 7 вацран аял авай дишегъли вичин ма-

шинда аваз больницадиз физвай, амма адавай руль хуьз хъанач ва зегъле къакъатдай хътин авария арадал атана, нетижада ам къилел ва хурал гзаф къадар хирер-къацар хъуникди больницада къена. Духтурри диде ва аял къенвайди тестикъарна.

Гуьгъуьнин юкъуз кучукдай, мейит суруз авудай вахтунда аял шехъзавай ван атана. Ван са гъинай ятлани ваъ, гробдай къезвай. Ихътин лугъуз тежедай хътин дуьшуьш акур инсанар аламат хъана амукъна. Дишегъли къена 23 сят алатнавай эхир. Адалайни гъейри, дишегълидин мейит 17 сятда гурханадин голодильника хъана. Кислород авачиз аялдал хъикл чан аламуькнатла, гъа кар вирибур патал сир яз амукъна. И агъвалатдиз гъатта дишегъли къенвайди тестикъарай духтурдивайни баян гуз хъанач: “За 22 йисуз духтур яз къвалахзава... Завай им аламатдин кар я лугъунилай гъейри маса са шейни лугъуз жедач!”

Руш зайифди яз хана ва 4 вацра ам инкубаторда хъана.

Торонтодай тир дишегълиди аял гроб суруз авудайдалай гуьгъуьниз хана. Духтурриз аял сагъдиз амайди чир тахъун сир яз амукъна. Амма рушал чан аламуькун - им дуьньядал виридалайни куьк аял я” лугъузва. Гада са вацран къене лагъай члал я.

Яхунариз алакъна

Индонезиядин Рагъаклидай патан Ява вилаятда яшамиш жезвай 11 йис хъанвай, 190 килограмм къезвай гададилай вич яхунариз алакъна, кхъизва “Daily Mail” газетди. Ам “дуьньядал виридалайни куьк аял я” лугъузва. Гада са вацран къене 31 килограммдин яхун хъана.

Виликрай Арья Перманай йикъа вад сеферда тлуьн незвай, гададин иштягъ члехи къве итимдин игътияждив гекъигиз жедай. Гзаф четиндиз къекъезвай аялдин диде-бубадиз адан уьмуьрдикай кърху авай ва адаз гъилин гастропластика ийидай ихтияр гана. И члавуз индонезиецдин руфунин са пай акъудна. Операция куьк хъунихъ галаз женг члугунихъ элкьурнавайди тир.

Лотереядай - 300

МИЛЛИОН МАНАТ

Новосибирскдин агъалидиз лотереядай 300 миллион манат къугъвана. Идан гъакъиндай Россиядин “Столото” ТД-дин государстводин лотереяяр чукурдайдан сайтда хабар гузва. Гъелелиг пул садани вахчунвач.

Къейдзава хъи, ихътин зурба приз “20-кай 4” Гослотодин” тарихда сифте яз къугъванвайди я.

Гъалибчиди билет сайтдай 100 манатдихъ маса къачуна.

Кр.ги-дин малуматдал асаслу яз, россияви 29-майдиз дидедиз хъана, амма адан твар раижзавач. Пул акъатнавай кас и пулунилай 13 процентдин къадарда аваз налог гуниз мажбур я. Нетижада ада 261 миллион манат къачуда.

21-майдиз Сочидин агъалидиз “45-дакай 6” Гослотодай” 364 миллион манат акъатна. И къадар пул лотереядай Россияда сад лагъай сеферда акъатзавайди я.

2016-йисан мартдиз Новосибирскдай тир духтурдиз “45-дакай 6” “Гослотодай” 358 миллион манат акъатнай.

Цийикла

тербияламишиз

реке туна

Индиядин Керала штатда 9 кас къейи 40 йис хъанвай фил къуна. Идан гъакъиндай “Daily Mirror” газетди хабар гузва.

Пуд йисуз чкадин агъалияр вичикай икрагъ авур фил Палгхат округда авай вацлун патав векъ незвайла акуна. Тамухъанар ва къуд ветеринар вердишарнавай филерал алаз адан гуьгъуьна гъатна ва абуру ам хатасуз чкадиз гъална. Ина гъайван траквилизатор алай махсус хъелинай яна.

“Серенжем сятдин пудаз башламиш хъана, суьгъбетзава вагъши гъайванар къунал машгъл жезвай ветеринар Арун Захариади. - Сад лагъай хъел сятдин 7-даз ахъайна, сятдин 9-даз фил пар члугвадай машиндиз ягъиз алакъна”. Гъайван филер вердишардай Коданаддин центрадиз цийикла тербияламишун патал тухвана.

Филдин сад лагъай къурбанд 2014-йисан апрелдиз къейи фермер хъана. 2017-йисан мартдиз гъайванди дишегълидиз клур гана, апрелдиз ада гъужумунин нетижада итим телеф хъана. Санлай къачурла, филди 9 кас къена ва къве касдал хирерна.

Февралдиз хабар гайивал, Индияда 6 кас къейи пленг къунай.

Къуд декъикъада цин

кланик

Англияда аламатдин дуьшуьш хъана. Къуд йис хъанвай Джон-Генри Биртл гъавизда батмиш хъана. Дидедиз ам жагъидалди гада агъа клан 9 декъикъада цин кланик кумукъна.

Розаннади вичин хва ция ахкъудна. Адан гуьгъуьналлаз абуру ял язавай мугъманханадин работникни атана. 20 декъикъада ада гададин риклив къвалах хъийиз туна.

29 декъикъада къван Джон-Генридин рикли къвалахнач. Рикли къвалах хъийиз башламишзамазди ам больницадиз тухвана. Ина духтурри, ам

ахтармишайдалай гуьгъуьниз аял яргъл вахтунда кислород авачиз амукъна ва и карди адан сагъламвиллиз пис таъсирда, адавай къекъез ва рахаз жедач, аялдин мефтёдин къвалах кардик мад ахкатдач лагъана. Амма вад гъафтедилай вири диагнозрин “хъилляй” аял тамамдиз сагъ хъхъана ва больницадай ахъайна.

Чин гъазурайди - Шагъисмаил ГЪАЖИМИРЗОВ

Лезги газет

УЧРЕДИТЕЛЬ:

Дагъустан Республикадин печатдин ва информациядин министерство

367018, Махачкъала, Насрутдинован пр., 1 "а"

КЪИЛИН РЕДАКТОР
М.И. ИБРАГЪИМОВ

Тел/Факс. (872-2) 65-00-60

E-mail: lezgiGazet@yandex.ru

Газет алакадин, информационный технологийрин ва массовый коммуникацийрин хиле гуьзчивал авунин рекъай Федеральный къуллугдин Дагъустан Республикада авай Управлениди 2016 йисан 12 декабрли регистрация авуна.

Регистрациядин нумра ПИ ТУ 05-00358
Макъалаяр редакцияди туькьур хъйизва. Макъалайриз рецензияр гузвач ва абур элкьвена вахузвач. Редакциядинни макъалайрин авторрин фикрир сад тахъун мумкин я.

РЕДАКЦИЯДИН ВА ИЗДАТЕЛДИН АДРЕС:

367018, Махачкъала, Насрутдинован проспекти, 1 "а". Печатдин къвал

КЪИЛИН РЕДАКТОРДИН ЗАМЕСТИТЕЛЬ
М. А. АГЪМЕДОВ

65-13-55

КЪИЛИН РЕДАКТОРДИН СОВЕТНИК
Ш. Ш. ШИХМУРАДОВ

65-02-81

ЖАВАБДАР СЕКРЕТАРЬ
Д. Б. БЕЙБАЛАЕВ

65-00-61

ОТДЕЛРИН РЕДАКТОРАР:

ПОЛИТИКАДИН
Н. М. ИБРАГЪИМОВ

65-02-81

ЭКОНОМИКАДИН
Ж. М. САИДОВА

65-00-59

КУЛЬТУРАДИН
Э. Д. ШЕРИФАЛИЕВ

65-00-58

ЛИТЕРАТУРАДИН
М. А. ЖАЛИЛОВ

65-00-64

ЯШАЙИШДИН ВА ЧАРАРИН
А. Х. ГЪАМИДОВ

65-00-63

БУХГАЛТЕРИЯ
65-00-62

КАССА
65-00-58

ЖАВАБДАР КОРРЕКТОР
М. МАГЪАМДАЛИЕВА

ВЕРСТКА ИЙИЗВАЙДИ
Ш. ФЕЙЗУЛЛАЕВА

НУМРАДИН РЕДАКТОР
М. ЖАЛИЛОВ

Газет йиса 52 сеферда акъатзава

ГАЗЕТДИН ИНДЕКСАР:

Йисан - 63249

Зур йисан - 51313

Чап ийиз вахкудай вахт - 21.00

Чап ийиз вахкана - 17.00

Газет "Лотос" ООО-дин типографияда чапна.

367000, Махачкъала, Пушкинан куьче, 6.

Тираж 9038

Ⓟ - И лишандик квай материалар гъакъидихъ чапзавайбуру я.

Ⓡ - Икъван яшар хъанвайбуру къелрай

НАШИ РЕКВИЗИТЫ:

ГБУ "Редакция республиканской газеты "Лезги газет"

УФК по РД
Отделение - НБ РД г.Махачкала
БНК - 048209001
ИНН - 0561051314/КПП - 057101001
Р/Сч - 40601810100001000001
Л/Сч - 20036 Ш60090

Мубаракрай!

Россиядин умуми образованидин гуьрметлу къуллугъчи, 45 йисуз Хасавюрт райондин Цийи Къурушрин хуьруьн 1-нумрадин юкъван мектебда муаллим яз Къвалахай зегьметдин ветеран ЗАКИРОВ Агъали Закировичаз:

Вири уьмуьр мектебдиз Багъишна вуна.

Тарсар гана эдебдин Несилриз вуна.

Къвалахда на къалурнач

Ажсувал ерли.

Вирирра вун хъанва къе Муаллим сейли.

Юбилей ваз тебрикиз

КъватI хъанва вири.

Ви хизанда берекат

Тахъурай къери!

Ви сагъламвал, къубанвал

Мадни хуьй дири!

ВАЗ 70 ЙИСАН ЮБИЛЕЙ МУБАРАКЗАВАЙ ВИ ЕЗНЕ ГЪАЖИ МУАЛЛИМНИ ВАХ НЕЗАКЕТ

Аферин ваз, Фатима!

Абдул АШУРАГЪАЕВ,
Цийи Фригърин юкъван
школадин муаллим

...Апрелдин са юкъуз 8-классда сад лагъайди зи тарс тир - лезги чIал. Зенгинилай къулухъ классдиз гъахъай зи вил эхиримжи столдихъ ацукънавай руша акъуна. Чун таниш хъана. Чир хъайивал, ам хайи хуьруьз чIехи бубадин патав Ямало-Ненецкий Автономный округдин Муравленко шегьердай хтанвай КУЧУВА Фатима я.

Хив райондин Фригърин хуьррай тир Кучуврин хизан Россиядин Кеферпатан районриз акъатна хейлин вахтар я. Сифте Ханты-Мансийский Автономный округдин Пыть-Як шегьердиз ва ахпа Ямало-Ненецкий Автономный округдин Муравленко шегьердиз. Фатимадин гъвечи вахтар гъана аялрин бахчайра акъатна. Муравленкода ам 1-классдиз фена. 2-класс ада Фригърин юкъван мектебда куьтягъна. Ахпа мад 3-классдилай 8-классдалди Муравленкода къелна. Амма рушаз неинки лезгидалди хъсандиз рахаз, гъакI кхъизни, къелизни чизва. Иник, гъелбетда, диде-бубадин зегьметарни квачиз туш. Хуьруьз хтайлани чIехи буба Къафлан ва чIехи диде Шерихан аялдиз дидед чIал хъсандиз чирунал алахъдай.

Чун яшамаш жезвай Муравленкода лезгийр авач лагъайтIа, дуьз жезвач. Месела, 5-мектебда, 1 ва 4-мектебра лезги аялри къелзава. Чун чал хатадай гъалтайла хайи чIалалди рахазва, амма бязибуруз ам зайифдиз чизва. Абуруни чпин диде-бубаяр къвалени урусдалди рахазвайди сада хъайни чуьнуьхзавач, - лугъузва Фатимади гъайиф чIугунивиди.

И хизанда а яргъа шегьерда 7 йиса авай Хадижадини 4 йиса авай Адама диде-бубадин бахтни шадвал артухарзава. Абуруз гъеле хуьруьз хтун къисмет хъанвач. "ЯтIани, - давамарзава вичин ихтилат Фатимади, - абурузни дидед чIалан гзаф гафар чирнава. За умудзавайвал, зи вахни стха са тIимил вахтундилай хайи чIалалди рахада".

Аферин ваз, Фатима!

Духтурдин дафтардай

ЭС-маркадин тракторар

Азедин ЭСЕТОВ

Беглерхан вири уьмуьрда колхоздин тракторист тир. Къвалахдални рикI алай. Вичин ве-зифайриг намуслувилелди эгечиз, планарни вахтунда ва артухни алаз тамамариз акурла, колхоздин правленидин къарардалди адав, ДТ-трактор вахчуна, ЭС-маркадин цийи къуватлу трактор вугана. Гъелбетда, адаз вичин "шив" бегенмишни хъана.

Къвале лагъайтIа, ам уьмуьрдилай нарази яз амай. Юргун хъана къвализ хтайла, къандайвал къулай тахъайла, адаз хъел къведай. Гъа иниз килигна къвале мукъвал-мукъвал къайи ихтилатар, къал-къиж жедай.

Жегъил чIавуз итимди са ар-

тух дарихвалдачир. Гъалар хъсан патахъ дегеш жедайдак адан умуд квай.

Садра итимди вичин наразивал къалурайла, папа адахъ галаз цаз алай рахунрик къил кутуна:

- Кичлезмач аз гила вакай. Аялар чIехи хъанва, зи дувулар деринриз фенва, - чиниз экъечIна паб.

Къапарай акъатна, вичивай вич хуьз тежезвай папан рахунриз яб гана, Беглерхана ажайиб жуьредин жаваб ахгакъарна: Деринриз фенвай дувулар чIварахарни галаз къаняй акъуддай ЭС-маркадин тракторарни авайди рикIелай ракъурмир!

Итимдин жавабди паб къарсурна, ам, вуч хълагъдатIа чин тийиз, фикирри яргъариз акъудна...

Урусатда Пушкинан югъ Давам жеда датIана!..

Мерд АЛИ

Гъарйисан 6-июнь чи уьлкведа чIехи шаир, ватанперес, гуманист Александр Сергеевич Пушкинан шииратдин сувар ва гъакIни чIехи урус чIалан югъни яз къейдзава.

Шаирди вич са урусрин ваъ, вири россиявийрин (россиянрин) хва тирдакай гъеле вичел чан аламаз лагъанай:

Ваъ, тамамдиз рекъидач зун - закай жедай руьхъведдал Члаф тежер руьгъ къарагъда, пак илгъамдив ацIана.

Шаиррикай тек сад къванни аламай къван дуьньядал Зи машгъурвал - зи шаирвал давам жеда датIана...

И гафар къенин гъакъикъатдиз элкьвенва. Россиядин гъи пIипI, гъи халкъ къачуртIани,

А.С. Пушкин чпин шаир я лугъун тийир кас бажагъат гъалтда. Ада чи вири несилрин рикIера, вичи лагъайвал, "гъилив туькIуьриз тежер" гуьмбет хкажнава. Ам чIехи урус чIал ва а чIалал теснифнавай шаирдин ирс - хазина я.

Махачкъаладани 6-июндиз шегьердин общественностдин, яратмишдай интеллигенциядин векилар, студентар ва школьникар Республикадин шииратдин театрдин вилик, багъда хкажнавай чIехи устаддин гуьмбетдал цуьквер эцигиз, адан руьгъдиз икрамиз, шиирар къелиз фена.

И ирс асирра давам жеда! Авилай зун зи халкъдин

амукъда рикIе, За манийра рахурна мерд михъи гъиссер.

Зи вагъиш тир асирда азадвал еке Тебрикна за хуьн патал мазлумрин кесер...

Нумрадиз чар

Кхъин чна "Лезги газет"

Нариман КЪАРИБОВ

Гуьрметлу ватанэгълийар! Ингъе 2017-йисан сифтегъан пай акваз-такваз акъатзава. Гъар жуьредин къайгъуйрихъ галаз санал амай ругуд варз патал чи багъри "Лезги газетни" (эгер ам йисанди кхъенвачтIа) кхъин хъийидай вахт атанва. ГъакI хъайила, редакциядин коллективдихъ галаз санал жергедин лезги тир зани квез, играми дустар, газет кхъиниз жуван шиирдалди эвер гузва. Къуй чи рикI алай милли газетдин дережа мадни къакъан, адан тиражни артух хъурай!

Атанва мад кхъидай вахт Милли чIалан газетрин тахт! Тушни им чун патал са бахт, - Кхъин чна "Лезги газет"!

Гъиле къуна мягъкемдиз пер, Чина аваз зегьметдин хъвер, Ник дигизвай къегъал лежбер, - Кхъин чна "Лезги газет"!

Тийижиз темпелвал, гъилле, Дезгагъдаллаз фикир, вилер, Ракъунал чан гъизвай фяле, - Кхъин чна "Лезги газет"!

Несилриз чирзавай илим, Гъа и рекъе хъанвай лигим, Гъар муаллим, гъакIни алим, - Кхъин чна "Лезги газет"!

2017-йисан къвед лагъай пай патал

Лезги газет

КХЪИХЪ!

ИНДЕКС:

6 вацранди - 51313

газетдин къимет почтарин
отделенийрай:

6 вацра - 410 манатни 10 кепек

Абонентрин ящикрай (до востребования):
6 вацра - 385 манатни 32 кепек

"Дагпечатдин" киоскрай:
6 вацра - 250 манат

Киоскрай вахчун патал газет квевай "Дагпечатдин" киоскра, сайтда (www.dagestan.press.) ва гъакIни Махачкъалада Промшоссе куьчедин 10 "а"-нумрадин дараматда кхъиз жеда.

Чи бухгалтериядай:

"Лезги газетдин" редакциядай хутахдайбуру:
6 вацра - 162 манатни 48 кепек

Чи газет кхъинин патахъай суалар пайда хъайитIа, экъунин сятдин 9-далай нянин сятдин 5-далди и нумрадиз зенг ийиз жеда: 8-963-424-73-01

"Лезги газетдин" редакциядин коллективди философиядин илимрин доктор, профессор

Насир Гъамидович МЕГЪАМЕДОВ

кечмиш хъунихъ галаз алакъалу яз рагъметлудан хизандиз ва вири багърийриз башагълугъвал гузва.